रामबहादुरलाई पारा एसियाडको वाइल्ड कार्ड । १०

छनोट नभए पनि नेपालले वुमन्स एसिया कप खेल्ने ! । १०

नेपालमा सर्वाधिक बिक्री हुने राष्ट्रिय दैनिक

कान्तिपुर

ekantipur.com

वर्ष ३४ अंक १६८ काठमाडौं | २० साउन २०८३ बुधबार श्रावण कृष्णपक्ष सप्तमी | नेपाल संवत् ११४६ | राष्ट्रिय संस्करण | KANTIPUR, Nepali National Daily, Wednesday, August 5, 2026 | पृष्ठ १० | १० रुपैयाँ

साख गुमाउँदै गुप्तचर संयन्त्र

सम्भावित सुरक्षा जोखिमबारे सरकारलाई पहिल्यै सचेत गराउनुपर्ने राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागले सुनसरी तनावको न आकलन गर्न सक्यो, न संकटपछि राजनीतिक नेतृत्वको विश्वास नै कायम राख्न

● वालेन्द्र शाह, प्रधानमन्त्री

सुनसरी तनावपछि प्रधानमन्त्री वालेन्द्र शाहले नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी प्रमुखबाट ब्रिफिङ लिँदा राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग प्रमुख टेकेन्द्र कार्कीलाई बोलाएनन्

● टेकेन्द्र कार्की, राअवि प्रमुख

गौरव पोखरेल (काठमाडौं)

सुनसरीमा दुई समुदायबीच भएको विवाद अरू जिल्लातिर फैलिँदा प्रधानमन्त्री वालेन्द्र शाहले नेपाल प्रहरी प्रमुख (आईजीपी) दानबहादुर कार्की र सशस्त्र प्रहरी बल प्रमुख नारायणदत्त पौडेललाई बोलाएर 'ब्रिफिङ' लिए। १३ साउनमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा उनीहरूसँग बेग्लाबेग्लै कुराकानी गर्दा उनले आफू मातहत रहेको मुलुकको एक मात्र गुप्तचरी निकाय राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग (राअवि) का प्रमुख टेकेन्द्र कार्कीलाई भने बोलाएनन्।

दुई सुरक्षा प्रमुखसामु प्रधानमन्त्री शाहका जिज्ञासा थिए, 'सुनसरीमा कसरी परिस्थिति नियन्त्रणबाहिर पुग्यो ? गोली चलाउने अवस्था कसरी बन्यो ? हवाई फायर गर्दा कसरी नागरिकको ज्यान गयो ?' उनीहरूको 'ब्रिफिङ' अनुसार १० साउन राति करिब १०:१३ बजे दुई समूहबीच विवाद हुँदा सुरुमा कप्तानगन्जको प्रहरी चौकीबाट प्रहरी सहायक निरीक्षक प्रकाशकुमार श्रेष्ठ कमान्डको टोली खटिएको थियो।

विवाद बढ्न थालेपछि श्रेष्ठले थप मद्दतका लागि इलाका प्रहरी कार्यालय, देवानगन्जमा खबर गरे। त्यहाँबाट प्रहरी निरीक्षक राकेश राईसहित ८ प्रहरी कप्तानगन्ज पुगे। तर उनीहरू स्वयं चिर्पट, ढुंगा र बाँसका लाठी बोकेको समूहबाट कुटपिटमा परेर फर्किनुपऱ्यो। आफूमाथि नै आक्रमण हुन थालेपछि राईले साथमा भएको पेस्तोलबाट तीन राउन्ड हवाई फायर गरेका थिए। त्यसपछि खटिएको सशस्त्र प्रहरीको टोलीले परिस्थितिलाई नियन्त्रणमा लिन १०:४५ बजे कम्तीमा २० राउन्ड हवाई फायर गरेको विवरण आईजीपीद्वयले प्रस्तुत गरे।

राअविका एक पूर्वमुख्य अनुसन्धान अधिकृतका अनुसार, नेपाल प्रहरी र सशस्त्र दुवैबाट गोली चलेको अवस्थामा राअवि प्रमुखसँग समेत प्रधानमन्त्रीले भेटेको भए दुवै निकायभन्दा फरक सूचना पनि आउन सक्थ्यो। 'सिरहामा कसले गोली चलाएको हो भन्ने नै अहिलेसम्म पुष्टि भएको छैन, दुवै निकायले आफ्नो जवानले गोली चलाएको स्विकारेका छैनन्,' उनले भने, 'त्यस्तोमा राअविबाट प्रधानमन्त्रीलाई काम लाग्ने सूचना आउन सक्थ्यो।'

२०४६ को परिवर्तनपछि राअविलाई आन्तरिक गुप्तचरीको काममा मात्र सीमित गरियो, पछि तत्कालीन गृहमन्त्रीहरू गोविन्दराज जोशी, खुमबहादुर खड्का, वामदेव गौतमलगायतले आफ्ना मान्छेलाई नियुक्ति दिलाउने अड्डा बनाएको अधिकृतहरूको गुनासो

कार्यप्रकृतिअनुसार राअविले देशको राष्ट्रिय सुरक्षामा असर पर्न सक्ने विषयमा सूचना संकलन गरेर घटना हुनुअगावै सरकारलाई जानकारी दिनुपर्ने हो। नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी घटना भइसकेपछि खटिने हुन्, राअवि जस्तो निकाय घटना हुनुअगावै परिचालित हुने हो। राअविको कामबारे उसको वेबसाइटमा लेखिएको संक्षिप्त विवरणमा 'राष्ट्रिय सुरक्षाका विभिन्न क्षेत्रका अतिरिक्त आर्थिक एवं वित्तीय अपराध, आतंकवाद, संगठित अपराधलगायत धर्म, संस्कृति, भाषा, समुदायबीचको सद्भावमा खलल पुऱ्याउने पक्षसँग सम्बन्धित सूचना संकलन पनि महत्त्वपूर्ण कार्यभार' भएको भनिएको छ।

तर राअवि यही काममा पटक-पटक चुक्दै आएको छ, जसका कारण गुप्तचरका प्रतिवेदन र विश्लेषणलाई राजनीतिक नेतृत्वले प्राथमिकता दिन छाड्दै गएको छ। त्यसको उत्कर्ष २३ भदौ २०८२ मा भएको जेन-जी आन्दोलनमा देखिएको थियो, जति बेला राअविको कम्तीमा एक सातादेखिको प्रतिवेदन तत्कालीन प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले खोलेर हेरेकै थिएनन्। हाल सुनसरीमा भएको प्रकरणपछि प्रदेशभरि फैलिएको अशान्तिबारे पूर्वसूचना दिनसमेत राअवि चुकेको छ। गृहमन्त्री सुधन गुरुङले हालै कान्तिपुरसँग गरेको कुराकानीमा सुनसरीमा हुन सक्ने तनावबारे कुनै निकायबाट पूर्वसूचना नआएको बताएका छन्।

सुनसरीमा राअविका उपअनुसन्धान निर्देशक (एसपीसरह) विमल घिमिरेको नेतृत्वमा टोली खटिएको थियो। प्रदेशमा अनुसन्धान निर्देशक (डीआईजीसरह) इन्द्र लामा नेतृत्वको टोली थियो। यस संरचनाले सम्भावित साम्प्रदायिक तनावबारे सूचना दिन नसकेको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयका एक अधिकारी बताउँछन्। 'देशको गुप्तचरी निकायबाट सम्भावित घटनाको सूचना नआएको यो पहिलो पटक होइन,' उनले कान्तिपुरसँग भने, 'विगतमा प्रधानमन्त्रीले सोधेका अरू विषयमा समेत राअवि प्रमुखलाई जानकारी नै नभएको पाइएको थियो।' बाँकी पृष्ठ ९ »

५ सयभन्दा बढी सहकारीका सदस्यले फिर्ता पाएनन् बचत

● मुलुकभर ५ सयभन्दा बढी सहकारी समस्यामा, ८ सयभन्दा बढी सहकारीविरुद्ध ८९४ उजुरी
● संघीय सरकारले २३, प्रदेशमा बागमतीले ५ र कोशीले १ सहकारीलाई मात्र समस्याग्रस्त घोषणा गरे
● समस्याग्रस्त सूचीबाहिरका सहकारी बचतकर्ताको पैसा फिर्ता अन्योलमा

यज्ञ बञ्जाडे (काठमाडौं)

सरकारले गत जेठ पहिलो सातादेखि समस्याग्रस्त सहकारीका सदस्यको पैसा फिर्ता दिन सुरु गरे पनि थप पाँच सयभन्दा बढी सहकारीका बचतकर्ताको पैसा फिर्ता अझै अन्योलमा छ। समस्याग्रस्त घोषणा भएका सहकारीका बचतकर्ताको मात्र पैसा फिर्ता गर्ने सरकारीको नीति छ, तर अहिले ५ सयभन्दा बढी सहकारीमा बचतकर्ताको पैसा डुबेको छ।

ती सहकारीलाई सरकारले समस्याग्रस्त घोषणा गरेको छैन र सरकारको प्राथमिकतामा पनि छैनन्। संस्थाका सञ्चालक र उच्च व्यवस्थापक फरार छन्। बचतकर्ता भने पैसा फिर्ता माग्दै सडकमा उत्रिएका छन्। ती सहकारीका बचतकर्ताको पैसा फिर्ता दिनेबारे सरकारसँग कुनै योजना छैन।

अहिलेसम्म संघीय सरकारले २३, प्रदेशमा बागमतीले ५ र कोशीले १ सहकारीलाई मात्र समस्याग्रस्त घोषणा गरेका छन्। तर मुलुकभर ५ सयभन्दा बढी सहकारी समस्यामा रहेको र उनीहरूले बचतकर्ताको पैसा नदिएको पीडितको दाबी छ।

आफूहरूसँग ६ सय १९ सहकारीका पीडित आबद्ध रहेको र तीमध्ये पाँच सयभन्दा बढी सहकारी संकटग्रस्त रहेको सहकारी बचतकर्ता संरक्षण राष्ट्रिय अभियान महासंघका केन्द्रीय अध्यक्ष कुशलव केसीले बताए। 'समस्याग्रस्त घोषणा नभएका तर समस्यामा रहेका ५ सयभन्दा बढी सहकारीले बचतकर्ताको पैसा फिर्ता दिन सकेका छैनन्। ती संस्थाका सञ्चालक फरार छन्। सरकारले भने समस्याग्रस्त सहकारीको मात्र पैसा फिर्ता गर्ने भनेको छ,' उनले भने, 'समस्यामा रहेका तर घोषणा नभएका सहकारीबारे सरकार मौन छ। तिनमा रहेको पैसा फिर्ताबारे पनि सरकारले नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्छ।'

सरकारले समस्याग्रस्त घोषणा गरेको भन्दा निकै गुणा धेरै सहकारी संकटमा छन्, तिनबाट बचतकर्ताको पैसा फिर्ता गर्न सकिएको छैन

● गौरीबहादुर कार्की
पूर्वन्यायाधीश तथा समस्याग्रस्त सहकारी संस्थाहरूको छानबिन गर्न गठित जाँचबुझ आयोग २०७० का अध्यक्ष

सरकारलाई न्यायोजित ढंगले बचत फिर्ता नगरेको सहकारीपीडितको गुनासो छ। अहिले समितिले १० हजार रुपैयाँसम्म बचत भएका साना बचतकर्तालाई मात्र प्राथमिकतामा राखेर रकम फिर्ता गरिएको दाबी गरे पनि वितरण प्रक्रियामा प्रायः सहकारीपीडित असन्तुष्ट रहेको अध्यक्ष केसी बताउँछन्।

'सहकारीपीडितको चित्त बुझेको छैन, बचत फिर्ता प्रक्रिया न्यायोचित छैन, व्यक्तिगत रूपमा पनि धेरैलाई अन्याय गरिएको छ,' केसीले भने, 'जति रकम उपलब्ध हुन्छ, त्यसमा सबै बचतकर्ताको समान हक हुन्छ। त्यसैले सबैलाई पुग्ने गरी समान ढंगले वितरण गर्नुपर्दछ। कसैलाई शतप्रतिशत रकम दिइए पनि कतिपयले कत्ति पनि नपाएको उनले जनाए। स्पष्ट आधार र मापदण्डबिनै रकम वितरण गरिएको र भविष्यमा रकम अपुग भए त्यसको जिम्मेवारी नीति बनाउने र निर्देशन दिने निकायले लिनुपर्ने उनको भनाइ छ।

राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणमा परेको उजुरीको संख्या हेर्दा पनि चार/पाँच सय सहकारी समस्यामा रहेको पुष्टि हुन्छ। हाल आफूकहाँ आठ सयभन्दा बढी सहकारीविरुद्ध ८ सय ९४ उजुरी प्राप्त भएको राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणका निर्देशक एवं सूचना तथा गुनासो सुन्ने अधिकारी केशवराज भट्टराईले बताए। बाँकी पृष्ठ ८ »

ग्यास अभाव : व्यवस्थापकीय कमजोरी कि अत्यधिक सञ्चय ?

लमजुङको बेंसीसहरमा ग्यास लिन सिलिन्डरसहित लाइनमा बसेका उपभोक्ता। तस्बिर : आश गुरुङ/कान्तिपुर

सीमा तामाङ (काठमाडौं)

केही दिनयता काठमाडौं उपत्यकासहित देशका अधिकांश क्षेत्रमा खाना पकाउने ग्यासको अभाव छ। उद्योगी र विक्रेतासहित सरकार भने उपभोक्तालाई दोष दिएर ग्यास अभावको समस्याबाट पन्छिँदै आएका छन्। विगतमा जस्तै यसपालि पनि उनीहरूको उत्तर छ- उपभोक्ताले आवश्यकताभन्दा बढी जोहो गर्दा ग्यास अभाव सिर्जना भयो।

तर, उपभोक्तालाई देखाएर सरकारी निकाय, उद्योगी र विक्रेता आफ्नो कमजोरीबाट पन्छिन नमिल्ने सरोकारवालाको भनाइ छ। यसपालि निगमले पूर्वतयारी नै नगरी आधा सिलिन्डरबाट भरी सिलिन्डरमा जाँदा समस्या आएको भन्दै उपभोक्तालाई दोष दिन नमिल्ने सरोकारवालाले बताएका हुन्।

यसअघि पश्चिम एसियामा जारी तनावका कारण नेपालमा ग्यास अभाव भएको थियो। त्यसपछि आयल निगमले २९ फागुन २०८२ देखि आधा सिलिन्डर ग्यास (७.१ केजी) बिक्री गर्ने निर्णय गरेको थियो। त्यसयता उद्योगीहरूले समेत आधा सिलिन्डर ग्यास बिक्री गर्दै आएका थिए। भारतबाट आपूर्तिमा कुनै समस्या नआउने भएपछि ३१ असारदेखि निगमले साविककै १४.२ केजी ग्यास दिने निर्णय गऱ्यो। त्यसयता फेरि ग्यास अभाव भएको हो।

आयातभन्दा बढी खपत हुँदा र ग्यास पाइँदैन भन्ने सोचले सबै खाली सिलिन्डर एकै पटक भर्न खोज्दा अभाव देखिएको सम्बन्धित निकायका अधिकारीको भनाइ छ। बाँकी पृष्ठ ९ »

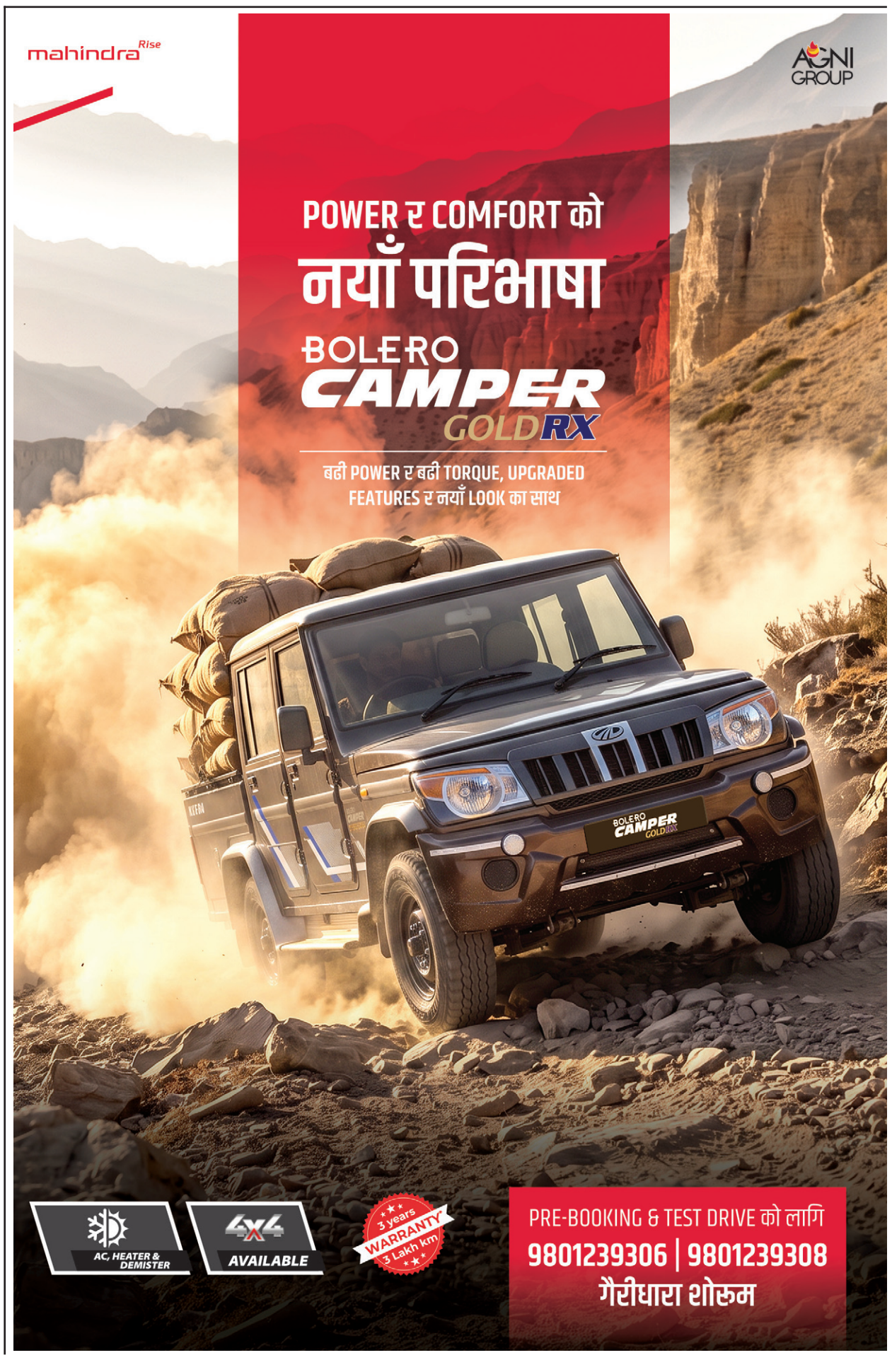

रुख र चारतारे झन्डा छाड्न कसरी तयार भए शशांक ?

शशांक कोइरालाले पूर्णबहादुर खड्काको स्थान लिएका मात्र होइनन्, चारतारे झन्डा र रुख चुनाव चिह्नबिनाको नयाँ पार्टीमा नेतृत्व लिने वाचा गरेर असन्तुष्ट पक्षको राष्ट्रिय भेला आयोजक समितिको संयोजक बनेका छन्, त्यही भेलाबाट नयाँ दल घोषणा गर्न गृहकार्य भइरहेको छ

तस्बिर : अंगद ढकाल/कान्तिपुर

कुलचन्द्र न्यौपाने (काठमाडौं)

एक समय सिंगो कांग्रेसको सभापति बन्ने आकांक्षा बोकेका पूर्वमहामन्त्री शशांक कोइराला रुख चुनाव चिह्न र चारतारे झन्डा नै छाड्न तयार देखिएका छन् । कांग्रेसको असन्तुष्ट पक्षले नयाँ दल गठनको गृहकार्य अगाडि बढाइरहेका बेला उनी त्यसको नेतृत्व गर्ने गरी अघि बढेका छन् ।

विशेष महाधिवेशनको विपक्षमा उभिएको शेरबहादुर देउवा पक्षले 'अलग पार्टी निर्माणको तयारीस्वरूप' २९-३१ साउनमा काठमाडौंमा राष्ट्रिय भेला आयोजना गर्ने तयारी गरेको छ । यसबीचमा कुनै नाटकीय सहमति नभए भेलाबाट नयाँ दल घोषणा गर्ने नेताहरूको भनाइ छ । भेलाको मूल आयोजक समिति भने शशांकको नेतृत्वमा गठन भएको छ ।

पूर्वकार्यवाहक सभापति पूर्णबहादुर खड्का तयार नभएपछि देउवा पक्षले शनिबार पूर्वमहामन्त्री शशांकलाई ५ सय २१ सदस्यीय मूल आयोजक समितिको संयोजक बनाएको हो । यसअघिसम्म देउवा पक्षको नेतृत्व खड्काले सम्हाल्दै आएका थिए । देउवा भने गत फागुनदेखि नै विदेशमा छन् ।

चारतारे झन्डा र रुखबिनाको नयाँ पार्टीमा नेतृत्व लिने वाचा गरेर नै कोइरालाले शनिबारदेखि नेतृत्व लिएको नेताहरू बताउँछन् । कांग्रेस नेता विमलेन्द्र निधि भन्छन्, 'आज र अबको हाम्रो नेता नै शशांक कोइराला हो ।' शशांक संयोजक भएको भोलिपल्ट आइतबार महाराजगन्जस्थित उनको निवासमा शीर्ष तहको बैठक बसेको थियो ।

शशांक संयोजक भएपछि सामाजिक सञ्जालमा 'कांग्रेसका संस्थापक बीपीकै छोरा पार्टी विभाजनमा लागेको' भनेर आलोचना भइरहेको छ । स्मिथसोनियम संस्थानअन्तर्गतको राष्ट्रिय वायु तथा अन्तरिक्ष संग्रहालयमा कार्यरत एवं पूर्वसुरक्षा सुपरभाइजर मुक्तिनाथ पन्तले शशांकको कदमप्रति असन्तुष्टि जनाउँदै फेसबुकमा लेखेका छन्, 'हरे राम, बीपी-पुत्रको बुद्धि, मोहनबहादुर बस्नेत, मीन विश्वकर्मा, कान्छाराम तामाङ, कुन्दनराज काफ्लेको पछि लागेर पार्टी फुटाई कहाँ पुग्ने होला ? विनाशकाले विपरीत बुद्धि । बीपीले माथिबाट के सोच्नुभएको होला ? कम्तीमा निष्क्रिय बसेको भए पनि हुन्थ्यो नि ।'

पूर्वशिक्षक एवं हाल कोरियामा रहेका तेजबहादुर राउतले फेसबुकमा भनेका छन्, 'न यिनले पार्टी खोल्न सक्छन्, खोलिहाले पनि न गरी खान सक्छन् । न कांग्रेसमै रहेर केही लछारपाटो लगाउँछन् । मुखमा ल्याइदिए खानेबाहेक यिनको केही काम छैन ।'

त्रिभुवन विश्वविद्यालयका पूर्वसिनेटर पंकज सुवेदीले फेसबुकमा शशांकलाई सम्बोधन गर्दै लेखेका छन्, 'व्यक्तिगत रूपमा शशांक कोइराला असल मान्छे हुनुहुन्छ । उहाँ कांग्रेसको बृहत् हितमा लाग्नुहुन्छ भन्ने विश्वास छ । सभापति गगन थापासँग संयमित छलफल गरेर एकताबद्ध कांग्रेस बनाउनुहोस् । तपाईंलाई कलंकको टीका भिराउने षड्यन्त्र सफल नहोस् ।' केहीले आलोचनाको प्रतिवाद पनि गरेका छन्, तर सामाजिक सञ्जालमा यस्तो संख्या निकै न्यून छ ।

> रन्थनिएर निर्णय लिएका छन्, राजनीतिमा धैर्य गर्न सक्नुपर्छ, बीपीले लामो धैर्य राखेकै कारण मुलुक जोगियो, प्रजातन्त्र आयो, मुलुकलाई अर्को दलदलमा फसाउन कांग्रेस लाग्नु हुँदैन
>
> ● प्रकाश कोइराला
> बीपी-पुत्र

शेरबहादुर देउवा पक्षले काठमाडौंमा ६ साउनमा आयोजना गरेको ४४ औं बीपी स्मृति दिवस कार्यक्रममा शशांक कोइराला र पूर्णबहादुर खड्का । तस्बिर : दिपेश दर्शनधारी/कान्तिपुर

शशांक र शेखर कोइराला दुवै राजनीतिमा आउनुअघि चिकित्सक पेसामा थिए । शशांक नेत्र विशेषज्ञका रूपमा कहलिएका हुन् भने शेखर फिजिसियन हुन् । तत्कालीन सभापति गिरिजाप्रसाद कोइरालालाई सहयोग पुऱ्याउन उनीहरू सक्रिय राजनीतिमा प्रवेश गरेका थिए । शशांक र शेखरको केन्द्रीय राजनीतिमा प्रवेश भने ११औं महाधिवेशन (२०६२) बाट भएको हो ।

शशांक निर्वाचनबाटै केन्द्रीय सदस्य चुनिएका थिए । त्यतिबेला २५ जना मात्र केन्द्रीय सदस्य निर्वाचित हुन्थे । शशांकले सुशील कोइरालापछि सर्वाधिक मत ल्याएका थिए । त्यही कार्यसमितिमा शेखरलाई गिरिजाप्रसादले केन्द्रीय सदस्यमा मनोनयन गरेका थिए ।

कांग्रेसको १३ औं महाधिवेशन (२०७२) मा शशांक महामन्त्री निर्वाचित भए । त्यतिबेला उनले पराजित गरेका गगन थापा अहिले पार्टी सभापति छन् । त्यतिबेला अर्का नेता अर्जुननरसिंह केसी पनि महामन्त्रीका उम्मेदवार थिए । शशांकले मतदातासँग भोटसमेत नमागी चुनाव जितेका थिए । त्यतिबेलासम्म उनी कांग्रेस पंक्तिमा बीपीकै छायाका रूपमा थिए । कोइराला परिवारको राजनीतिक विरासत, कार्यकर्तामाझको भावनात्मक आकर्षण र साझा विश्वासले उनलाई पार्टीको भावी सभापतिको स्वाभाविक दाबेदारमा उभ्याएको थियो ।

पाँच वर्ष महामन्त्री रहँदा संगठनमा शशांकको सक्रिय भूमिका देखिएन, वैचारिक बहसको नेतृत्व लिएनन्, संसद्मा पनि अपवादबाहेक उनको उपस्थिति सुनिएन । महामन्त्रीको कार्यकाल बित्दै जाँदा उनी कांग्रेसको निर्णायक नेताभन्दा क्रमशः निष्क्रिय नेताका रूपमा परिचित भए । १४औं महाधिवेशनमा सभापति बन्ने उनको ठूलो आकांक्षा थियो । तर न संस्थापन पक्षले उनलाई नेतृत्वमा अघि सार्ने तत्परता देखायो, न इतरपक्षले नै अन्तिम भरोसा राख्न सक्यो । संस्थापनबाट शेरबहादुर देउवा पुनः उम्मेदवार बने भने इतरपक्षले शेखर कोइरालालाई अघि साऱ्यो । आफ्नै दाजु (सानो बुबाका छोरा) शेखर उम्मेदवार हुँदा पनि शशांक खुलेर उनको पक्षमा उभिएनन्, बरु देउवासँगको सामीप्यले इतरपक्षभित्रै आलोचित बने । परिणामतः उनी आफूले चाहेको सभापतिको दौडमा प्रवेश गर्न पाएनन् ।

लामो समय कांग्रेस राजनीतिमा बिताएका र बीपी कोइरालाका कान्छा पुत्रका रूपमा स्वाभाविक राजनीतिक उचाइ पाएका शशांक अहिले फेरि एक निर्णायक मोडमा छन् । बीपीको विरासत बोकेर सिंगो कांग्रेसको नेतृत्व गर्ने अपेक्षा गरेका शशांकले आफ्नै पिताले स्थापना गरेको राजनीतिक परम्पराबाट अलग हुन सक्ने बाटो रोजेका छन् ।

शेखरको प्रस्तावमा शशांक

देउवा समूहभित्र नेतृत्व कसले लिने भन्ने विषय शुक्रबारसम्म टुंगो लागेको थिएन । देउवा पक्षका अर्का एक नेताका अनुसार सुरुदेखि नै देउवा पक्षका नेता पूर्णबहादुर खड्काले पार्टी फुटको नेतृत्व नगर्ने अडान राखेका कारण उनको नाममा खासै छलफल भएन । त्यसपछि सबैको ध्यान कोइराला दाजुभाइतर्फ केन्द्रित भयो । देउवा पक्षका एक नेताका अनुसार, शेखर कोइराला तयार भए उनलाई नै नेतृत्वमा अघि सार्ने अधिकांश नेताको सहमति थियो ।

गत साता विमलेन्द्र निधिसँग भएको भेटमा शेखरले नेतृत्वका विषयमा सकारात्मक संकेत दिएपछि केही दिन उनकै बारेमा छलफल चलिरहेको थियो । अचानक शुक्रबार विराटनगरमा रहेका शेखरले नेता कृष्णप्रसाद सिटौलालाई फोन गरेर शशांकलाई अघि बढाउन प्रस्ताव गरे । यसको अर्थ शेखर पनि अलग दलको नेतृत्व लिन हच्किए । त्यसपछि शशांकको नाममा छलफल भयो ।

शुक्रबार निधि, सिटौला, प्रकाशमान सिंह, प्रकाशशरण महत, एनपी साउद, विजयकुमार गच्छदारलगायत नेताहरूको बैठक बस्यो । त्यस बैठकले शशांकलाई नेतृत्वमा अघि सार्ने निर्णय गरेको स्रोतको भनाइ छ । निर्णय गर्नुअघि बैठकमा सोधियो, '२९ साउनको राष्ट्रिय भेलाको मात्र होइन, त्यसपछि हुने सबै राजनीतिक प्रक्रियाको नेतृत्व लिन तपाईं तयार हुनुहुन्छ ?' शशांकले 'तयार छु' भनेपछि उनलाई अघि सारिएको हो । अबको दुई साताको बीचमा कुनै उथलपुथलकारी घटना नभए उनी कांग्रेसको मूल प्रवाहबाट अलग भएर नयाँ दलको सभापति हुनेछन् ।

बीपीका तीन छोरामध्ये राजनीतिमा जेठा छोरा प्रकाश र शशांक सक्रिय थिए । तत्कालीन राजा ज्ञानेन्द्र शाहले १९ माघ २०६१ मा प्रधानमन्त्रीबाट शेरबहादुर देउवालाई अपदस्थ गरी सत्ता आफ्नो हातमा लिएपछि गठन गरेको मन्त्रिपरिषद्मा प्रकाश कोइराला वातावरण, विज्ञान तथा प्रविधिमन्त्री भएका थिए । राजाको उक्त कदम र सरकारलाई समर्थन गरेका कारण उनलाई कांग्रेसले साधारण सदस्यसमेत नरहने गरी निष्कासन गरेको थियो । राजतन्त्रको प्रत्यक्ष शासन अन्त्य भएपछि प्रकाश कांग्रेस राजनीतिमा फर्किन सकेनन् । त्यसयता उनी राष्ट्रिय राजनीतिबाट लगभग गुमनाम छन् ।

प्रकाश मूलधारबाट बाहिरिएपछि गिरिजाप्रसादले कोइराला परिवारको संस्थागत उत्तराधिकारी खडा गर्न शेखर र शशांकलाई एकसाथ केन्द्रीय राजनीतिक तहमा ल्याएका थिए । प्रकाशपछि अब शशांक पनि बुबा बीपीले स्थापना गरेको ऐतिहासिक पार्टीको मूल प्रवाह त्याग्न तयार भएका छन् ।

'कांग्रेसका नेता-कार्यकर्ताले ठूलो आशा र भरोसा राखेका बीपीका दुई सन्तान नै कांग्रेसको मूल प्रवाहबाट अलग हुनुलाई तपाईं कसरी लिनुहुन्छ ?' भनेर सोधिएको प्रश्नमा प्रकाशले भने, '१०/१५ वर्षको शासनशैली, संवैधानिक राजतन्त्र हटाउने पार्टीको नीतिकै कारण कांग्रेसमा सक्रिय हुन नसकेको हो । मूल कुरा दरबार हत्याकाण्डदेखि नै दलहरूको शासनशैली मलाई मन परेको थिएन ।'

पार्टीको उत्तराधिकारी बनाउने गिरिजाप्रसाद कोइरालाको इच्छा आफूप्रति नभएको उनको दाबी छ । 'त्यसो हुन्थ्यो भने म किन कांग्रेस छोड्ने ठाउँमा पुग्थें र ?' उनले थपे ।

गिरिजाप्रसाद कोइरालाको स्वकीय सचिवका रूपमा २० वर्ष बिताएका कांग्रेस नेता गोकर्ण पौडेलका अनुसार त्यतिबेला उत्तराधिकारीका रूपमा बीपी-पुत्रहरू नभएर स्वाभाविक रूपमा 'आरएसएस' थियो । अर्थात् रामचन्द्र पौडेल, शैलजा आचार्य र शेरबहादुर देउवा । सुरुको कालखण्डमा देउवा प्राथमिकतामा थिए । पछि देउवालाई छाडेर पौडेलमाथि कोइरालाको झुकाव थियो । पौडेलसँग पनि अविश्वास बढेपछि सुशील कोइराला उत्तराधिकारीका रूपमा खडा भए । 'सुशील कोइराला आएपछि भने शेखरको तुलनामा शशांकलाई उत्तराधिकारी बनाउने चाहना प्रकट भएको हो ।

सुशील र शशांक नातामा काका-भतिजा हुन् । प्रवासमा रहेका बेला सुशील र शशांक एउटै कोठामा बस्नुहुन्थ्यो । त्यसैले पनि सुशीलले शशांकलाई अघि सार्नुभएको हो,' पौडेल भन्छन्, 'सुशीलको चाहना उनलाई पार्टी सभापति बनाउने थियो । सिंगो कांग्रेसको नभए पनि एउटा कांग्रेसको सभापति हुने सौभाग्य जुरेजस्तो छ ।'

बीपी-पुत्र प्रकाश भने समकालीन राजनीतिमा कांग्रेसभित्रैबाट नयाँ दल बनाउनुको कुनै उपादेयता नभएको बताउँछन् । आफ्नै भाइ शशांकको निर्णयको उपादेयता नभएको उनको टिप्पणी छ । 'रन्थनिएर निर्णय लिएका छन् । राजनीतिमा धैर्य गर्न सक्नुपर्छ । बीपीले राजनीतिमा लामो धैर्य राखेकै कारण मुलुक जोगियो । प्रजातन्त्र आयो । त्यसलाई समेत हेर्नुपर्छ,' उनी भन्छन्, 'अहिले अलग पार्टी बनाउने होइन । बीपीका नाममा धेरै पार्टीहरू छन् । छरिएर रहेका सबैलाई एक ठाउँमा ल्याउनुपर्छ । फेरि मुलुकलाई अर्को दलदलमा फसाउन कांग्रेस लाग्नु हुँदैन ।'

शशांकले भने आफू बाध्यताले यो बाटो लिएको बताएका छन् । 'पार्टीभित्रको सम्पूर्ण एकताका लागि अनवरत प्रयास, धैर्य र पहल गर्दागर्दै पनि पदीय जिम्मेवारीमा रहेका साथीहरूबाट सार्थक भूमिका देखिएन । पार्टीका नेता-कार्यकर्ता, जनप्रतिनिधि एवं समर्थक र शुभचिन्तकमा देखिएको निराशालाई सम्बोधन गर्न राष्ट्रिय भेला आयोजना गर्न हामी बाध्य भएका हौं,' संयोजक भएपछि शशांकले शनिबार पत्रकार सम्मेलनमा भनेका थिए ।

यी सबै घटनाक्रम पूर्वसभापति देउवाकै जानकारीमा भइरहेको नेताहरू बताउँछन् । तर, देउवा आफ्नै समूहका नेताहरूले बोलाएको भेला र नयाँ दल गठन प्रक्रियामा सहभागी हुने वा नहुने भन्ने अझै टुंगो लागेको छैन । कांग्रेसभित्रको विवाद नमिल्नुमा देउवा स्वयं पनि कारण बनेका छन् । सर्वोच्च अदालतले ४ वैशाखमा विशेष महाधिवेशन र गगन थापा नेतृत्वको केन्द्रीय कार्यसमितिलाई मान्यता दिने निर्वाचन आयोगको निर्णय सदर गरेको थियो । त्यसमा चित्त नबुझेर देउवापक्ष फैसला पुनरावलोकनका लागि सर्वोच्च गएको छ ।

असन्तुष्ट पक्षका नेताहरूका अनुसार भेला अगाडिसम्म कुनै नाटकीय मोड नभए नयाँ पार्टी दर्ता हुने लगभग निश्चित छ । २९ साउनको भेला उद्घाटन कार्यक्रम सकिएपछि बन्द सत्रबाटै नयाँ पार्टीको घोषणा हुने उनीहरू बताउँछन् । पार्टीको नाम भने टुंगो लागेको छैन । नामका सम्बन्धमा भइरहेको छलफलमा नेता सिटौलाले 'नेपाली कांग्रेस (मूलधार)' को प्रस्ताव गरेका छन् । अर्का नेता निधिले 'अग्रगामी कांग्रेस' नाम राख्नुपर्ने प्रस्ताव ल्याएका छन् । कतिपय नेताले ऐतिहासिक विरासतसँग जोडेर 'नेपाली राष्ट्रिय कांग्रेस' नाम राख्नुपर्ने तर्क गरिरहेका छन् । नेता निधिले यी सबै कार्यदिशा २९ साउनको भेलाले तय गर्ने बताए ।

आजको राशिफल

प्रीति आत्रेय ज्ञवाली, फलित ज्योतिषाचार्य

मेष — समय आफू अनुकूल बन्दै जानेछ । काम गर्ने उत्साह बढ्नेछ । रोकिएका कामहरूले गति लिन थाल्नेछन् ।

वृष — सबै कुरा आफू अनुकूल नहुन सक्छन् । काम गर्दा नहतारिनुहोला । कुनै कुनै कुरालाई समयकै भरमा छोड्नु राम्रो हुनेछ ।

मिथुन — योजनाबद्ध रूपमा काम गर्दै गइनेछ । समयलाई आफू अनुकूल तह लगाइनेछ । साथीसित कतै चियागफ हुन सक्छ ।

कर्कट — आत्मीयजनसित भेटघाट हुन सक्छ । मनमा भएको तुष हटेर जानेछ । कुनै कुराले गर्दा मन ढुक्क रहला ।

सिंह — कामको जिम्मेवारीले व्यस्त भइनेछ । समयावस्था विचारेर काम गर्न खोजिनेछ । सकेसम्म आफूनिम्ति पनि केही समय छुट्याइएला ।

कन्या — कुनै कुराले गर्दा मन दोमन हुन सक्छ । कसैको कुनै कुरा चित्त नबुझ्न सक्छ । समयावस्था विचारेर आफूलाई प्रस्तुत गरिनेछ ।

तुला — कामविशेषले कतै जाने काम आइलाग्न सक्छ । समसामयिक कुरामा जोड दिइनेछ । कतै जाने प्रबन्ध मिल्न सक्छ ।

वृश्चिक — मनमा भएको तनाव हट्नेछ । समयलाई आफू अनुकूल तह लगाइनेछ । कुनै कामको सम्पन्नताले मन खुसी रहला ।

धनु — कतै निम्तालु बनी जानुपर्ने हुन सक्छ । समयावस्था विचारेर कुनै कुनै काममा हेरफेर होला । सकेसम्म प्राथमिकतामा जोड दिने प्रयास हुनेछ ।

मकर — कुनै कुराले अलमल हुन सक्छ । सकेसम्म समयानुकूल रहन खोजिनेछ । जतिसक्यो शान्त र धैर्य रहनु नै मुनासिब हुनेछ ।

कुम्भ — कुनै कुराले गर्दा मन प्रसन्न रहला । मनमा भएको तुष हटेर जानेछ । प्रायः सबै काम आफ्नै अनुकूलतामा सम्पन्न हुनेछन् ।

मीन — तपाईंको कुराको मान राखिनेछ । कतै कुनै कामले बाहिर जानुपर्ला । कामविशेषले कुनै कुरामा खर्च गर्नुपर्ला ।

वर्गीकृत डिस्प्ले

निर्माणको लागि सम्पर्क
घर/भवन निर्माण, ग्राउटिङ्ग, वाटरप्रुफिङ्ग, प्लम्बिङ्ग, रङ्गरोगन, वायरिङ्ग, ट्रस निर्माण, बगैंचा निर्माणको साथै नर्सरी सम्बन्धी कार्यका लागि सम्पर्क ।
अल ओमर कन्स्ट्रक्सन प्रा.लि.
चावहिल, काठमाडौं
९८५११५४४३२
९८५११५४४३४
९८५१०४४४३२

भाडामा
काठमाडौं, सुनधारास्थित चाइना टाउन सपिङ सेन्टरमा ८४० वर्गफिट भएको ठाउँ भाडामा उपलब्ध छ । स्टोरेज वा गोदामका लागि उपयुक्त ।
सम्पर्क: ९८५१००१४०८

प्रमाणपत्र प्रत्र हराएको सूचना
मिति २०८३/०३/२७ गते बसुन्धरा देखि तिनकुने जाँदा मेरो निम्न व्यहोरा भएको मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र विषयको स्नातक तह (Bachelor of Humanities & Social Science) को प्रमाणपत्र हराएको हुँदा पाउनुहुने महानुभावहरू नजिकैको प्रहरी कार्यालय वा निम्न ठेगानामा सम्पर्क गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु ।
नाम, थर : कृतिका लामा
रजिष्ट्रेशन नं. : ६-२-१५५ -६३-२०१८
इस्सु नं. : ६२३१३१५३४
सम्पर्क नं. : ५८६०११५३४१

वर्गीकृत डिस्प्ले
श्याम स्वेत: रू. ३000/- *
स्पट कलर: रू. ३५00/-*
मल्टि कलर: रू. ५000/-*

सम्पर्क नं.
५१९२०१४, ५१९२०१० Ext. १०१४
Email: mktdisplay@kmg.com.np

* उपरोक्त दररेटहरूमा मूल्य अभिवृद्धि कर समावेश गरिएको छैन ।

सम्पादकीय

त्रासमा निजी क्षेत्र : सरकारको आत्मघाती कदम

मुलुकको कमजोर आर्थिक सामर्थ्य विरासतकै रूपमा कायम छ । राज्यले विकासका पूर्वाधारदेखि मानव विकासका लागि पर्याप्त लगानी व्यवस्थापन गर्न सकेको छैन । रोजगारीको अवसर अत्यन्तै कम छ, जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारी धेरैका निम्ति बाध्यता बनेको छ । यो आजभोलि अनुभूत भएको समस्या होइन, दशकौंदेखिको यथार्थ हो । यस्तो स्थितिमा सरकारको प्राथमिकता के हुनुपर्छ ? अवश्य पनि निजी क्षेत्रको मनोबल बढाउँदै लगानीका लागि प्रोत्साहन गर्ने । राज्यले पूर्वाधारमा लगानी बढाउँदै निजी क्षेत्रलाई लगानीका लागि बाटो खोलिदिने हो । त्यसपछि निजी क्षेत्रले आफ्नो रुचि र अनुभवअनुसार लगानी बढाउँदै लैजान्छन् । त्यसैक्रममा रोजगारी सिर्जना हुन्छ । राज्यले कर प्राप्त गर्छ । आर्थिक क्षमता बढाउँछ । मानव विकासमा लगानी बढाउन सक्छ । नेपालका शासक भने यसरी अघि बढेको पाइँदैन । बरु लगानीकर्तालाई त्रसित बनाउने र बदनाम तुल्याउने प्रयत्न गरिरहेको देखिन्छ । गर्नुपर्ने काम र भइरहेको कामबीच तादात्म्यता नमिल्दा नेपालको आर्थिक प्रगतिको सम्भावना अझै साँघुरो बन्दै जाने भएकाले सरकार गम्भीर हुनुपर्छ ।

विराटनगरको उद्योगी समूह देवेनरा ग्रुपका सञ्चालक तथा मोरङ उद्योग व्यापार संघका पूर्वअध्यक्ष प्रकाश मुन्दडाको निवास र कार्यालयमा सोमबार बिहान ४ बजेदेखि साढे ५ घण्टासम्म खोजतलास गरियो । जिल्ला प्रहरी कार्यालय मोरङका प्रमुख एसपी कवित कटवालसहित ठूलो संख्यामा पुगेका सुरक्षाकर्मीले कुनै अवैध वस्तु भने बरामद गर्न सकेनन् । विशेष सूचनाका आधारमा खोजतलास गरिएको भनिए पनि केही नपाइएपछि प्रहरीको कार्यशैली, प्रक्रिया र उद्देश्यप्रति प्रश्न उठेको छ ।

१० वैशाखमा उद्योग वाणिज्य महासंघका पूर्वअध्यक्षसमेत रहेका शेखर गोल्छालाई प्रहरीले बिमा ऐनअन्तर्गतको कसुरमा अनुसन्धानका लागि पक्राउ गरेको थियो । सर्वोच्च अदालतले धरौटीमा छाड्न आदेश दिएपछि पनि उनी फेरि बिमा ऐनअन्तर्गतको कसुरमा अनुसन्धानका लागि भन्दै पक्राउ परे । यो नै निजी क्षेत्रलाई त्रसित बनाउने प्रमुख घटना थियो । दरिलो प्रमाण नभएको र पक्राउ नगरी पनि अनुसन्धान गर्न सकिने घटनामा महासंघको अध्यक्षसमेत भइसकेका गोल्छा पक्राउ पर्दा निजी क्षेत्र निरुत्साहित बनेको थियो । त्यसपछि पक्राउको सिलसिला बढ्यो ।

त्यस्तै, उपत्यका अपराध अनुसन्धान कार्यालयले भौतिक पूर्वाधार मन्त्रालयको आदेश भन्दै २८ वैशाखमा दुई निर्माण व्यवसायीहरू शर्मा एन्ड कम्पनीका अध्यक्ष रमेश शर्मा र लामा कन्स्ट्रक्सनका पीताम्बर बडूलाई पक्रेर मन्त्रालय पुऱ्याउने कामसमेत भयो ।

सरकार गठनको सय दिन पुगेपछि प्रधानमन्त्री वालेन्द्र शाहले उद्यमी व्यवसायीलाई भेटिरहेका छन् । उनले आश्वस्त पार्न पनि खोजिरहेका छन् । केही आश्वस्त भएका व्यवसायी विराटनगर घटनापछि पुनः त्रसित भइरहेका छन् ।

कानुनविपरीत काम गर्ने उद्योगी, व्यवसायी वा अन्य लगानीकर्तामाथि अनुसन्धान, अभियोजन र कारबाही हुनुपर्ने विषयमा दुईमत हुन सक्दैन । कानुनको नजरमा सबै बराबर हुन् भन्ने स्थापित गर्न पनि यसो गरिन आवश्यक छ । तर राज्यले कुनै कसुरको शंका लागेर अनुसन्धान गर्ने, आवश्यकताअनुसार बयान लिने र अदालतमा मुद्दा लैजाने बाटो अख्तियार गर्न खोजेको छैन । बरु पक्राउ गरेर अनुसन्धान गर्ने वा निवास र कार्यालय पसेर खोजतलास गर्ने रणनीति लिएको छ । यस्ता गतिविधिबाट स्वाभाविक अनुसन्धान गरिएको होला भन्ने भाष्य बन्दैन, बरु उनीहरूलाई त्रसित र हतोत्साहित बनाइएको स्थापित हुन्छ । यसले सम्बन्धित उद्योगीको ग्रुप वा उद्योगी परिवारमा पक्कै पनि सकारात्मक सन्देश जाँदैन । थप लगानी गर्ने, लगानीको क्षेत्र विस्तार गर्ने र पुस्तान्तरण गर्ने काममा पनि निरुत्साहित हुन सक्छन् । पछिल्लो पुस्तालाई पलायन हुनका लागि प्रेरित गर्न सक्छ । के यस्तो स्थिति नेपालको सरकार र नागरिकको चाहना हो ? यसरी नेपालको आर्थिक विकासलाई योगदान पुग्छ ?

नेपालमा वार्षिक झन्डै पाँच लाख जनशक्ति श्रम बजारमा आउँछन् । तर रोजगारीको अवसर न्यून छ । त्यसैले धेरैका निम्ति वैदेशिक रोजगारीमा जानुपर्ने बाध्यता छ । सरकारले वार्षिक तीनदेखि पाँच हजारलाई मात्रै नयाँ रोजगारी दिन सक्छ । विकास पूर्वाधारमा सरकारको बजेट न्यून छ, त्यही पनि पूरा खर्च हुन सक्दैन । अर्कोतर्फ, अर्थतन्त्रमा निजी क्षेत्रले ८१ प्रतिशत योगदान दिँदै आएको छ । रोजगारी सिर्जनामा पनि निजी क्षेत्रको योगदान ८६ प्रतिशत छ । अर्थतन्त्र र रोजगारी सिर्जनामा यति ठूलो योगदान पुऱ्याउने निजी क्षेत्रलाई सरकारले प्रोत्साहन गरेको खासै सुनिँदैन । हुन त प्रधानमन्त्रीले निजी क्षेत्र, निर्माण व्यवसायी, ऊर्जा उत्पादक, जुत्ता उद्यमी लगायतसँग भेट गरेका छन् । अन्य धेरै क्षेत्रका प्रतिनिधि पनि भेट्लान् । तर प्रधानमन्त्रीले भेट गरेर प्रोत्साहन गरेको जस्तो सन्देश पनि दिने र अर्कोतर्फ प्रहरीमार्फत त्रसित बनाउने व्यवहार विरोधाभाषी छ ।

निजी क्षेत्रलाई बेवास्ता गरेर, दबाबमा राखेर वा त्रसित बनाएर कुनै पनि देशको अर्थतन्त्र सप्रिन सक्दैन । विश्वमा द्रुत आर्थिक विकास गरेका धेरै देशले निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने बाटो अपनाएका छन् । आज नेपाली नागरिक धेरै देशमा काम गर्न जान्छन्, मूलतः त्यहाँ निजी क्षेत्रले सिर्जना गरेको अवसरका कारण गएका हुन् । नेपालमै निजी क्षेत्र फस्टाउने हो भने धेरैले यहीं रोजगारी पाउन सक्छन् । क्रयशक्ति बढ्दै जाँदा यहींको उत्पादन, नाफा, थप लगानी, थप रोजगारीको चक्र वृद्धि हुन सक्छ । त्यति मात्रै होइन, स्वदेशका निजी क्षेत्र प्रोत्साहित हुँदा मात्रै वैदेशिक लगानी भित्रिन सक्छ । स्पष्ट छ- यहाँका लगानीकर्ता हतोत्साहित हुनुपर्ने स्थिति रहुञ्जेल अन्य देशका लगानीकर्ता आएर नेपाली अर्थतन्त्रलाई योगदान पुऱ्याउँदैनन् । समस्या भए अनुसन्धान र कारबाही गर्ने हो, तर अनुसन्धान नै नहुँदै, आरोप नै पुष्टि नहुँदै दुःख दिन मिल्दैन । अर्कोतर्फ, यतिबेला सरकारमाथि नागरिकको ठूलो भरोसा छ । त्यस्तो भरोसा रोजगारीका अवसरसँग जोडिएको छ । मुलुकले तीव्र आर्थिक प्रगति गरेको अनुभूतिसँग जोडिएको छ । त्यसैले पनि सरकारले निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने बेला हो । सरकारले त्रास सिर्जना गर्ने होइन, विश्वास विस्तार गर्नुपर्छ ।

किन कुनै देश बर्बाद हुन्छ ?

सीके लाल

(राजनीतिक विश्लेषक लाल कान्तिपुरका स्तम्भकार हुन्)

देश बनाउने चिन्तामा नेपाली जति व्यस्त छन्, सायद संसारका थोरै मात्र राष्ट्रका नागरिक त्यति व्यस्त हुने होलान् । कोही 'नेपाल किन बनेन' भन्दै सिंगापुरदेखि कोरिया हुँदै भियतनामसँग तुलना गरेर चुकचुक गर्छन् । कुनै बेला 'नेपाल कति बन्यो र कति बिग्रियो' भन्ने बहसले विचारको बजार तताउँछ । केही दिनअघि स्वघोषित 'नेपाल बनाउने टोली' रोचक मुद्दामा देखा परेको थियो । घर बनिसकेपछि वा भइरहेको संरचनाको सबलीकरण गरिसकेपछि त्यसको रङ, सजावट र व्यवस्थापनमा घोत्लिनु स्वाभाविक हो । तर 'काशी, कस्मीर, अजब नेपाल' देशका अति जान्ने-सुन्ने (अजासु) बुद्धिजीवीहरू जगको गहिराइ, भित्ताको सुदृढता एवं खाँबाहरूको मजबुती जाँच्नुको साटो मोहडा उत्तर कि दक्षिण, झ्याल पूर्व कि पश्चिम, भित्ताको रङ खरानी कि सेतो र छानोको चमक सुनौलो कि पहेंलो जस्ता मुद्दामा अल्झिन रुचाउँछन् । जगै हल्लिएको र भित्ताहरू मक्किएको घरमा रङरोगनको बहस गर्नु र राष्ट्रको आधारभूत चरित्र बिर्सिएर सतही कुरा गर्नु उस्तै हो । त्यसैले यस पटकको स्तम्भ नेपालको आन्तरिक कथाभन्दा बाहिरका देशहरूको भूराजनीतिक र सामाजिक यथार्थसँग सम्बन्धित छ ।

लियो टलस्टोयले आफ्नो उपन्यास 'अन्ना कारेनिना' को आरम्भमै एउटा शाश्वत सत्य उजागर गरेका छन्– 'सबै सुखी परिवारहरू एकअर्कासँग मिल्दाजुल्दा हुन्छन्, तर प्रत्येक दुःखी परिवार आफ्नै ढंगले दुःखी हुन्छ ।' सम्भवतः राष्ट्रहरूको नियति पनि त्यस्तै कुनै नियमबाट निर्देशित हुन्छ । समृद्धि, शान्ति र सुशासनका मार्गहरू विश्वव्यापी र लगभग समरूप हुन्छन् । तर कुनै देश कसरी विघटन वा विनाशतर्फ उन्मुख हुन्छ भन्ने कथामा भने प्रत्येक भूगोलको आफ्नै विशिष्ट त्रासदी, भ्रम र इतिहास रहेको देख्न सकिन्छ ।

सन् १९९४ मा सुरु भई जम्मा १ सय दिनसम्म चलेको रुवान्डाको मानवसंहार आधुनिक युगका सबैभन्दा कुख्यात अमानवीय कुकृत्यमध्ये एक हो । अन्तर्राष्ट्रिय समुदाय र संयुक्त राष्ट्रसंघका शान्ति सेना मूकदर्शक बनेर हेरिरहँदा १ सय दिनभित्र करिब १० लाख अल्पसंख्यक तुत्सी समुदायका मानिससँगै उदारवादी हुतुहरूको हत्या गरिएको थियो । रुवान्डाको त्यो विनाश मुख्यतः हुतु-तुत्सी पहिचान, विभाजनकारी औपनिवेशिक विरासत, चरम राजनीतिक अधिप्रचार र राज्य-समर्थित मानवसंहारको विषालु गर्भबाट जन्मिएको थियो । बर्माको विडम्बना रोहिंग्याहरूको पद्धतिगत बहिष्करण, नागरिकताको सोपानतन्त्र, उग्र नृजातीय राष्ट्रवाद र सैन्य शासनको पासोमा जेलिएको छ । श्रीलंकामा सिंहला-तमिल नृजातीय द्वन्द्व, वर्चस्ववादी भाषिक अहंकार, राज्यको एकाधिकारवादी संरचना र सिंहला बहुसंख्यकवादको अतिवादले देशलाई गृहयुद्धको आगोमा होमेको थियो । युद्धोत्तर कालखण्डमा वंशवादी राजनीतिको दंशले थप घिउ छर्केपछि बहुसंख्यकवादी अतिवादको आगोले कोलम्बोको सत्तालाई झन्डै खरानी बनाउने अवस्था सिर्जना भएको थियो ।

सबै संकटग्रस्त राज्य व्यवस्थाहरूको फेदमा केही साझा सामाजिक र सांस्कृतिक रोगहरू नदेखिने होइनन् । वर्चस्ववादी समूहद्वारा पहिचानलाई हतियार बनाउने प्रवृत्ति, सीमान्तकृत समुदायमा गहिरिँदै गएको असुरक्षा र उपेक्षाको भावना, राज्यका अंगहरूको पक्षधरता र तिनको क्षमतामा लगातार ह्रास, भित्री 'शत्रु' खडा गरेर तिनको पूर्ण अमानवीकरण गर्ने निहित अधिप्रचार र आन्तरिक रूपमा कमजोर राज्यहरूमा बाह्य शक्तिहरूको क्रीडास्थल बन्ने भूराजनीतिक चलखेलजस्ता पक्षहरू सबैतिर समान रूपमा देखिन सक्छन् ।

संकटग्रस्त राज्यहरूको इतिहासले के पनि स्पष्ट संकेत गर्छ भने राष्ट्रहरू न त रातारात कुनै एक महान् निर्णयले बलियो बन्छन्, न त कुनै एक भयानक लापरबाहीले एकाएक ढल्छन् । असंख्य साना-साना संगत र विसंगत निर्णयहरूको सञ्चित परिणाम राज्यको नियति भएर प्रकट हुन्छ । एउटा बहिष्करणकारी कानुन, एउटा निष्प्रभावी बनाइएको संस्था, एउटा क्षणिक राजनीतिक सौदाबाजी, एउटा अवसरवादी सत्ता गठबन्धन र सत्ताको अतिचारमा नागरिक समाजको मौन सहमतिजस्ता तत्त्वहरूले समाजलाई भित्रभित्रै कमजोर बनाउँछन् । यस्ता विकृत निर्णयहरू दशकौंसम्म एकअर्कामा जोडिएर आएपछि राष्ट्रको जीवन्त सामाजिक अनुबन्ध च्यातिन थाल्छ । भाषिक तथा सांस्कृतिक बहिष्करण, नृजातीय अहंकार, योग्यताको कदरको साटो चाकरी र परिवारवादमा टिकेको शासन र प्रशासन, संस्थाहरूको क्रमिक क्षयीकरण र कहिले छद्म त कहिले प्रत्यक्ष सैन्यीकरणले राज्यलाई पूर्ण रूपमा असफल नबनाए

सन् २०२२ मा भएको प्रदर्शनका क्रममा राष्ट्रपति निवासमा श्रीलंकाका प्रदर्शनकारी । तस्बिर : रोयटर्स

> राष्ट्रहरू न त रातारात कुनै एक महान् निर्णयले बलियो बन्छन्, न त कुनै एक भयानक लापरबाहीले एकाएक ढल्छन् । असंख्य साना-साना संगत र विसंगत निर्णयहरूको सञ्चित परिणाम राज्यको नियति भएर प्रकट हुन्छ ।

पनि निरन्तर ढलपल भइरहने पंगु र सार्वभौमिकता नै संकटमा परेको निरीह अवस्थामा पुऱ्याइदिन्छ । असली राष्ट्रिय संकट भनेको तिनै साना-साना विचलनहरूको दीर्घकालीन र सामूहिक परिणाम हो ।

समाधानको खोजीमा हतास हुनेहरूले उत्तरभन्दा पहिले प्रश्नको गहिराइ नाप्ने प्रयत्न गर्नु उपयुक्त हुनेछ । राष्ट्रहरूको सफलता वा असफलता कुनै एक निर्वाचन, कुनै एक सरकार वा कुनै एक नेताको सनक र पराक्रममा मात्र निर्भर हुँदैन । प्रक्रिया र पात्रहरू गौण हुन् भनिएको त होइन, तर निर्णायक तत्त्व भनेको राज्यका सार्वजनिक संस्थाहरूको निर्णय र कार्यान्वयन क्षमता नै हो । इतिहासले सफल ठहऱ्याएको नायकले कानुनको शासन र सामान्यजनको हितमा समर्पित संस्थाहरू निर्माण गर्छ । राज्यका निजामती तथा फौजी संरचनाहरूले नीति र नियमभित्र रहेर काम गर्ने थिति बसाल्छ । शासकीय स्वरूप वा प्रणालीभन्दा पनि राज्यमा विद्यमान राजनीतिक संस्कृतिले संस्थाहरूको आयु र प्रभावकारिता तय गर्छ । कुनै कारणवश नागरिक र राज्यबीच कायम रहेको विश्वासको तन्तु चुँडियो भने देशको स्थायित्व र सार्वभौमिकता नै जोखिममा पर्न सक्छ भन्ने जोखिमप्रति राज्यका सबै संस्था र संयन्त्रहरू सचेत रहन्छन् । सामान्यतया ब्रजभाषा र अवधीमा 'रहिम दास' का नामले रचना गर्ने मुगल सम्राट् अकबरको दरबारका नवरत्नमध्येका खानजादा मिर्जा खान अब्दुल रहिम खानखानाको एउटा बहुचर्चित दोहा छ– 'रहिमन धागा प्रेम का, मत तोडो चटकाए / टुटे से फिर ना जुडे, जुडे तो गाँठ रहिजाए ।' व्यक्तिगत सम्बन्धमा गाँठो झन् बलियो भएर पनि देखा पर्न सक्छ । राज्यसत्ताबाट नागरिकको भरोसा उठेपछि त्यसलाई पुरानो अवस्थामा पुऱ्याउन भने सहज हुँदैन ।

दोबाटोको अलमल

सन् १९१६ मा प्रकाशित रोबर्ट फ्रस्टको प्रसिद्ध कविता 'द रोड नट टेकन' को अन्तिम हरफले भन्छ– 'जंगलमा दुई बाटा छुट्टिएका थिए, अनि मैले– /कम हिँडिएको बाटो रोजें, / र त्यसैले नै सबै फरक ल्यायो ।' बेलायतको चंगुलबाट मुक्त भएको अपेक्षाकृत सम्पन्न श्रीलंका र स्रोत एवं साधन सीमित रहेको सिंगापुरको प्रक्षेपपथले दुईवटा बाटो उस्तै देखिँदा गरिएका भिन्नाभिन्नै छनोटलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । राष्ट्रहरूको इतिहासमा कहिलेकाहीं यस्ता क्षणहरू आउँछन्, जब दुई देश एउटै मोडमा उभिएका देखिन्छन् । त्यस बेला कसैले पनि अनुमान गर्न सक्दैन– केही दशकपछि एउटा देश समृद्धिको शिखरमा पुग्नेछ र अर्को भने आफ्नै सम्भावनाको भग्नावशेषमाथि उभिएर आफ्नो गौरवशाली विगत सम्झिरहनेछ ।

सिंहहरूको टापु अर्थ लाग्ने संस्कृत 'सिंहलद्वीप' शब्दलाई प्राचीन अरब र फारसी व्यापारीहरूले 'सेरेन्डिप' वा 'सेरेन्डिब' भनेको भूखण्ड कालक्रममा डच र अंग्रेज औपनिवेशिक शक्तिहरूको 'सिलोन' हुँदै सन् १९७२ पछि श्रीलंका नामले चिनिएको हो । पूर्व-पश्चिम जोड्ने महत्त्वपूर्ण व्यापारिक समुद्री मार्गमा पर्ने उपयोगी अवस्थिति तथा पर्याप्त प्राकृतिक स्रोत एवं उब्जाउ भूमिका कारण 'रत्नहरूको द्वीप' देखि लिएर 'मसलाको भण्डार' हुँदै 'मोती आकारको टापु' उपमाहरूबाट चिनिने श्रीलंकाको अर्को उपनाम हाल आएर 'हिन्द महासागरमा आँसुको थोपा' भएर स्थापित हुन लागेको छ । इतिहासको दिशा केवल प्राकृतिक स्रोत वा प्रारम्भिक समृद्धिले निर्धारण गर्दैन । महासागरको टापु हो, त्यसैले सन् २००४ को विनाशकारी सुनामीजस्तो संकटसँग जुध्नुको विकल्प रहँदैन । अनुपयुक्त शासकीय निर्णयहरूको दुष्प्रभावबारे घोत्लिन सकियो भने केही राजनीतिक पाठ भने प्रस्ट देख्न सकिन्छ ।

श्रीलंकामा निःशुल्क शिक्षाका पिता मानिने सी. डब्लू. डब्लू. कन्नङ्गाराको अग्रसरतामा शैक्षिक क्रान्ति स्वतन्त्रतापूर्व १९४० को दशकमा नै सुरु भइसकेको थियो । सामान्यतया अल्पसंख्यकहरू शिक्षामार्फत जीवन सुधार्न बढी समर्पित हुन्छन् । शिक्षित तमिलहरू औपनिवेशिक संरचनामा सहयोगी भूमिकामा स्थापित नै थिए । सुस्तरी डाक्टर, इन्जिनियर, कानुनकर्मी र पत्रकारजस्ता पेसामा तिनको उपस्थिति जनसंख्याको अनुपातमा बढी देखिन थालेको थियो । स्वतन्त्रतापछि राजनीतिक नेतृत्व बहुसंख्यक सिंहला राजनीतिकर्मीहरूको हातमा पुगे पनि शासनसत्ता सञ्चालन गर्नेहरूमा तमिलहरूको उपस्थिति उल्लेख्य थियो । सिंगापुरका संस्थापक नेता ली कुआन युले सन् १९५६ मा देखेको स्वतन्त्र सिलोन सम्भावनाले भरिएको देश थियो । त्यतिबेला सिलोनसँग दक्ष र अनुशासित निजामती प्रशासन थियो । अंग्रेजी माध्यमको गुणस्तरीय शिक्षा थियो । सार्वजनिक संस्थाहरू व्यवस्थित र प्रभावकारी थिए । सडक, रेल र अन्य पूर्वाधार दक्षिण-पूर्वी एसियाका धेरै देशभन्दा उन्नत थिए । जनताको जीवनस्तर पनि त्यतिबेलाको सिंगापुरभन्दा माथि थियो । श्रीलंकामा प्रचलित एउटा लोकप्रिय भनाइ छ– ली कुआन युले कुनै बेला भनेका थिए, 'म सिंगापुरलाई श्रीलंकाजस्तो बनाउन चाहन्थें ।' त्यस्तो भनाइलाई सत्यापन गर्न कठिन भए पनि लीले सुशासित र आत्मविश्वासले भरिएको सिलोनलाई अनुकरण गर्नुपर्ने आदर्श देखेको कुरा अपत्यारिलो लाग्दैन ।

सिलोनको इतिहासमा निर्णायक मोड सन् १९५६ मा आएको मान्न सकिन्छ । एस. डब्लू. आर. डी. भन्डारनायके सरकारले 'सिंहला ओन्ली ऐन' पारित गर्दै सिंहलालाई राज्यको एक मात्र आधिकारिक भाषा बनाएपछि अल्पसंख्यक तमिलहरूको योजनाबद्ध बहिष्करण सुरु भयो । भाषिक बहुलताको ठाउँमा एकभाषिक राष्ट्रवाद कायम भएपछि समावेशी नागरिकताको ठाउँमा नृजातीय बहुमतको राजनीति हाबी हुन थाल्यो । वर्चस्ववादी पहिचानले क्षमता र योग्यताजस्ता मान्यताहरूलाई विस्थापित गऱ्यो । त्यही बेलादेखि बौद्ध भिक्षुहरू पनि प्रत्यक्ष राजनीतिक शक्तिका रूपमा उदाएका हुन् । त्यसपछि बहुसंख्यक सिंहलाहरूको धर्म, भाषा र जीवनशैलीमा आधारित नृजातीय राष्ट्रवाद स्थापित हुन धेरै समय लागेन । समाजवादको बहानामा राज्यले अर्थतन्त्र र समाजमाथिको नियन्त्रण विस्तार गर्दै लगेपछि प्रतिस्पर्धा र सिर्जनशीलता खुम्चिँदै गयो र सक्षम तमिल पेसाकर्मीहरूको पलायन सुरु भयो । एक समयको आशालाग्दो राष्ट्र बिस्तारै आफ्नै गाँठोमा बेरिन थाल्यो । ली कुआन युले त्यस्तो 'राष्ट्रवादी उभार' लाई सिलोनको राष्ट्रिय बुनोट बिस्तारै फुस्कँदै जाने प्रक्रिया (अनराभेलिङ) भनेर चित्रण गरेका छन् ।

त्यसपछि त इतिहासको चाल झन् कठोर बन्दै गयो । विश्वविद्यालय प्रवेश र सार्वजनिक सेवामा भएका नीतिगत परिवर्तनहरूले तमिल समुदायमा विभेदको अनुभूति झन् गहिरिँदै गयो । सबैलाई समेट्ने प्रजातान्त्रिक आन्दोलन कमजोर बन्दै गएपछि पहिले शान्तिपूर्ण र अन्ततः सशस्त्र प्रतिरोध देखिन थाल्यो । यसैबीच सन् १९७१ को जेभीपी विद्रोह, त्यसपछिको दोस्रो विद्रोह र दीर्घकालीन गृहयुद्धले राज्यलाई झन् सैन्यीकृत गऱ्यो । राष्ट्रिय सुरक्षाको आवश्यकता अस्वीकार गर्न नसकिए पनि बिस्तारै सेना र सुरक्षा संयन्त्र राज्यका सबैभन्दा शक्तिशाली संस्थामध्ये पर्न थाले । उत्तर र पूर्वमा सैनिक उपस्थितिले सामान्य राजनीतिक अवस्थाकै रूप लिन थाल्यो । यही कालखण्डमा महावेली विकास परियोजनाले विशाल आर्थिक परिवर्तन ल्यायो, तर त्यससँग जोडिएका नयाँ बसोबास कार्यक्रमहरूलाई लिएर जनसांख्यिक सन्तुलन परिवर्तन गर्ने प्रयास भएको आरोप पनि उठ्यो । यस्ता सबै घटनाले तमिल समुदाय र राज्यबीचको विश्वासलाई झन् कमजोर बनायो । लिट्टे (लिबरेसन टाइगर्स अफ तमिल इलम) को उदय कुनै एक घटनाको परिणाम थिएन । त्यो दशकौंसम्म सञ्चित अविश्वासको विस्फोट थियो । त्यसपछि सुरु भएको गृहयुद्धले झन्डै तीन दशकसम्म श्रीलंकाको ऊर्जा, सम्पत्ति र भविष्यलाई युद्धमै खर्च गरायो । पर्यटन ओइलायो, विदेशी लगानी घट्यो, विकासका लागि विनियोजित हुनुपर्ने स्रोतहरू हतियार, सुरक्षा संयन्त्र र युद्धतर्फ मोडिए र तीव्र सैनिकीकरण एवं केन्द्रीकरणले एकाताकाको नमुना राज्यलाई असफलताउन्मुख अवस्थामा पुऱ्यायो ।

उता सिंगापुरले ठीकविपरीत बाटो रोज्यो । त्यहाँ बहुभाषिकतालाई राष्ट्रिय शक्तिका रूपमा स्वीकार गरियो । योग्यतालाई राज्य सञ्चालनको मूल आधार बनाइयो । लगानी, उद्यम र विश्वसँगको खुलापनलाई प्रोत्साहन गरियो । निजामती प्रशासनलाई राजनीतिक निष्ठाभन्दा व्यावसायिक दक्षताले परिभाषित गरियो । परिणामस्वरूप, प्राकृतिक स्रोतको अभाव भएको एउटा सानो टापु-राष्ट्र विश्वका सबैभन्दा सफल अर्थतन्त्रहरूमध्ये एक बन्न पुग्यो ।

अन्ततः श्रीलंका र सिंगापुरको कथा दुई राष्ट्रको मात्र कथा होइन, त्यो राज्य निर्माणका दुई भिन्न दर्शनहरूको कथा हो । एउटा राष्ट्रले नागरिकलाई भाषा, जाति र धर्मभन्दा माथि राख्ने प्रयत्न गऱ्यो, अर्कोमा बिस्तारै राज्य नै एउटा भाषा, एउटा धर्म र एउटा बहुसंख्यक पहिचानको प्रतिनिधि बन्न थाल्यो । जब प्रजातन्त्र बहुमतको शासनबाट बहुसंख्यकको वर्चस्वमा रूपान्तरित हुन्छ, तब अल्पसंख्यकको विश्वास सबैभन्दा पहिले टुट्छ । जब धर्मले राजनीतिलाई र राजनीतिले धर्मलाई वैधता दिन थाल्छ, तब असहमतिलाई नैतिक दोषका रूपमा चित्रित गरिने क्रम सुरु हुन्छ । जब राष्ट्रिय सुरक्षाका नाममा सेना राज्यको सबैभन्दा प्रभावशाली संस्था बन्छ, तब नागरिक स्वतन्त्रता र प्रजातान्त्रिक संस्थाहरू क्रमशः छायामा पर्न थाल्छन् । र, जब संस्था कमजोर हुँदै व्यक्ति, परिवार वा वंश बलिया बन्छन्, तब प्रजातन्त्रको शरीर बाँच्छ, तर त्यसको आत्मा बिस्तारै क्षीण हुँदै जान्छ । बहुसंख्यकवादी नृजातीय राष्ट्रवाद अल्पसंख्यकहरूप्रति कति असहिष्णु र क्रूर हुन सक्छ भन्ने उदाहरणहरू इतिहासमा मात्र होइन, वर्तमानमा पनि प्रशस्तै देख्न सकिन्छ ।

मोतीजस्तो आँसु

अरबका व्यापारी र सिंहाला सम्भ्रान्तको संयोजनबाट उत्पन्न भएको दाबी गर्ने श्रीलंकाका मुसलमानहरू आफूलाई 'मूर' भन्छन् । धेरैजसोको मातृभाषा तमिल भए पनि उनीहरू आफूलाई तमिल भनेर चिनाउन चाहँदैनन् । फलस्वरूप, उत्तर-पूर्वमा तमिलहरूको दबाब बढ्दै गएपछि उनीहरू सिंहाला बहुसंख्यकको पक्षमा उभिए र दक्षिण तथा पश्चिमतर्फ सरे । तर, सिंहाला बौद्ध समाजले पनि उनीहरूलाई आफूसरह स्वीकार गर्न तयार भएन । यसरी दोहोरो चेपुवामा परेका श्रीलंकाली मुसलमानहरूसँग विदेशिने सहज विकल्प पनि थिएन । केही उग्रवादी समूह इस्लामवादी धार्मिक अतिवादतर्फ उन्मुख भएको सत्य हो । २१ अप्रिल २०१९ को इस्टर दिवसमा भएका समन्वित आत्मघाती बम आक्रमणहरू इस्लामिक स्टेटसँग सम्बन्धित स्थानीय चरमपन्थी समूह नेसनल तौहिद जमातसँग जोडिएका थिए । तर, बहुसंख्यक सिंहाला र मुख्य अल्पसंख्यक तमिल दुवैबाट पर धकेलिएका श्रीलंकाका मुसलमानहरू आज पनि राष्ट्रिय राजनीतिको सीमान्तमा सीमित छन् ।

श्रीलंकाको वर्तमान भूराजनीतिक यथार्थ उसको अर्थतन्त्रको कठिन पुनरुत्थानसँग सीधै जोडिएको छ । आन्तरिक नेतृत्वले देशलाई औद्योगिकीकरण गर्न चिनियाँ पुँजीको उपयोग गर्न चाहे पनि सुरक्षाका प्रश्नमा भारतलाई चिढ्याउने छुट उसलाई छैन । त्यसैगरी, आफ्ना उत्पादन निर्यात गर्न र अन्तर्राष्ट्रिय ऋणको पुनःसंरचनाका लागि अमेरिकालाई बेवास्ता गर्न सक्ने सामर्थ्य पनि कोलम्बोसँग छैन । श्रीलंकाको भूराजनीतिक सास्ती ती सबै साना राष्ट्रहरूको साझा विडम्बना हो, जो ठूला शक्तिहरूको स्वार्थको टक्करबीच आफ्नो सार्वभौमिकताको डोरीमा सन्तुलन मिलाउन निरन्तर कसरत गरिरहेका छन् ।

श्रीलंकाले इतिहासमा जतिसुकै ठूला त्रासदीहरू भोगे पनि यहाँका नागरिकको धैर्य, आत्मबल र मुस्कुराउने बानी कहिल्यै सकिएन । आँसुको यो टापु बिस्तारै फेरि बौरिँदै गरेको देखिन्छ । पर्यटन क्षेत्र पुनः जीवन्त हुँदै गएको छ । सबै समुदायका सचेत नागरिक पुराना घाउ बिर्सेर नयाँ भविष्यतर्फ अघि बढ्दै गरेको देख्न सकिन्छ । व्यक्ति होस् वा देश, समय कसैका लागि पनि सधैं एकनास रहँदैन । आँखाबाट खसेको आँसुको थोपा आज पीडाको प्रतीक हुन सक्छ । तर, भोलि त्यही संघर्षबाट फेरि एउटा चम्किलो र सुन्दर मोती जन्मिन सक्छ । सायद देशहरूको जीवन पनि त्यस्तै हुन्छ । अन्ततः अदम्य आशावादिता नै संसारको अन्तिम सत्य हो ।

सबल बैंक, सुस्ताएको अर्थतन्त्र

दुर्गा कँडेल (छत्कुली)

(कँडेल राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडमा उपकार्यकारी अधिकृत तहमा कार्यरत छिन्)

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विकास नब्बेको दशकमा नेपाल बैंक लिमिटेडको स्थापनाबाट सुरु भएको हो । विश्वभर फैलिएको आर्थिक उदारीकरणको लहरसँगै नेपालमा पनि त्यसको प्रभाव ४० को दशकमा देखापरेको थियो । त्यससँगै अर्थतन्त्रको आकार नहेरी वित्तीय संस्था खोल्ने इजाजतपत्र नियामकीय निकाय नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा वितरण गरियो ।

आर्थिक प्रणालीमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड मानिन्छ । यिनीहरूले पैसा हुनेबाट बचत संकलन गर्ने र पैसा आवश्यक पर्नेहरू (जोसँग योजना हुन्छ) लाई ऋण दिएर पुलको काम गर्छन् । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको भूमिका कस्तो रहनुपर्छ ?

पुँजी निर्माण र बचत परिचालन : सर्वसाधारणसँग छरिएर रहेको बचत रकमलाई निक्षेपका रूपमा संकलन गरी ठूलो परिमाणमा स्रोत जुटाउने काम बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गर्छन् । संकलित रकम छोटो, मध्यम र लामो अवधिका लागि लगानी गरिएको हुन्छ, जसले उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्दै समग्र जीडीपीमा सकारात्मक वृद्धि हुने आधार स्तम्भ खडा हुन्छ ।

कर्जा लगानी र रोजगारी सिर्जना : सर्वसाधारणबाट संकलित बचत रकमलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गरी रोजगारी सिर्जना हुने, वस्तु तथा सेवा उत्पादन हुने, आयमा वृद्धि हुने र पुनः वस्तु तथा सेवाको माग बढ्छ । त्यसैले एकातिर निष्क्रिय रूपमा छरिएर रहेको रकम एकत्रित भई चलायमान हुन्छ, जसले समग्र व्यावसायिक चक्रमा सकारात्मक प्रभाव पर्छ र अर्थतन्त्र वृद्धिमा सहयोग पुग्छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनमा सहयोग : मौद्रिक नीति नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा जारी गरिने नीति हो, जसलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले व्यवहारमा उतार्नुपर्छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाद्वारा ब्याजदर, कर्जाको विस्तार तथा तरलता व्यवस्थापन गर्ने कामले मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्छ ।

भुक्तानी तथा कारोबार प्रणाली : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निक्षेप लिने, चेकको भुक्तानी गर्ने, आईपीएस, मोबाइल बैंकिङ, रेमिट्यान्स, स्विफ्टलगायत कारोबार गर्छन् । प्रविधियुक्त कारोबारले सुरक्षित र छिटो कारोबार हुने र नगदको निर्भरता घट्ने अवस्था रहन्छ ।

तस्बिर : कान्तिपुर

वित्तीय मध्यस्थता र सल्लाह : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्छन् । एकातिर ती संस्थाले निक्षेपका रूपमा लिएको रकम जुन मागेका बखत भुक्तानी दिनुपर्ने हुन्छ भने नासोका रूपमा लिएको रकम मागेका बखत फिर्ता आउने सर्तमा लगानी गरेका हुन्छन् । यस अलावा व्यक्ति तथा संस्थालाई कुन क्षेत्रमा लगानी गर्दा फाइदा हुन्छ भन्नेबारे वित्तीय परामर्शसमेत प्रदान गर्छन् ।

सुशासन र पारदर्शिता : सुशासन समृद्धिको आधार हो । केवाईसी एएमएल/सीएफटी, क्रेडिट अनुशासन, वित्तीय साक्षरता, वित्तीय पारदर्शिताजस्ता विषय वित्तीय कारोबारमा समावेश हुन्छ । वित्तीय कारोबारले औपचारिक अर्थतन्त्रको विस्तारमा जोड दिन्छ । अवैध धन नियन्त्रण गर्ने काम बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गरेका छन् । विदेशी मुद्रा व्यवस्थापन : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारमा सहजता तथा आयात-निर्यात व्यापार प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउँछन् भने विप्रेषण, विदेशमा पढ्न, घुम्न तथा तालिम लिन जानेहरूलाई समेत विदेशी विनिमयको व्यवस्थापन गर्छन् ।

तरलताको संकुचन र विस्तार : अर्थतन्त्रको मेरुदण्डका रूपमा स्थापित वित्तीय प्रणालीभित्रका अभिन्न अंग बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले मौद्रिक नीतिका लक्ष्य पूरा गर्न आफ्ना क्रियाकलाप चुस्तदुरुस्त बनाउन सक्नुपर्छ । त्यसका लागि नियामकीय निकायले आफ्नो नियमनको दायरा भरपर्दो र बलियो बनाउनु महत्त्वपूर्ण मानिन्छ । यस विषयको गहिराइमा पुगेर विश्लेषण गर्ने हो भने विगत दुई दशकयताकै समयमा रेमिट्यान्सको बढ्दो आप्रवाहले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा अधिक तरलताको अवस्था रहँदै आएको छ ।

कुनै समय तरलताको अभावले लगानीयोग्य फन्डको कमी हुन्छ, कुनै समय अधिक तरताको अवस्थाले लगानी गर्ने क्षेत्रको अभाव महसुस हुन्छ । यी दुवै अवस्थालाई सन्तुलनमा ल्याउन एकातिर बैंक तथा वित्तीय संस्था स्वयंले आफ्नै भूमिकामा फेरबदल गर्नुपर्छ । अर्कोतिर नियमनको जिम्मा लिएर बसेका नियामकीय निकायको भूमिका पेचिलो बन्न सक्नुपर्छ ।

माथि उल्लेखित विषयको प्रभावकारिता नेपाली अर्थतन्त्रमा कति पर्न गयो ? भन्ने विषयलाई एकपटक गम्भीर भएर सोच्नुपर्छ । बैंकिङ तथा वित्तीय संस्थाको लगानी बढिरहेको अवस्थामा समग्र अर्थतन्त्रमा त्यसको प्रभाव कहाँनेर पर्न गयो भन्ने विषय नै आजको समयमा प्रश्नवाचक चिह्न बनेर रहेको छ, यसो हुनु हुँदैनथ्यो । यस्ता विविध विषयको प्रभावकारिताले निक्षेपकर्ताहरू, ऋणीहरू, स्टेकहोल्डरहरू, नियामक निकाय, सरकार तथा समग्र सरोकारवालाहरूमा सकारात्मक प्रभाव पर्न गई अर्थतन्त्र सफल बन्छ । यसले गर्दा जीडीपी वृद्धि भई आर्थिक वृद्धि हासिल हुनेछ । र, अर्थतन्त्र समृद्धितर्फ उन्मुख हुन्छ । अर्थतन्त्रको मेरुदण्डका रूपमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू सबल रहनु, तर अर्थतन्त्र सुस्ताउनुले प्रणालीभित्रको 'प्रोसेस' मा कमीकमजोरी छ भन्ने देखाउँछ । यो विषय राम्रो होइन ।

वित्तीय संस्थाको भूमिका सकारात्मक रूपमा अगाडि रहनुपर्नेमा त्यसो हुन नसक्दा आज वित्तीय लगानी बढिरहँदा जीडीपीमा त्यसको प्रभाव पर्न सकिरहेको छैन । यसले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू सुरक्षित रहेजस्तो त देखिएला, तर त्यसको उद्देश्य छायामा रहेको देखिन्छ । भर्खरै सार्वजनिक भएको मौद्रिक नीतिले वित्तीय प्रणालीमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

संक्रमणकालीन न्याय : ओझेलमा पीडित सुरक्षाकर्मी

कमलसिंह बम

(नेपाल प्रहरीका अवकाश प्राप्त एआईजी बम हाल 'सुरक्षा र न्याय अध्ययन केन्द्र' मा आबद्ध छन्)

तस्बिर : कान्तिपुर

नयाँ आयोगले द्वन्द्वपीडित सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारसम्म पुग्ने पहुँच विस्तार रणनीति अवलम्बन गर्ला ? दुई दशकदेखि थाती उजुरी, अभिलेख र प्रमाण अद्यावधिक गर्दै सहिद परिवार, घाइते, अपहरण तथा यातनापीडितका अनुभवलाई सत्यको अभिन्न अंगका रूपमा समेट्ला ?

नेपालको माओवादी सशस्त्र विद्रोह शान्त बनेको दुई दशकभन्दा बढी भइसकेको छ । यसबीच विस्तृत शान्ति सम्झौताका मसी सुके, नयाँ संविधान जारी भयो, संक्रमणकालीन न्यायका कानुनहरू फेरिए र सत्य निरूपण (टीआरसी) तथा बेपत्ता छानबिनका नाममा आयोगहरू पनि बने । तर, यी तमाम राजनीतिक-कानुनी दाउपेचका बाबजुद संक्रमणकालीन न्यायको मूल मर्म 'सत्यको उद्घाटन, न्याय, परिपूरण र दिगो शान्ति' अझै सिंहदरबारकै कोठाहरूमा बन्धक छ ।

राज्यले शान्तिको उत्सव मनाइरहँदा हजारौं द्वन्द्वपीडित भने आज पनि न्यायको आँगनमा रित्तो हात उभिएका छन् । विगतको लामो राजनीतिक अस्थिरतापछि भर्खरै बनेको नयाँ सरकारले संक्रमणकालीन न्यायलाई निष्कर्षमा पुऱ्याउने सार्वजनिक प्रतिबद्धता जनाएको छ ।

यतिबेला फेरि नयाँ आयोग गठनको पुरानै राजनीतिक शृंखला अघि बढ्ने तर्खरमा छ । त्यसैले आजको टड्कारो प्रश्न आयोगको कुर्सी भर्ने वा नभर्ने मात्रै होइन, यो प्रक्रिया कागजी नाटकमा सीमित हुन्छ कि संक्रमणकालीन न्यायको दायराभित्र सबै पीडितलाई समान रूपमा सम्बोधन गर्दै वास्तविक टुंगोमा पुग्छ भन्ने हो । विगतमा राज्य र विद्रोही दुवै पक्षको उपेक्षाका कारण राष्ट्रिय बहसको अँध्यारो कुनामा धकेलिएका ती आर्तनादलाई यस पटक पनि केन्द्रमा ल्याउन सकिएन भने नयाँ प्रक्रिया पनि विगतकै असफल इतिहासको अर्को पुनरावृत्ति हुनेछ ।

यही सन्दर्भमा विगतमा 'टीआरसी' बहसमा अपेक्षाकृत ओझेलमा पर्दै आएको एउटा विशिष्ट पीडित समूह (कर्तव्य पालना गर्दै बलिदानी दिएका सुरक्षा निकायका द्वन्द्वपीडित सदस्य, सहिद परिवार, घाइते, अपहरण तथा यातना भोगेका सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवार) को भोगाइलाई पुनः गम्भीरतापूर्वक हेर्न आवश्यक छ । उनीहरूको माग कुनै अतिरिक्त सुविधा वा विशेष हैसियत प्राप्तिका लागि होइन । उनीहरूले राज्यको विवेकमाथि एउटै गम्भीर प्रश्न तेर्स्याइरहेका छन्- राज्यका लागि जीवन उत्सर्ग गर्ने नागरिकलाई यो देशको संक्रमणकालीन न्यायले पीडित मान्छ कि मान्दैन ?

यही कारण अहिलेको बहस केवल आयोग गठनको प्रशासनिक प्रक्रिया होइन, न्यायको दायरा पुनः परिभाषित गर्ने अवसर पनि हो । यदि विगतमा केही समुदायको आवाज कमजोर रह्यो भने नयाँ प्रक्रियाले त्यसलाई सुन्नुपर्छ । यदि केही पीडा राष्ट्रिय बहसको किनारमा पऱ्यो भने नयाँ आयोगले त्यसलाई केन्द्रमा ल्याउनुपर्छ । यही नै संक्रमणकालीन न्यायको नैतिक सार हो ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि केलाउँ । द्वन्द्व सुरु हुँदै गर्दा नेपालसँग कुनै स्पष्ट खाका वा दीर्घकालीन सुरक्षा रणनीति विकसित भइसकेको देखिँदैन । तत्कालीन समयमा विद्रोहलाई मुख्यतः सामान्य 'कानुन-व्यवस्था' को चुनौतीका रूपमा मात्रै बुझियो, जसको प्रत्यक्ष जिम्मेवारी नेपाल प्रहरीको काँधमा थपियो । सीमित जनशक्ति, कमजोर भौतिक स्रोतसाधन र अत्यन्त प्रतिकूल परिस्थितिबीच देशभरका विकट प्रहरी चौकीसम्म खटिएका प्रहरीले राज्यको साख र उपस्थिति जोगाउन सात वर्षसम्म एकल रूपमा सामना गरे । परिस्थिति जटिल बन्दै गएपछि अर्ध-सैनिक प्रकृतिको सशस्त्र प्रहरी बल गठन भयो र नेपाली सेना पनि परिचालित भयो । तर, द्वन्द्वको प्रारम्भिक र सबैभन्दा घातक चरणमा ठूलो जोखिम नेपाल प्रहरीले नै व्यहोरेको इतिहासले देखाउँछ ।

सरकारी आधिकारिक तथ्यांकअनुसार, द्वन्द्वका क्रममा नेपाल प्रहरीका एक हजार ४ सय ८६, नेपाली सेनाका एक हजार १८, सशस्त्र प्रहरी बलका ३ सय १९ र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका २३ जना सदस्यले वीरगति प्राप्त गरे । हजारौं सुरक्षाकर्मी सदाका लागि शारीरिक रूपमा अक्षम भए, सयौं अपहरण र निर्मम यातनाको सिकार बने । र, कतिपयको अत्तोपत्तो नभएर आज पनि बेपत्ताकै सूचीमा छन् । यी तथ्यांक केवल सुरक्षा इतिहासका सुक्खा अभिलेख वा अंक होइनन् । ती हजारौं परिवारले दशकौंदेखि छातीमा लुकाएर राखेको मानवीय असह्य पीडा र आँसुका जीवन्त साक्षी हुन् ।

हो, यहींबाट एउटा गम्भीर र आधारभूत प्रश्न उठ्छ । नेपालको 'टीआरसी' प्रक्रियाको दुई दशक लामो बहसमा प्रायः राज्य र नागरिक पीडितबीचको परम्परागत सम्बन्धलाई मात्रै केन्द्रमा राखियो । र, त्यसरी जोड दिनु आवश्यक पनि थियो । तर, विडम्बना ! राज्यका तर्फबाट आफ्नो कानुनी-संवैधानिक जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने क्रममा स्वयं पीडित बन्न पुगेका सुरक्षाकर्मीहरूको कारुणिक अनुभव अनि भोगाइले राष्ट्रिय बहस र न्यायको कसीमा कहिल्यै अपेक्षित स्थान पाउन सकेन ।

यो बहसको केन्द्रमा हामीले बिर्सन नहुने संवेदनशील विषय हो- सुरक्षाकर्मीहरू समाजभन्दा बाहिरका कुनै अलग वा यान्त्रिक समुदाय होइनन् । उनीहरू पनि अन्ततः यही समाजका नागरिक हुन् । उनीहरू कसैका छोरा-छोरी, पति-पत्नी, अबोध सन्तानका अभिभावक र परिवारका सहारा हुन् । बर्दी र जिम्मेवारीले उनीहरूको मानवीय अस्तित्व र संवेदना मेटिँदैन । यदि उनीहरू द्वन्द्वका क्रममा मारिए, अपांग हुने गरी घाइते भए, अपहरणमा परे वा निर्मम यातना भोगे भने उनीहरूको पीडालाई संस्थागत पहिचानका आधारमा मात्रै अस्वीकार गर्न मिल्दैन ।

यसको अर्थ सुरक्षा निकायका सदस्यलाई कानुन उल्लंघन वा मानवअधिकार हननका घटनामा जवाफदेहिताबाट उन्मुक्ति दिनु कदापि होइन । जहाँ व्यक्तिगत वा संस्थागत रूपमा कानुन उल्लंघन भएको छ, त्यहाँ बिना कुनै मोलाहिजा निष्पक्ष अनुसन्धान र कानुनी कारबाही हुनैपर्छ । तर, यही कानुनी कठोरतासँगै राष्ट्रप्रतिको पवित्र कर्तव्य निर्वाह गर्ने क्रममा स्वयं द्वन्द्वको निर्मम अन्यायको सिकार बनेका निर्दोष सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारको आर्तनादलाई पनि राज्यले स्वतन्त्र रूपमा सुन्न र स्वीकार गर्न सक्नुपर्छ । यही नै संक्रमणकालीन न्यायको आधारभूत मानवीय दृष्टिकोण हो । त्यसैले अबको 'टीआरसी' प्रक्रियाले प्रहरी कर्मचारीलगायत अन्य सुरक्षाकर्मीले काम गर्नुपरेको तत्कालीन राजनीतिक, कानुनी र कार्यसञ्चालनगत सन्दर्भलाई पनि निष्पक्ष रूपमा मूल्यांकन गर्नुपर्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय संक्रमणकालीन न्यायको अभ्यासले पनि पीडितको पहिचान उसको राजनीतिक विचार, पेसा वा संस्थागत आबद्धताबाट होइन, उसले भोगेको क्षतिबाट हुने मान्यता स्थापित गरेको छ । त्यसैले सभ्य समाजमा न्यायको तराजु र मापदण्ड सबैका लागि एउटै हुनुपर्छ- जसले अन्याय र अत्याचार भोगेको छ, उसले बिना भेदभाव न्याय पाउनैपर्छ । यही दृष्टिकोण अपनाउन सके मात्रै संक्रमणकालीन न्यायले चयनात्मक स्मृतिभन्दा साझा राष्ट्रिय स्मृति निर्माण गर्न सक्छ ।

नेपालमा भने द्वन्द्वपीडित सुरक्षाकर्मीहरूको अनुभव राष्ट्रिय बहसमा अपेक्षित रूपमा स्थापित हुन सकेन । सार्वजनिक विमर्श मुख्यतः राज्य र विद्रोही पक्षसँग सम्बन्धित नागरिक पीडितका मुद्दामा केन्द्रित रह्यो । राज्यका लागि कानुनी जिम्मेवारी निर्वाह गर्दा मारिएका, घाइते वा यातना भोगेका सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारलाई प्रायः 'राज्यपक्ष' का रूपमा मात्रै हेरियो । फलतः उनीहरूको व्यक्तिगत पीडा र मानवीय क्षतिलाई स्वतन्त्र पीडितका रूपमा स्वीकार गर्ने दृष्टिकोण राष्ट्रिय बहसमा ओझेलमा पर्दै आएको देखिन्छ ।

यसमा अर्को कारण व्यवस्थित दस्तावेजीकरण र संस्थागत पैरवीको अभाव पनि रह्यो । द्वन्द्वका क्रममा सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारले भोगेका दीर्घकालीन सामाजिक, आर्थिक र मनोसामाजिक असरबारे पर्याप्त सार्वजनिक अध्ययन भएनन् । सेवामा आबद्ध वा संस्थागत अनुशासनभित्र रहेका धेरै पीडित प्रहरी र उनीहरूका परिवारले पनि आफ्ना व्यक्तिगत पीडा सार्वजनिक रूपमा व्यक्त गर्ने वा संगठित रूपमा आवाज उठाउने अवसर पाएनन् । परिणामस्वरूप उनीहरूको भोगाइ व्यक्तिगत स्मृतिमा सीमित रह्यो, संक्रमणकालीन न्यायको सार्वजनिक बहसको अभिन्न अंग बन्न सकेन ।

यी यथार्थको समीक्षा गर्नु विगतलाई दोषारोपण गर्नु होइन, बरु अब सुरु हुन लागेको संक्रमणकालीन न्यायको नयाँ चरणलाई अझ समावेशी, विश्वसनीय र वास्तविक अर्थमा पीडितकेन्द्रित बनाउने प्रयास हो । यस पटक पनि राज्यभित्रका यी पीडितका पीडा र प्रश्न न्याय प्रक्रियाको मूलधारमा समेटिन सकेनन् भने आयोग गठन होला, प्रतिवेदन तयार होलान्, तर न्यायको एउटा महत्त्वपूर्ण अध्याय फेरि अधुरै रहनेछ ।

अब संक्रमणकालीन न्यायको वास्तविक परीक्षा सुरु हुँदै छ । आयोग गठन आफैंमा आवश्यक र सकारात्मक कदम हो, तर त्यसले मात्रै न्याय सुनिश्चित गर्दैन । यसको सफलता प्रतिवेदनका पाना वा तथ्यांकको संख्याले होइन, विगतमा न्यायको पहुँचबाट वञ्चित सबै पीडितका आवाजलाई कति निष्पक्ष, इमानदार र समान रूपमा सुन्न र सम्बोधन गर्न सकियो भन्ने आधारमा मापन हुनेछ ।

यस पृष्ठभूमिमा केही गम्भीर प्रश्न उठ्नु स्वाभाविक छ- के नयाँ आयोगले द्वन्द्वपीडित सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारसम्म पुग्ने पहुँच विस्तार (आउटरिच) रणनीति अवलम्बन गर्ला ? के दुई दशकदेखि थाती रहेका उजुरी, अभिलेख र प्रमाणलाई अद्यावधिक गर्दै सहिद परिवार, घाइते, अपहरण तथा यातनापीडितका अनुभवलाई सत्यको अभिन्न अंगका रूपमा समेट्ला ? पीडित सुरक्षाकर्मी समुदायमा अहिलेको मुख्य चासो र चिन्ताको विषय यही नै बनेको छ ।

यी प्रश्नहरू कुनै खास समुदायलाई विशेष सुविधा दिलाउन उठाइएका पक्कै होइनन् । बरु, संक्रमणकालीन न्यायको आधारभूत मान्यता (न्यायमा सबैको समान पहुँच हुनुपर्छ) भन्ने कुरा आगामी दिनमा व्यवहारमै कार्यान्वयन हुन्छ कि हुँदैन भन्ने कसी मात्रै हुन् । समान व्यवहारको अर्थ सबैका लागि एउटै औपचारिक प्रक्रिया तोकिदिनु मात्रै होइन- संस्थागत वा अन्य कारण न्यायको मूलधारबाट ओझेलमा पर्न सक्ने समुदायसम्म राज्य आफैं सक्रियताका साथ पुग्नु पनि हो ।

विश्वका विभिन्न देशका अनुभवले पनि यही शिक्षा दिन्छन् । दक्षिण अफ्रिकाले सत्यलाई राष्ट्रिय मेलमिलापको आधार बनायो, पेरुले द्वन्द्वपीडित सबै समुदायका अनुभव व्यवस्थित रूपमा अभिलेखीकरण गऱ्यो, कोलम्बियाले पीडितको सक्रिय सहभागितालाई प्रक्रियाको केन्द्रमा राख्यो र सियरा लियोनले सत्य, न्याय, परिपूरण तथा संस्थागत सुधारलाई एकीकृत ढाँचामा अघि बढायो । यी देशको राजनीतिक परिवेश नेपालभन्दा फरक भए पनि एउटा साझा सन्देश स्पष्ट छ- कुनै पनि पीडित समुदायलाई ओझेलमा पारेर संक्रमणकालीन न्याय पूर्ण हुन सक्दैन ।

नेपालले पनि यही मूल शिक्षा ग्रहण गर्नुपर्छ । संक्रमणकालीन न्यायको उद्देश्य विभिन्न समुदायका पीडाबीच प्रतिस्पर्धा गराउनु होइन, सबै पीडितलाई समान गरिमाका साथ न्यायको अवसर उपलब्ध गराउनु हो । कसैको पीडालाई अर्को समुदायको पीडासँग तुलना गरेर कमजोर बनाउनु होइन, सबै पीडालाई साझा राष्ट्रिय स्मृतिको हिस्सा बनाउनु नै यसको सफलता हो ।

यसका लागि केही नीतिगत प्राथमिकता स्पष्ट देखिन्छन् । पहिलो, द्वन्द्वका क्रममा हत्या, अपहरण, यातना वा गम्भीर हिंसाबाट प्रभावित सुरक्षाकर्मी र उनीहरूका परिवारलाई अन्य सबै पीडितसरह समान मान्यता दिइनुपर्छ । दोस्रो, उनीहरूसँग सम्बन्धित घटनाको व्यवस्थित दस्तावेजीकरण र अभिलेखीकरण तत्काल अघि बढाइनुपर्छ, किनकि समयसँगै प्रमाण र अनुभव हराउने जोखिम बढिरहेको छ । तेस्रो, आयोगका सबै चरणमा सुरक्षाकर्मी पीडित र उनीहरूका प्रतिनिधिको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनुपर्छ । चौथो, परिपूरणलाई आर्थिक राहतमा मात्रै सीमित नराखी शिक्षा, स्वास्थ्य, मनोसामाजिक परामर्श, जीविकोपार्जन, सामाजिक सम्मान र स्मृति संरक्षणलाई पनि त्यसको अभिन्न अंग बनाइनुपर्छ ।

यससँगै सुरक्षाकर्मी तथा अन्य संवेदनशील पीडित र साक्षीको सुरक्षा सुनिश्चित गर्न आवश्यक कानुनी अधिकार, गोपनीयता र प्रतिशोधबाट संरक्षणका स्पष्ट प्रावधानसहित व्यावहारिक कार्यविधि पनि तय गरिनुपर्छ । अन्तर्राष्ट्रिय अनुभव उपयोगी भए पनि नेपालको संक्रमणकालीन न्याय अन्ततः आफ्नै सहिष्णुताको विशेष सामाजिक परिवेश, भौगोलिक अवस्थिति र संवैधानिक यथार्थअनुसार विकसित हुनुपर्छ । बाह्य अभ्यासबाट सिक्ने, तर नेपाली सन्दर्भअनुकूल आफ्नै 'रैथाने मोडेल' निर्माण गर्ने दृष्टिकोण नै दीर्घकालीन रूपमा बढी प्रभावकारी हुनेछ ।

संक्रमणकालीन न्याय विगतको हिसाब-किताब मिलाउने प्रक्रिया मात्रै होइन, भविष्यमा यस्ता घटना दोहोरिन नदिने आधार तयार गर्ने प्रक्रिया पनि हो । त्यसैले 'टीआरसी' प्रक्रिया र संस्थागत सुधारलाई एकअर्काको विकल्प होइन, परस्पर पूरक आयामका रूपमा अघि बढाउनुपर्छ । यीमध्ये कुनै एकलाई बेवास्ता गरेर अर्को सफल हुन सक्दैन ।

आज नेपालको संक्रमणकालीन न्याय प्रक्रिया एउटा ऐतिहासिक मोडमा उभिएको छ । यो कानुनी वा प्रशासनिक परियोजना मात्रै होइन, राष्ट्रले आफ्नै इतिहाससँग गर्ने नैतिक संवाद हो । यसको सफलता आयोगको प्राविधिक कार्यसम्पादन वा प्रतिवेदनको औपचारिकतामा होइन, न्यायको प्रतीक्षामा रहेका प्रत्येक पीडितले राज्यले आफ्नो पीडा सुनेको अनुभूति गर्न सके कि सकेन भन्ने आधारमा मूल्यांकन हुनेछ ।

विशेषगरी सुरक्षाकर्मी द्वन्द्वपीडित तथा उनीहरूका परिवारले कुनै अतिरिक्त विशेषाधिकार मागिरहेका छैनन् । उनीहरूको अपेक्षा केवल यति हो कि उनीहरूको भोगाइलाई पनि राष्ट्रिय स्मृतिको अभिन्न हिस्सा मानियोस् र न्याय तथा परिपूरणमा समान अवसर सुनिश्चित गरियोस् ।

यदि अब बन्ने नयाँ आयोगले यही समावेशी दृष्टिकोण अपनाउन सके संक्रमणकालीन न्यायले राष्ट्रिय विश्वास निर्माण गर्नेछ । अन्यथा, इतिहासको किनारमा छाडिएका यी आवाजले नेपालको शान्ति प्रक्रियाको नैतिक विश्वसनीयतामाथि सधैं प्रश्न उठाइरहनेछन् ।

ऊर्जा विकासमा किन पछि पऱ्यो नेपाल ?

कृष्णप्रसाद भण्डारी

(भण्डारी 'स्वतन्त्र विद्युत् उत्पादकहरूको संस्था नेपाल' इप्पानका सल्लाहकार हुन्)

तस्बिर : कान्तिपुर

२०४६ को परिवर्तनपछि नेपाली कांग्रेसको सरकारले अवलम्बन गरेको खुला र उदार नीतिको फलस्वरूप निजी क्षेत्रलाई ऊर्जा विकासमा आकर्षण गरेको थियो । सरकारको मात्रै एकल प्रयासले ऊर्जा विकास नहुने ठहर भएपछि निजी क्षेत्रले प्रवेश पाएको आम क्षेत्रलाई अवगतै छ । त्यही नीतिकै कारण निजी क्षेत्रलाई बिनानिगरानी प्रोत्साहित गरिएको थियो त्यतिबेला ।

२०५२ पछिका झन्डै १० वर्ष 'जनयुद्ध' कालका आततायी दिन सम्झने हो भने २०६४-६५ पछिका ऊर्जा प्रवर्द्धकहरू धेरै हिसाबले 'भाग्यमानी' लाग्छन् । तैपनि केही प्रवर्द्धकका पीडा अहिले पनि कम छैन ।

'ऊर्जामा लगानी गर्न आऊ' भनेर ढोकैमा स्वागत गर्नुपर्ने सरकारले अनेक किसिमका कानुनी तगाराको बेन्चमार्क लगाएर निजी क्षेत्रलाई त्रसित बनाउन थालेको छ । ऊर्जामा लागेका प्रवर्द्धक धेरैको चुलोचौको यसैबाट चलेको छ । ऊर्जाबाटै रातारात नवसम्भ्रान्त बन्ने पनि छन् । केही प्रवर्द्धकको हालत बेहाल पनि छ । केही प्रवर्द्धक ऊर्जालाई नै माध्यम बनाएर रातारात धनी हुने पनि छन् । यति हुँदाहुँदै पनि निजी क्षेत्रले ऊर्जा विकासमा अतुलनीय योगदान पुऱ्याउँदै आएको कुरा बिर्सिन सकिँदैन । बहुसंख्यक ऊर्जामा लगानी गर्न रुचाउने लगानीकर्ता छन् ।

किन आयोजनाहरू समयमै निर्माण हुन सकेनन् ? किन निजी क्षेत्रले खोला ओगटिएको आरोप खेपिरहेको छ ? यी विषयका कारण पत्ता लगाएर निराकरणमा उत्रिनुपर्ने सरकार उल्टो दिशातिर दौडिइरहेको छ । निर्माणमा जान नसकेर लाइसेन्स ओगटेको बहानाबाजीमा ऊर्जा प्रवर्द्धकहरू लाग्न चाहँदैनन् । यसैलाई आधार मानेर सरकार कठोर बन्न विभिन्न ऊर्जा प्रवर्द्धकका अनुमति खारेज गर्ने सुरमा लागेको छ । निहित स्वार्थ साध्ने र लाइसेन्स नपाउनेहरूको उक्साहटमा मन्त्रीले आफ्नो विवेक गुमाउनु हुँदैन भन्ने ऊर्जा प्रवर्द्धकको चासो छ । त्यसैले नेपालमा ऊर्जा संकट झनै बल्झिने देखिन्छ । विशेषगरी टेक्नोक्र्याट, कर्मचारीलगायतले निजी ऊर्जा प्रवर्द्धकका आवाजलाई साझा धारणा अझै बनाउन सकेको देखिँदैन ।

ऊर्जा क्षेत्रको बृहत्तर समस्या समाधान नहुनुमा निजी क्षेत्र मात्रै दोषी छैनन् । विद्यमान ऊर्जाका तमाम समस्या ज्युँकात्युँ छन् । सरकारले बनाउने हरेक उच्चस्तरीय समितिमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व नभएसम्म ऊर्जा प्रवर्द्धकले उठाएका सवाल समाधान हुने लक्षण क्षीण भएको छ । बालेन सरकार निजी क्षेत्रप्रति उदार देखिन थालेको छ ।

दशकौंदेखि राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको रणनीतिक मेरुदण्ड मानिएका दर्जनौं नदी राज्यका तर्फबाट ओगटिएको छ । थोरै पनि जोखिम मोल्न नचाहने, परिवर्तन र गतिशीलता अस्वीकार गर्ने, प्रणालीगत त्रुटि नसच्याउने र नसच्चिने कर्मचारीतन्त्रको प्रवृत्तिकै कारण ऊर्जा विकासले गति लिन सकेको छैन । ऊर्जा पूर्वाधारका लागि पछौटेपनको यो चरम लापरबाही हो । ऊर्जाका तमाम समस्या समाधानका लागि अब ऊर्जामन्त्री स्वयं आक्रामक बन्नैपर्ने समय आएको छ । यसका लागि निजी क्षेत्रको छाता संगठन 'स्वतन्त्र विद्युत् उत्पादकहरूको संस्था नेपाल' (इप्पान) ले उठाउँदै आएका बृहत्तर सवालमाथि छलफल गरेर मन्त्रीको एकल नेतृत्वमा द्रुत कार्यान्वयनमा जानुपर्छ । ऊर्जा मन्त्रालयबाट जारी भएका प्रतिबद्धता कागजमै सीमित नहोस् भन्ने निजी प्रवर्द्धकको आवाज आत्मसात् गर्दै द्रुत कार्यान्वयनमा जान अब ढिला गरिनु हुन्न ।

राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीको सरकारले एक सयबुँदे कार्यसूची र ३२ बुँदे प्रतिबद्धता (वाचापत्र) मा ऊर्जा क्षेत्रको विकासलाई आर्थिक समृद्धि मार्गका रूपमा रूपान्तरण भई प्रस्थानविन्दु भनेको छ । यसैका आधारमा आगामी १० वर्षमा ३० हजार मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्ने वाचा पनि गरेको छ ।

दक्षिण एसियामा नेपाल विद्युत् खपतमा कमजोर सूचकमा परेको छ । हाल वार्षिक प्रतियुनिट विद्युत् खपत ३७५ छ । तर, सरकारले भने १० वर्षमा १५०० युनिट पुऱ्याउने वाचा गरेको छ । नेपाल ग्रे लिस्टबाट उत्रिन पनि ऊर्जालाई थ्रेसहोल्डभित्र राखेर द्रुत विकास गर्नुको विकल्प छैन ।

वर्षात्को विद्युत्लाई अधिकतम खपत वृद्धि गर्नुपर्छ । वर्षात्को विद्युत्लाई वरदान सावित गराउनुपर्ने समय आएको छ । अहिलेसम्म निजी क्षेत्रले उत्पादन गरेको विद्युत् दर रेट हिउँदमा ८ रुपैयाँ ४० पैसा, वर्षात्मा ४ रुपैयाँ ८० पैसा निर्धारण हुँदै आएको छ । यो दर हालसम्म पनि पुनरावलोकन हुन सकेको छैन । हिउँद र वर्षात्को औसत मूल्य ५ रुपैयाँ ६६ पैसा हुन जान्छ । यो मूल्य भने सिजनल ट्यारिफ हो ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले निजी प्रवर्द्धकहरूको पीपीए दर सिजनल ट्यारिफका आधारमा सम्झौता गर्छ । त्यही आधारमा आम उपभोक्तालाई पनि सिजनल ट्यारिफ अर्थात् हिउँदको दर छुट्टै र वर्षात्को दर छुट्टै हुनुपर्ने थियो । अहिले आम उपभोक्ताले सिंगल ट्यारिफ औसत ११-१२ रुपैयाँमा प्राधिकरणलाई भुक्तानी दिँदै आएको छ भने अन्य विभिन्न क्षमताको एम्पिएर भोल्टेजका आधारमा दर रेट (जस्तै डेडिकेटेड, ट्रंक लाइनहरूबाट उद्योगहरूले फ्ल्याट २०।२१ रुपैयाँसम्म) तिर्दै आएका छन् । अब यी सबै किसिमको विद्युत्को महसुलका दररेट पुनरावलोकन हुनु जरुरी छ । अब वर्षात्को विद्युत् अधिकतम उपयोग गर्ने ग्राहकलाई थप प्रोत्साहित बनाउने नीति बनाउनुपर्छ । निजी क्षेत्रबाट बन्ने आयोजनाका लागि सिजनल नगरी एकल दर (सिंगल ट्यारिफ) कायम गर्न सकिन्छ ।

जलप्रवाही आयोजनाका लागि पीपीए दर बढाएर वर्षात्को विद्युत् खपत पनि वृद्धि गर्ने रणनीतिलाई अख्तियार हुनुपर्छ । सुक्खामा २ रुपैयाँ र वर्षात्मा २ रुपैयाँ बढाउने गरी एउटा निजी क्षेत्रसहितको कार्यदल बनाउन जरुरी भइसकेको छ । यही यथास्थिति रहे नेपालको ऊर्जा विकासले गति समात्न सक्ने देखिँदैन ।

निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धकहरू १६ हजार मेगावाट 'विद्युत् खरिद सम्झौता' (पीपीए) को पर्खाइमा छन् भने पीपीए भएकाहरू पनि आयोजना विकासका लागि प्रसारण लाइन, सबस्टेसन नबनेर अलपत्र परेका छन् । ती आयोजना खारेज गर्ने योजना भए निजी क्षेत्रका अर्बौं लगानी जोखिममा पर्ने देखिन्छ । पीपीएसम्म आइपुग्दा प्रतिमेगावाट झन्डै ५० लाख खर्च हुने अनुमान छ ।

सेयर बेच्ने र किन्नेबीचको लेनदेन व्यावसायिक हो । अपवादका केही प्रवर्द्धकले भने प्राकृतिक स्रोतमाथि आफ्नो धावा बोलिरहेका देखिन्छन् । सरकारले पनि प्रतिस्पर्धाका नाउँमा आयोजनाहरू बिक्री गरिरहेको छ ।

हरेक सरकारले ल्याउने ऊर्जा कार्यक्रमको शृंखलाले गर्दा सरकारले ताकेको लक्ष्य कहिल्यै भेट्टाउन सकेन । जलविद्युत्को हकमा जसले पुँजीको प्रत्याभूति 'प्रुफ अफ फन्ड' ल्याउन सक्छ, उसैलाई

ऊर्जा क्षेत्रको बृहत्तर समस्या समाधान नहुनुमा निजी क्षेत्र मात्रै दोषी छैनन् । विद्यमान ऊर्जाका तमाम समस्या ज्युँकात्युँ छन् । सरकारले बनाउने हरेक उच्चस्तरीय समितिमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व नभएसम्म ऊर्जा प्रवर्द्धकले उठाएका सवाल समाधान हुने लक्षण क्षीण भएको छ ।

प्रतिस्पर्धा नगरी जो पहिले आउँछ उहीलाई सेवा प्रदान गर्न 'फस्ट कम फस्ट सर्भ' कार्यविधि ल्याएर निरन्तरता दिन सके लक्षित उद्देश्य भेट्टाउन सकिन्छ ।

निजी क्षेत्रले विकास गर्ने ऊर्जा किन प्रतिस्पर्धाका कारण पछि पऱ्यो भन्ने एउटा दृष्टान्त उदाहरण यहाँ दिन खोजिएको छ । जलविद्युत् अनुमतिपत्र व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६८ लागू भएसँगै १० मेगावाटभन्दा माथिका झन्डै २ सय आयोजनाको आवेदन रद्द गरिएको थियो । ती रद्द भएका केही आयोजनाबाहेक आजसम्म प्रतिस्पर्धामा सरकारले उतार्न सकेको छैन । प्रवर्द्धकहरूले बुझाएको धरौटी रकम र आयोजनामा भएको खर्चसमेत फिर्ता पाएका छैनन् । त्यसैले हरेक सरकारले सुशासन, पारदर्शी र प्रतिस्पर्धामा रटान चलाइरहेको हुन्छ । तर, प्रतिस्पर्धाको प्रक्रिया र झन्झटिलो कार्यविधिले समय व्यतीत भएको ख्यालै नगरी प्रतिस्पर्धाका कारण पारेको असरबारे सरकार गम्भीर र संवेदनशील बनेको देखिँदैन ।

ऊर्जा प्रवर्द्धकहरूसँग साक्षात्कार गरेर आयोजना विकास हुन सकेन भने त्यसको समस्या पत्ता लगाउन जरुरी छ । यस चरणसम्म आइपुग्दा प्रवर्द्धकहरूको धेरै लगानी भइसकेको हुन्छ । यदि सरकार कठोर हुँदै गयो भने प्रवर्द्धकहरू कानुनी बाटो खोज्न दौडिन्छन् र फेरि उही शृंखला बन्छ- खोला ओगटेको आरोप ।

जलविद्युत् आयोजनासम्बन्धी अनुमतिपत्रहरूको वर्तमान अवस्था तथा प्रभावकारिताको समीक्षा गर्न गठित उच्चस्तरीय समितिले पेस गरेको २३ बुँदे सुझावसहितको प्रतिवेदनले ऊर्जा प्रवर्द्धकलाई सहजीकरण गर्नेभन्दा दुरुत्साहन गर्न खोजेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । विद्युत् उत्पादनमा निजी क्षेत्रको विकल्प सरकार हुन सक्दैन भन्नुको आशय ११५ वर्षमा सरकारलाई प्राप्त हुने सहुलियत ऋण अनुदानबाट ९ सय मेगावाट विद्युत् उत्पादन भएको देखाउँछ । निजी क्षेत्रले विभिन्न ऋण स्रोतको जमानीबाट ३ हजार २ सय मेगावाट गरी ४ हजार २ सय मेगावाट उत्पादन रेखा बढाउँदै गएको छ ।

अहिले बदलिएको आर्थिक परिवेशमा बजार छैन भनेर पीपीए रोक्नु आत्मघाती हुने देखिन्छ । बिजुली खपत गर्न बजार र उत्पादनको तालमेल समान तवरले लैजानुपर्छ । यसमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण चुकिरहेको छ । माग र आपूर्तिको सन्तुलन मिलाउन नसक्नु नै नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको कमजोरी औंल्याउनुपर्ने हुन्छ । ११५ वर्षमा ४ हजार २ सय मेगावाट धेरै भएर खोलामा बिजुली फाल्नुपर्ने देश नेपाल सिवाय विश्वमै छैन होला ।

'टेक अर पे' मा सम्झौता भई उत्पादन भएका निजी क्षेत्रका विद्युत् नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले 'अनावश्यक भयो' भनेर आकस्मिक (कन्टेन्जेन्सी) लागू गरेको छ । सरकारको दायित्वभित्र परेको प्रसारण लाइन, सबस्टेसन र वातावरणीय स्वीकृति एवं 'फरेस्ट क्लियरेन्स' हुन नसक्दा प्राधिकरणको ढिलासुस्ती र उदासीनताले निजी क्षेत्र कन्टेन्जेन्सीमा फस्न बाध्य छन् । यो सरासर निजी क्षेत्रलाई भड्खालोमा पार्ने परिपञ्च हो ताकि यस क्षेत्रमा निजी प्रवर्द्धकहरू आकर्षित हुन नसकून् । सरकार नाफा र घाटामा मात्रै चल्दैन । सार्वभौम जनताको हित रक्षाका लागि राज्य घाटामा पनि चल्न सक्नुपर्छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरण सेवामूलक सरकारी संस्था भएकाले नाफा र घाटामा चल्दैन । निजी क्षेत्रले आफू जमानी बसेर बैंकबाट लिएको कर्जा भुक्तानीमा असर पर्छ । वैदेशिक लगानीका आयोजनाबाट उत्पादन भएको विद्युत्को भुक्तानी सवालमा कन्टेन्जेन्सीमा राख्नुले नेपाल ऊर्जा विकासमा असफल राष्ट्रमा दरिने नकारात्मक सन्देश जान्छ । यसमा सरकार गम्भीर हुनुपर्छ । जलाशय, बहुउद्देश्यीय जलाशयजस्ता आयोजनालाई उच्च प्राथमिकता दिएर निजी क्षेत्र आकर्षित गर्ने कार्यक्रम ल्याउन अब ढिला गरिनु हुन्न । जलाशययुक्त आयोजनाका लागि पे-ब्याक नहुन्जेलसम्म २१ रुपैयाँ प्रतियुनिट, पे-ब्याकपछि दररेट पुनरावलोकन गरी ५० वर्ष अवधि तोके नेपाल स्वच्छ ऊर्जाका लागि विश्वमै नेतृत्वकर्ता बन्न सक्छ ।

जलवायु वित्त न्याय, जलवायु जोखिम न्यूनीकरण, कार्बन लाभ, बाढीपहिरो नियन्त्रणलगायत पर्यावरणीय सन्तुलन जलाशय आयोजनाबाटै समाधान हुन्छ । यसका लागि केही अनुदान सहुलियत ऋण निजी क्षेत्रले प्राप्त गर्नुपर्छ, जसबाट राष्ट्रलाई योगदान पुगोस् । नेपालको ऊर्जा विकास पछि पर्नुको खास कारण अस्थिर नीति, अस्थिर सरकार अनि झन्झटिलो कानुनी जटिलता हो ।

अस्ट्रेलियामा १०-१५ वर्षका बालबालिकामध्ये ८०% अझै सामाजिक सञ्जालमा सक्रिय

एक अध्ययनअनुसार प्रतिबन्धअघि ६० प्रतिशत बालबालिकाले दैनिक सामाजिक सञ्जाल प्रयोग गर्ने गरेकामा अहिले पनि झन्डै ५८ प्रतिशतको पहुँच

एजेन्सी (सिड्नी)

अस्ट्रेलियामा १६ वर्षमुनिका बालबालिकालाई सामाजिक सञ्जालमा प्रतिबन्ध लगाइए पनि अझै १० मध्ये ८ जनाले सामाजिक सञ्जालमा सक्रिय रहेको एक सरकारी अध्ययनले देखाएको छ।

अस्ट्रेलियाको इन्टरनेट नियमक निकाय 'ई-सेफ्टी' ले शुक्रबार सार्वजनिक गरेको अध्ययनअनुसार १०-१५ वर्ष उमेर समूहका धेरैजसो बालबालिकाले गत डिसेम्बरमा प्रतिबन्ध लागू हुनुअघिको जस्तै मार्च महिनामा पनि नियमित रूपमा सामाजिक सञ्जाल प्रयोग गरिरहेका थिए। यस अवधिमा बालबालिकाको अनलाइन व्यवहारलाई निगरानी गर्ने क्रम पनि अभिभावकहरूमा घटेको प्रतिवेदनमा औंल्याइएको छ। प्रतिवेदनअनुसार बालबालिकाको सामाजिक सञ्जाल एकाउन्ट ५२ प्रतिशतबाट घटेर ४२ प्रतिशतमा झरेको छ। तर, प्रयोग भने रोकिएको छैन।

'प्रतिबन्धअघि सामाजिक सञ्जाल एकाउन्ट भएका अधिकांश १६ वर्षमुनिका बालबालिकाले तीन महिनाको अवधिमा तिनै एकाउन्टहरू जोगाइराखे वा नयाँ खोले। प्लाटफर्महरूले प्रभावकारी उमेर प्रमाणीकरणका उपाय लागू गर्न नसक्दा यस्तो अवस्था आएको हो' ई-सेफ्टीको विज्ञप्तिमा भनिएको छ।

प्रविधि कम्पनीहरूले प्रभावकारी उमेर प्रमाणीकरण (एज चेक) लागू गर्न असफल हुँदा यस्तो अवस्था आएको इन्टरनेट नियामक निकायले जनाएको छ।

बालबालिकाको मानसिक तथा शारीरिक स्वास्थ्यमा पारेको नकारात्मक असरलाई ध्यानमा राख्दै अस्ट्रेलियाले गत डिसेम्बरमा १६ वर्षमुनिका बालबालिकालाई सामाजिक सञ्जालमा प्रतिबन्ध लगाउने घोषणा गरेको थियो। बालबालिकामाथि यस्तो किसिमको प्रतिबन्ध विश्वमै पहिलो थियो।

प्रतिबन्धअघि सर्वेक्षण गरिएका बालबालिकाहरूमध्ये करिब ८६ प्रतिशतले कम्तीमा एउटा प्लाटफर्म प्रयोग गर्ने गरेको बताएका थिए। तीन महिनापछि पनि सो

तस्बिर : एपी/रासस

आँकडा ८१ प्रतिशतभन्दा माथि रहेको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ। झन्डै ५८ प्रतिशत बालबालिकाले दैनिक वा त्यसभन्दा बढी समय सोसल मिडिया प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ। प्रतिबन्धअघि यो संख्या ६० प्रतिशत हाराहारीमा थियो। अस्ट्रेलिया सरकारले सामाजिक सञ्जालमा प्रतिबन्धपछि खेलकुद र शारीरिक गतिविधि, कला तथा संगीत, साथीभाइ र परिवारसँग समय बिताउने तथा समुदायका कार्यक्रममा सहभागिता जनाउने किशोर-किशोरीको संख्या बढ्ने अपेक्षा गरेको थियो। तर, यसमा थोरै मात्र परिवर्तन देखिएको प्रतिवेदनले देखाएको छ। एकाउन्ट जोगाइराखेका लगभग आधा बालबालिकाले प्लाटफर्महरूले आफ्नो उमेर जाँच नगरेको बताएका छन्।

यी निष्कर्षहरू ई-सेफ्टीले मार्चको अन्त्यतिर प्रकाशित गरेको विवरणसँग मेल खान्छन्। मार्चमा सार्वजनिक भएको यो तथ्यांकपछि नियामक निकायले मेटाका फेसबुक र इन्स्टाग्राम, स्न्यापच्याट, टिकटक र गुगलको युट्युबसहित पाँचवटा ठूला प्लाटफर्महरूले नियम पालना गरे/नगरेको विषयमा अनुसन्धान सुरु गरेको थियो।

अझै पनि बालबालिकाको ठूलो हिस्साले सामाजिक सञ्जाल प्रयोग गरिरहेको खुले पनि अस्ट्रेलियाका अर्थ मामिलासम्बन्धी सहायकमन्त्री एन्ड्रु लीले नयाँ कानुनको प्रतीक्षा गरेका छन्। उनले यस प्रतिबन्धसँगै देशमा बालबालिकाले सामाजिक सञ्जाल प्रयोग गर्ने विषय राष्ट्रिय बहस बनेको दाबी गरे। 'प्रतिबन्ध अभिभावकबीचको छलफलमा महत्त्वपूर्ण साबित भएको छ,' टेलिभिजन सन्देशमा लीले भने, 'दसौं लाख एकाउन्टहरू बन्द भएका छन्। यो प्रतिबन्ध शतप्रतिशत कार्यान्वयन हुन्छ भन्ने हाम्रो कहिल्यै अपेक्षा थिएन। तर यसले सकारात्मक काम गरिरहेको छ।'

सामाजिक सञ्जालले बालबालिकामा पार्ने प्रभावबारे लामो समयदेखि बहस हुँदै आएको छ। विज्ञहरूका अनुसार सामाजिक सञ्जालले लामो समयदेखि हानिकारक कन्टेन्टमा पनि सहज पहुँच दिइरहेको र भ्रमपूर्ण तथा घृणाजन्य सामग्री सहज रूपमा बालबालिकाको पहुँचमा पुगेका छन्। ठूला टेक कम्पनीहरूले भने यसको नियमन गरेको देखिँदैन। एआई जेनेरेटेड सामग्रीहरूको नयाँ लहरले बालबालिका र युवाहरूको जीवनशैलीमा नयाँ जोखिम थपेको विज्ञहरूले बताएका छन्।

गत वर्ष अमेरिकन साइकोलोजिकल एसोसिएसनले एक निर्देशिका जारी गर्दै एआईले हिंसा, उच्छृङ्खल, यौनजन्यलगायत हानिकारक भिडियोहरूलाई बढावा दिन सक्ने चेतावनी दिएको थियो। कम उमेरका किशोर-किशोरीमा वयस्कको दाँजोमा वास्तविक र एआई कन्टेन्ट छुट्याउन सक्ने क्षमता कम हुने एसोसिएसनको भनाइ थियो। 'एआई प्रणालीको पक्षधरता र वास्तविक नियतका विषयमा पनि उनीहरू तुलनात्मक रूपमा कम जानकार हुन्छन्,' निर्देशिकामा उल्लेख थियो।

एआईले समाजमा व्याप्त पूर्वाग्रह र असमानतालाई अझै बढावा दिन सक्ने खतरा अमेरिकास्थित रंगभेदविरोधी आन्दोलन 'ब्ल्याक लाइभ्स म्याटर' का सहसंस्थापक आयो टोमेटले औंल्याए। अनलाइन बाल यौन दूराचार र 'डिपफेक' भिडियोमा दुरुपयोग हुन सक्ने चिन्ता पनि विश्वभरका बालबालिकालाई रहेको युनिसेफको अक्टोबर २०२५ मा प्रकाशित एआईबारेको बालबालिकाको दृष्टिकोण नाम अनुसन्धान प्रतिवेदनमा उल्लेख थियो।

अस्ट्रेलियाको कानुन कार्यान्वयनमा आएसँगै विभिन्न मुलुकले बालबालिकालाई प्रतिबन्ध लगाउने कानुन निर्माणको तयारी थालेका थिए। बेलायतले टिकटक, स्न्यापच्याट र इन्स्टाग्रामजस्ता सामाजिक सञ्जाल प्लाटफर्ममा सन् २०२७ देखि लागू हुने गरी बालबालिकालाई प्रतिबन्ध लगाउने घोषणा गरेको छ। ह्वाट्सएप र सिग्नलजस्ता म्यासेजिङ प्लाटफर्म, शैक्षिक सामग्री, ई-कमर्स प्लाटफर्म र संगीतसम्बन्धी प्लाटफर्महरूमा भने प्रतिबन्ध लाग्ने छैन।

नोभेम्बर २०२५ मा डेनमार्क सरकारले पनि १५ वर्षमुनिका बच्चाहरूलाई सामाजिक सञ्जालमा प्रतिबन्ध लगाउने योजना बनाइरहेको घोषणा गरेको थियो। यसमा संसद्का अधिकांश सदस्यको सहमति रहेको र यसै वर्षको अन्त्यतिर कार्यान्वयनमा आउने सरकारले जनाएको थियो। मलेसियाले पनि १६ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाका लागि सामाजिक सञ्जालमा यसै वर्षदेखि प्रतिबन्ध लगाउने घोषणा गरेको छ। ग्रिसमा १ जनवरी २०२७ देखि लागू हुने गरी बालबालिकामाथि सामाजिक सञ्जालमा प्रतिबन्ध लगाइने घोषणा सरकारले गरेको थियो। तर, यो विधेयक संसद्बाट स्वीकृत हुन भने बाँकी छ।

अमेरिकाले एक वर्षपछि अन्तर्राष्ट्रिय निकायमार्फत दिन थाल्यो मानवीय सहयोग

'ग्लोबल एलायन्स् फर भ्याक्सिन एन्ड इम्युनाइजेसन (गाभी)' लाई ६० करोड डलर दिने घोषणा

एजेन्सी (वासिङ्टन डीसी)

अमेरिकाले विश्व स्वास्थ्य तथा मानवीय सहायता कार्यक्रमहरूमा केही आर्थिक सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ। अमेरिकाले 'ग्लोबल एलायन्स् फर भ्याक्सिन एन्ड इम्युनाइजेसन (गाभी)' लाई ६० करोड डलर उपलब्ध गराउने भएको हो।

करिब १८ महिनाअघि अमेरिकाले विश्व स्वास्थ्य र मानवीय सहायतासम्बन्धी लगभग सबै कार्यक्रम अस्थायी रूपमा बन्द गर्ने घोषणा गरेको थियो।

डोनल्ड ट्रम्पले अमेरिकी राष्ट्रपतिको दोस्रो कार्यकालको शपथ लिएकै दिन २० जनवरी २०२५ मा अमेरिकी सहायता एजेन्सी (यूएसएड) को गतिविधि ९० दिनसम्मका लागि स्थगित गर्ने निर्देशनमा हस्ताक्षर गरेका थिए। जसकारण विश्वभर रहेका यूएसएडका कार्यालय अस्थायी रूपमा बन्द भए।

१ जुलाई २०२५ मा भने यूएसएडका विश्वभरका कार्यालय स्थायी रूपमै बन्द गरियो। यूएसएडलाई अमेरिकी विदेश मन्त्रालयअन्तर्गत ल्याइयो।

यसक्रममा विश्वभर १० हजारभन्दा धेरै कर्मचारीले रोजगारी गुमाए। यूएसएडबाट सहायता लिने संस्थाहरू पनि यस निर्णयले प्रभावित भएको हुँदा अप्रत्यक्ष रूपमा विश्वका लाखौं मानिसमा यो निर्णयको प्रभाव पऱ्यो।

कुनै समय विश्वकै सबैभन्दा ठूलो वैदेशिक सहायता एजेन्सीका रूपमा चिनिएको यूएसएडको संयन्त्रलाई स्थायी रूपमै भंग गरेर विदेश मन्त्रालयको शाखामा सीमित गरेको करिब एक वर्षपछि गत सातामात्रै अमेरिकाले गाभीलाई सहयोग दिने निर्णय गरेको हो। अमेरिकी विदेश मन्त्रालयले त्यहाँको संसद्लाई यस्तो जानकारी गराएको हो। गाभीले कम आय भएका मुलुकका लागि खोपहरू उपलब्ध गराउँदै आएको छ।

अमेरिकाले योसहित पछिल्लो समय शृंखलाबद्ध रूपमा २ अर्ब डलर बराबरको आर्थिक प्रतिबद्धता व्यक्त गरिसकेको छ। विदेश विभागसँग छलफलमा रहेका केही अधिकारीले अमेरिकी सञ्चारमाध्यम न्युयोर्क टाइम्सलाई बताएअनुसार अमेरिकाले अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई सहयोग रकम दिनुका दुई मुख्य कारण छन्। तीमध्ये इबोलासहितको विश्वव्यापी स्वास्थ्य चुनौती पहिलो कारण हो।

इबोला महामारीले निम्त्याएको चुनौतीले विश्वव्यापी स्वास्थ्य सुरक्षाका लागि बहुपक्षीय निकाय तथा विश्वभरका सरकारले लगानी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको यसले देखाएको छ।

ट्रम्प प्रशासनले यूएसएड बन्द गरेका कारण अमेरिका आफैंले अब यो सहयोग परिचालन गर्ने अवस्था छैन। त्यही कारण पनि उसले अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई सहयोग गरेको हो।

ट्रम्पको पहिलो कार्यकालमा यूएसएडका प्रमुख रहेका मार्क ग्रिनले भने, 'विश्व स्वास्थ्य सुरक्षा अमेरिकी राष्ट्रिय सुरक्षाका लागि महत्त्वपूर्ण छ भन्ने विषय सरकारले बुझेजस्तो देखियो।'

तस्बिर : एएफपी/रासस

अमेरिकी विदेश मन्त्रालयका विदेश सहायता मामिलाका शीर्ष अधिकारी जेरेमी लेविनले विदेशी सहायतालाई थोरै र प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्नका लागि आफ्नो टोली खटिएको बताए। उनले अमेरिकासँग अनुदान लिनेहरूको निर्भरता समाप्त गरिने बताए। 'यी अन्तर्राष्ट्रिय संस्थासँगको सम्बन्धलाई हामी आवश्यक परेका बेला रणनीतिक रूपमा प्रयोग गर्छौं। तर, यसको अर्थ हामीले प्रत्येक वर्ष उनीहरूलाई पैसा दिनुपर्छ भन्ने होइन,' उनले भने।

गाभीबाहेक अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संस्थालाई पनि अमेरिकाले सहयोग गर्ने वाचा गरेको छ। जसमा ८० करोड डलर विश्व खाद्य कार्यक्रम (डब्लूएफपी) लाई दिने घोषणा गरिएको छ। यो रकम इथियोपिया, म्यानमार र युक्रेनजस्ता मुलुकमा कुपोषणविरुद्ध लड्न खर्च गरिनेछ।

२१ करोड ८० लाख डलर युनिसेफलाई दिने वाचा गरिएको छ। युनिसेफले पोषण, खानेपानी र सरसफाइजस्ता परियोजनामार्फत बाल स्वास्थ्य सुधारमा काम गर्छ।

बाल मृत्युदर र कुपोषण घटाउन सक्रिय सार्वजनिक-निजी साझेदारी 'अपरेसन इन्ड स्टार्भेसन' लाई १० करोड डलर दिने घोषणा गरिएको छ। ५ करोड डलर इबोलाको नयाँ खोप विकास र महामारीको तयारीमा बनेको नयाँ गठबन्धनलाई दिइनेछ।

२० करोड ३० लाख डलर रेडक्रस र रेड क्रेसेन्ट सोसाइटिजलाई विपद् प्रतिकार्य र मानवीय सहायताका लागि दिइनेछ। २२ करोड डलर कंगोमा इबोलाको प्रतिक्रियाका लागि र ३५ करोड डलर इबोला प्रभावित क्षेत्रका लागि छुट्याइएको छ।

६६ करोड १० लाख रकम एड्स, क्षयरोग र मलेरियाविरुद्ध लड्नका लागि बनाइएको विश्वव्यापी कोषमा दिने वाचा गरिएको छ।

विगतमा विभिन्न देशमा कार्यालय नै खोलेर यूएसएडले काम गर्ने गरेको थियो। तर, ट्रम्पले राष्ट्रपति बन्नासाथ यूएसएडको सहयोग वास्तविक पीडितसमक्ष नपुगेको र यसका नाममा राजनीति र ठगी भइरहेको बताएका थिए।

अमेरिकी जनताले तिरेको करको दुरुपयोग भइरहेकाले विश्वभर यूएसएडका कार्यालय तथा यसका संरचना भंग गर्नुपरेको उनको दाबी थियो। अहिले अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिष्ठित संस्थाहरूमार्फत आवश्यकताअनुसार प्रभावित क्षेत्रमा मानवीय सहयोग गर्न अमेरिका अघि सरेको हो।

यूएसएड बन्द गर्न तथा यसका हजारौं कर्मचारीलाई बर्खास्त गर्न मुख्य भूमिका खेलेका ट्रम्प निकट मानिने लेविनले गत डिसेम्बरमा समयअनुसार नचले संयुक्त राष्ट्रसंघ नै विस्थापित हुने चेतावनी दिएका थिए।

अमेरिकाले सहयोग परियोजनामा कुनै पनि दोहोरोपन नदेखाउने तथा सहयोगलाई प्रभावकारी बनाउने उनको दाबी थियो। राष्ट्रसंघका मानवीय सहायता प्रमुख टम फ्लेचरले यी विषयलाई पूर्ण समर्थन गर्ने बताएका छन्।

तर, राष्ट्रसंघले अमेरिकी सहयोगलाई स्वागत गरे पनि यससँग राजनीतिक जोडिएका छन्। जस्तो, डिसेम्बरमा अमेरिकाले अफगानिस्तान र यमनमा अमेरिकी सहयोग पठाउन नपाउने सर्त राष्ट्रसंघसामु राखेको थियो।

अफगानी जनताका लागि गएको सहयोग तालिबानले लिएको प्रमाण आफ्नुसँग रहेको लेविनको दाबी थियो। त्यस्तै, गृहयुद्धले आक्रान्त सुडानमा पनि अमेरिकाले खाद्य सहयोग उपलब्ध गराएको थियो। जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित परियोजनामा पनि आफ्नो सहयोग खर्च गर्न नमिल्ने अमेरिकाको सर्त थियो।

मानवीय सहायताको आधारभूत सिद्धान्तअनुसार कुनै पनि सहयोग तटस्थ, निष्पक्ष र अति आवश्यकतामा परेकाहरूप्रति लक्षित हुनुपर्छ। तर अमेरिकाले राखेका सर्तहरूले यी विषयलाई चुनौती दिएको छ।

त्यसका बाबजुद कुनै समय अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगबाट पन्छिएको अमेरिकाले विश्वभर युद्ध, भोकमरी र रोगले मानिसहरू थलिएका बेला विभिन्न परोपकारी संस्थामार्फत २ अर्ब डलर खर्चनु आफैंमा ठूलो कुरा हो। *(एजेन्सीको सहयोगमा)*

असममा वैशाखयता बाढीले कम्तीमा ८७ को मृत्यु

झन्डै १४ हजार हेक्टर कृषियोग्य जमिन डुबानमा, ३८० वटा गाउँमा पस्यो बाढी, हजारौं विस्थापित

नयाँदिल्ली (एजेन्सी)- भारतको असम राज्यमा बाढीले ठूलो जनधनको क्षति पुऱ्याएको छ। वैशाखयता बाढीमा परेर कम्तीमा ८७ ले ज्यान गुमाएको स्थानीय अधिकारीहरूले जनाएका छन्।

असम राज्य विपद् व्यवस्थापन प्राधिकरणका अनुसार शिवसागर, चराइदेव, जोरहाट, गोलाघाट, धेमाजी, लखिमपुर र विश्वनाथ अति प्रभावित जिल्ला हुन्। यी क्षेत्रमा १ लाख २८ हजारभन्दा बढी मानिसहरू यस विपद्को प्रभावसँग जुधिरहेको अधिकारीहरूले बताए।

बाढी ३८० वटा गाउँमा फैलिएको छ, जसका कारण हजारौं मानिस विस्थापित भएका छन्। त्यस्तै, करिब १४ हजार २ सय ३० हेक्टर कृषियोग्य जमिन डुबानमा परेको छ।

बाढीले घरहरू, सडक, पुल तथा चौपायाहरूमा पनि ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ, जसले ग्रामीण समुदायमाथि थप संकट थपिएको छ। शिवसागर सबैभन्दा बढी प्रभावित जिल्ला हो। यहाँ करिब ५५ हजार २ सय बासिन्दा बाढीको चपेटामा परेका छन्।

बाढीले डुबेको माथिल्लो असमको शिवसागर जिल्ला। तस्बिर : एपी/रासस

चराइदेव जिल्लामा ३४ हजार ५० जना प्रभावित भएका छन्, त्यसपछि जोरहाटमा २० हजार २ सय ९, गोलाघाटमा १० हजार २ सय १ र धेमाजीमा ८ हजार जना प्रभावित भएका छन्।

असमका केही भागमा बाढीको स्थिति सुधारिँदै गए पनि धेरै समुदायले अझै पनि गम्भीर कठिनाइहरूको सामना गरिरहेका छन्।

सात वटा जिल्लामा ५५ वटा राहत शिविर र राहत वितरण केन्द्रहरू स्थापना गरिएको छ। यी शिविरहरूमा हाल ११ हजार ६६ जना मानिसले आश्रय लिइरहेका छन्। घर छाड्न बाध्य भएका वा बाढीको पानीका कारण आधारभूत सामग्रीहरू पाउन नसकेका परिवारहरूलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्न शिविर स्थापना गरिएको हो।

बाढीले घरहरू र अन्य संरचनाहरूमा ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ। अधिकारीहरूका अनुसार ८७८ वटा घरहरूमा आंशिक क्षति पुगेको पाइएको छ। त्यस्तै, ३०२ वटा घरहरू पूर्ण वा गम्भीर रूपमा क्षतिग्रस्त भएका छन्।

बाढीले असम ग्रामीण अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण हिस्सा रहेको चौपायामा पनि असर पारेको छ। कम्तीमा ३०१ वटा गोठ तथा छाप्रोहरू क्षतिग्रस्त भएका छन्। यस विपद्बाट करिब ३४ हजार ४ सय ७१ वटा पशु चौपाया प्रभावित भएका छन्।

वर्गीकृत विज्ञापन

घर जग्गा

गोकर्ण सुन्ताखानमा १३फिटवाटो ३.५आना ९८४३६५७४७६

चावेल रिङरोडामा 12/18फिटर व्यापारिकघर 9811838003

४आनार ४रोपनीको आवासियघडेरी बिक्रीमा ९८०२३१५१०३

काठमाडौं दहचोक सुरुङमार्ग नजिकै ४-१२-०४-० जग्गा बिक्रिमा 9841767827

सम्पर्क

बैंकमा Cashdeposit धितोफुकुवा गर्नुपरेमा ९८०१०४५२१८

बैंकिङ्ग गर्नकोलागि धितो चाहियो ९८२००३१८२८

१-२ करोड सहकारी लोन तिर्ननसकेकोले ९७१४०९००१४

भक्तपुरभित्र मात्र घरजग्गा खरिदबिक्री तथा भाडामा लगाउनु परेमा सम्पर्क: ९७६४६४३१३९

विविध बिक्रीमा

महीनाको ४०/५०००० नाफाहुने पानीडीपो, 9851067289

निर्माण सफाई

ठुलोगाडीमामेसिनबाट सेफ्टीट्याङ्की ढलमंगाल जामखोल्ने 9849442728

सस्तोमा ढलमंगाल सेफ्टीट्यांकी जामखोल्ने 9851109635

सस्तोमा ढलमंगाल सेफ्टीट्यांकी जामखोल्ने 9851253840

ठुलोगाडीबाट सेफ्टीट्यांकी तथा ढल-सरसफाई ९८१०१२७२५१

ठुलोगाडीबाट सेफ्टीट्यांकी तथा ढल-सरसफाई ९८५१२७३१७६

ढलटवाइलेट मंगल जामखोल्ने 500/- 9841176292

भाडामा

ललीतपुरमा घरफ्ल्याट भाडामा लिनदिन, 9851071590/ 9869363404

चाहियो

ठमेलमा सुपरमार्केटको लागि सेल्सगर्ल-२, क्यासियर-२ हाउसकिपिङ्ग-१ ९८६६०००००

प्यारेन्ट पोल्ट्रीफर्मलाई कामदार चाहियो ९८०१३५२०२५

लगनखेल म:म: सेन्टरमा कामदारको आवश्यकता तलब १८,०००/- खानेबस्ने ९८०१८४१९२७, ९८०३२२०७५५

बुढानिलकण्ठ स्थित रिसोर्टमा डिसवासर, वेटर चाहियो 9808961144

खाजाघरलाई हेल्पर समय १० बजेदेखि, पुतलीसडक-१२,०००।- ९८०३२६१६९५

तिनकुने होटेललाई भांडामाझ्ने चाहियो ९८१३८०२९७५

किर्तिपुर एरियामा सञ्चालनमा रहेको मन्देश्वरी चाहिएकोले बिक्रि गर्न इच्छुक व्यक्तिहरूले सम्पर्क गर्नु होला सम्पर्क नं. 9841248756

भ्यालिबाहिर अनुभवीकुक हेल्पर वैटर 9802082245

रेष्टुरेन्ट चलाउनसक्ने अनुभवी पार्टनर चाहियो ९७४१७१३६८४

कम्प्युटर, एसेम्वल, अपग्रेडेशन, टोनर रिफिलिङ्ग, अफिसमा तथा साइटमागई कामगर्ने, बागबजार ९८५१४३४२३३

बिहावारी

विश्वको जुनसुकै कुनामा भए पनि उपयुक्त बर वा बधुको लागि www.nrnmatch.com, 9842981178

वर्गीकृत विज्ञापन संकलन काउन्टरहरू

रिजन एड मिडिया एण्ड मार्केटिङ्ग	पेप्सीकोला/कोटेश्वर	०१-४५९३५३१, ९८५११७८८३०
सुस्मिता क्लासिफाइड	नयाँबानेश्वर	०१-४१०४२३७, ९८५१०२११७२
सिद्धि गणेश एडभरटाइजिङ्ग	फुलबारी टोल, कपन	९८४१२८९४४७, ९८४३७८७५५६
युनिटेक आई.टी. सोलुसन	चुच्चेपाटी	९८४१३१५४४१, ०१४५८९९०२
जयबागेश्वरी कम्युनिकेशन	जयबागेश्वरी	०१-५२४१०११, ९८६३३३७२१७
हलफ्याक्स मिडिया एण्ड कम्युनिकेशन	जमल	४२२४१८१, ४०१२५७७
पब्लिक कन्ट्याक्ट प्वाइन्ट	कालिमाटी	४६७४८०१, ९८४१६९९३९३
न्यू लालित्य प्रिन्ट एण्ड ट्रेडस	लगनखेल	५५४३५८२, ९८४१८३४५३४
भ्याली कम्युनिकेशन सर्भिस	महाराजगञ्ज	०१४३७३३३०, ९८४९९६५२९३
बि. एण्ड बि. कम्युनिकेशन	कलंकी	५२३४५३०, ९८४१०२१५२३
लोटस एडभरटाइजिङ्ग मिडिया प्रा.लि.	गोंगबु, नयांवसपार्क	९८५१०२४३९८, ४३६४७५१
विडलिंक मिडिया	पु. बानेश्वरचोक	४४९२३०९, ९८४९९६०६१४
अनलाइन विज्ञापन सेवा	सिनामंगल	४४५१४१२, ९८५११२०१८०
पशुपति विज्ञापन सेवा	सोह्रखुट्टे चोक	९८६६४३०१५५, ९८१३६३५६०९
मरमिड	कलंकी	५२३४३४२, ९८४९४७५६७५
निशा बुक्स एण्ड स्टेशनरी	लगनखेल	५५३१९५७, ९८४१६२७४८९
सेढाई स्टेशनरी	बसुन्धरा	९८४६१७८२२८
नेपाल मिडिया कन्सर्ल्ट	सिफल	०१-४५७८१०३
सूर्य विनायक साइबर	भक्तपुर	५०९२६७४, ९८४१९७०८४१
डि. एण्ड डि एडभरटाइजिङ्ग	लुभु	५५८०४०६, ५५५४३३२
स्मार्ट इन्भेष्टमेन्ट	जोरपाटी	९८५१०८९२५३, ९७४१०१७२५३
प्रयास इन्टरप्राइजेज	बागबजार	४२४५१०८
किपु बुक प्वाइन्ट	कीर्तिपुर	४३३१७७५
कान्तिपुर सञ्चार सेवा	कमलपोखरी	४५१४९२२, ९८४१४७८६००
मिडिया वे प्रा.लि.	नयाँबजार	४३८७८५५, ९८४१५१७०४५
न्यु टिन्स स्टेशनरी	सातदोबाटो	९६१७७४९१०९, ९८४१३२३८२८
दीप सेवा कम्पनी	कोटेश्वर	४६०००७०
क्वीक कम्युनिकेशन सर्भिस	बालाजु	४९८३४५२, ४९८५४२६
गेटवे सञ्चार सेवा	सिनामंगल	९८०३७३९९८८, ९८५१०५३०७८
आर्क मिडिया	सुन्धारा	०१-५७१३९७१, ९८५१२२८२२८
अदीति विज्ञापन सेवा	कौशलटार	९८५११२२३८१
माउण्टेन एर एड	एकान्तकुना, नख्खु	५५३३७६६, ९८४९६६९४६५
लुमिनेन्ट एड एजेन्सी	कुमारीपाटी	०१-५१७१२१६, ९८५११९५५२५
सुविधा डटकम	बनस्थली	४३५२७७२, ९८४१७११५१२
सेभेन 24 प्रा.लि.	जावलाखेल, लपु	०१-५४४७७९७, ०१-५४३५९२४
मिडिया एडब	लाजिम्पाट	४००१०२५
सगरमाथा श्री मिडिया	बालकुमारी	९८४१९५४००७, ०१-५१००४७०
गणेश पुस्तक	कांकडभित्ता	९८४२६३३४०६, ०२३-५६३१०९
मुनाल पुस्तक पसल	गाईघाट	९८४२८७५५५५, ०३५-४२०१२५
श्रेष्ठ बुक्स एण्ड स्टेशनरी	दमक	०२३-५८४१२५, ९८४२६२०७५७
के.डि.ए. सप्लायर्स एण्ड एड	भरतपुर	०५६-५७२१०९, ९८४५१९९३६१
चितवन एडभरटाइजिङ्ग	भरतपुर	०५६-५३१००८, ९८५५०६३४०७

वर्गीकृत विज्ञापन साधारण प्रति शब्द रू. ४५/- बोल्ड प्रति शब्द रू. १००/- **वर्गीकृत डिस्प्ले** श्याम/श्वेत रू. ३०००/- स्पट कलर रू. ३५००/- मल्टी कलर रू. ५०००/-*

सम्पर्क नं. ५१९२०१४, ५१९२०१०, Ext. १०१४ Email: mktclassified@kmg.com.np

* मू.अ.कं. बाहेक

विदेशी मुद्रा

अमेरिकी डलर	१५२.८५
युरो	१७६.१३
पाउन्ड स्टर्लिङ	२०५.५८
अस्ट्रेलियन डलर	१०७.०६
कतारी रियाल	४१.९३

राष्ट्र बैंकको आधारमा

सुन रू. २,८३,८००

चाँदी रू. ४,३८०

चीनसँगका नाका अवरुद्ध हुँदा ईभी आयात घट्यो

- रसुवागढी र तातोपानी नाकाबाट गत आर्थिक वर्ष विद्युतीय सवारी आयात २४ प्रतिशतले कम
- यसै महिना हुने दुई अटोमोबाइल प्रदर्शनीमा नयाँ मोडल सार्वजनिक गर्नसमेत चुनौती बढेको व्यवसायीको भनाइ

कृष्णा प्रसाई (काठमाडौं)

फाइल तस्बिर : कान्तिपुर

चीनसँगका प्रमुख नाका तातोपानी र रसुवागढी गत वर्ष बारम्बार अवरुद्ध हुँदा नेपालमा तीव्र गतिमा बढिरहेको विद्युतीय सवारी (ईभी) को बजार सुस्ताएको छ। आयातमा गिरावट आएसँगै यसै महिना हुने दुई ठूला अटोमोबाइल प्रदर्शनीअघि नयाँ मोडलहरू सार्वजनिक गर्ने व्यवसायीहरूको योजनासमेत चुनौतीपूर्ण बनेको छ।

गत आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा ईभी आयात २४.०३ प्रतिशतले घटेको भन्सार विभागको तथ्यांक छ। गत आर्थिक वर्षभर यात्री बस, माइक्रोबस र निजी सवारीसाधनसहित चारपांग्रे सवारीसाधनको समग्र आयात १९.०७ प्रतिशतले घटेको विभागले जनाएको छ। नेपालले गत आर्थिक वर्षमा ४० अर्ब ४४ करोड रुपैयाँ बराबरका १७ हजार ६ सय ८८ युनिट चारपांग्रे सवारी आयात गरेको थियो। त्यसमध्ये ३१ अर्ब ३२ करोड रुपैयाँ मूल्यका १३ हजार ४ युनिट ईभी थिए।

चीनसँगको नाका बन्द भई आपूर्तिमा समस्या हुँदा २५ साउनदेखि सुरु हुने नाइमा मोबिलिटी एक्स्पो र ९ भदौदेखि सुरु हुने नाडा अटो शो २०२६ मा आयातकर्ताहरूले तोकिएको समयमा नयाँ मोडलहरू सार्वजनिक गर्न नसक्ने चिन्ता बढाएको छ। चीनसँगको नाका बन्द हुँदा ईभी आयात गर्न नसकेको नेपालमा बीवाईडीको आधिकारिक वितरक साइमेक्स इंकका प्रबन्ध निर्देशक यमुना श्रेष्ठले बताइन्। 'गत आर्थिक वर्षमा हामीले ४ सयदेखि ५ सय युनिट ईभी आयात गर्ने योजना बनाएका थियौं,' उनले भनिन्, 'चीन सीमामा आएको अवरोधका कारण आयात गर्न सकेनौं।'

पछिल्ला वर्षमा मुलुकको उत्तरी नाकाहरूबाट हुने व्यापारमा पटकपटक समस्या देखिएको छ। २४ असार २०८२ मा ल्हेन्दे खोलामा आएको बाढीले चीनसँगको नेपालको प्रमुख व्यापारिक नाकामध्ये केरुङस्थित मितेरी पुल बगाएको थियो। त्यहाँ अस्थायी पुल निर्माण गर्न चीनलाई करिब ६ महिना लागेको थियो। नेपालको रसुवागढी भन्सार विन्दु केरुङबाट करिब २४ किलोमिटर दक्षिणमा पर्छ। यस्तै सिन्धुपाल्चोकको तातोपानी सीमानाका पनि गत वर्ष ठूलो पहिरो आएका कारण करिब ३ महिना बन्द भएको थियो।

'चाडपर्वका बेलासहित गत आर्थिक वर्षमा उत्तरी सीमानाकाहरू चारदेखि पाँच महिना अवरुद्ध रहे। त्यो व्यवसायीका लागि आफैंमा ठूलो घाटा थियो,' श्रेष्ठले भनिन्, 'हामीले केही ईभी (सिपमेन्ट) कोरला नाकाबाट ल्याउने व्यवस्था गरे पनि त्यहाँबाट आयात कठिन थियो।' व्यापारिक मार्गहरू अवरुद्ध हुँदा सरकारलाई थप तदारुकताका साथ काम गर्नसमेत उनले आग्रह गरिन्।

अघिल्लो आर्थिक वर्षको बजेटअघि नै ठूलो परिमाणमा ईभी भण्डारण (स्टक) गरिएकाले पनि गत वर्ष आयातमा गिरावट आएको प्रिमियम ईभी ब्रान्ड म्याक्ससको आधिकारिक वितरक हिमालयन मोट्रक्सका अध्यक्ष ध्रुव थापा बताउँछन्। 'गत वर्ष बजेटमा ईभीको भन्सार दर बढ्ने हल्लाका कारण धेरैजसो ईभी आयातकर्ताले बजेटअघि नै सामान्यभन्दा २० देखि २५ प्रतिशतभन्दा बढी सवारीसाधन आयात गरेका थिए,' उनले भने, 'त्यसले चारदेखि पाँच महिनाको माग धानेको थियो, जसका कारण गत आर्थिक वर्षमा आयातमा सामान्य गिरावट आएको हो।'

रसुवागढी र तातोपानी सीमानाका लामो समयसम्म बन्द हुँदासमेत गत वर्षको दसैं र तिहारलगायत चाडपर्वमा सवारीसाधनका नयाँ मोडलहरू भित्र्याउन गाह्रो भएको थापाले बताए। आपूर्ति अवरोधले गर्दा गत वर्षको नेपाल अटोमोबाइल इम्पोर्टर्स एन्ड म्यानुफ्याक्चरर्स एसोसिएसन (नाइमा) र नेपाल अटोमोबाइल डिलर्स एसोसिएसन (नाडा) अटो शोमा प्रदर्शन गरिएका नयाँ मोडलका सवारीसमेत डिलरहरूले ग्राहकलाई उपलब्ध गराउन सकेनन्।

तातोपानी नाका बन्द नै रहे यस वर्षका प्रदर्शनीले पनि उस्तै धक्का व्यहोर्नुपर्ने व्यवसायीको भनाइ छ। 'अटो शोमा नयाँ म्याक्सस मोडल सार्वजनिक गर्ने मेरो पनि योजना छ तर पहिरोका कारण ती सवारी तातोपानीमै अड्किएका छन्,' थापाले भने, 'आयात गरिएको सवारीको उक्त लटलाई केरुङतर्फ मोड्दा कागजात र यातायातको झन्झटसँगै समय र लागत दुवै बढ्छ।' कोरला नाकातर्फ सवारीहरू मोड्ने प्रयास गर्दा पनि म्याक्सस फ्याक्ट्रीबाट त्यो सीमाको दूरी धेरै लामो रहेकाले अव्यावहारिक हुने उनको भनाइ छ। दुई साताभन्दा बढी समयदेखि १२ देखि १३ वटा म्याक्सस ईभी तातोपानीमा थन्किएको थापाले बताए।

अटो शोमा नयाँ मोडलहरू परिचय गराउने योजना बनाए पनि धेरै सवारीसाधन नाकामै रोकिएको इलेक्ट्रिक भेहिकल इम्पोर्टर्स एन्ड म्यानुफ्याक्चरर्स एसोसिएसन अफ नेपालका अध्यक्ष श्याम सापकोटा बताउँछन्।

हिमालयन मोट्रक्सले गत वर्ष ३० युनिट म्याक्सस ईभी आयात गरेकामा वर्षभरिमा करिब २५ युनिट बिक्री गरेको थियो। थापाले गत आर्थिक वर्षसम्म लक्जरी ईभीको माग बढिरहेको बताए पनि चालु आर्थिक वर्षको बजेटमा ल्याइएको उच्च भन्सार महसुलले मूल्य तीव्र रूपमा बढाएको र प्रिमियम मोडलहरूलाई कम पहुँचयोग्य बनाएको छ।

जस्तै, म्याक्सस मिफा ७ को मूल्य चालु आर्थिक वर्षमा १ करोड २ लाख ५० हजार (१०.२५ मिलियन) रुपैयाँबाट बढेर २ करोड ४ लाख ५० हजार (२०.४५ मिलियन) रुपैयाँ पुगेको छ। कम्पनीले चालु आर्थिक वर्षमा करिब सय युनिट म्याक्सस इलेक्ट्रिक पिकअप ट्रक बिक्री गर्ने लक्ष्य राखेको छ। एउटा म्याक्सस पिकअपको मूल्य ८८ लाख (८.८ मिलियन) रुपैयाँ तोकिएको छ।

नेपाली ईभी बजारमा चिनियाँ ब्रान्डहरूको वर्चस्व कायम नै छ। गत आर्थिक वर्ष ईभी आयातमा खर्च भएको ३१ अर्ब ३२ करोड रुपैयाँमध्ये २३ अर्ब ५५ करोड रुपैयाँ चीनमा गएको थियो। त्यसमा भारतको हिस्सा ५ अर्ब २२ करोड रुपैयाँ थियो भने थाइल्यान्ड, बेलायत, जर्मनी, दक्षिण कोरिया, अमेरिका र अस्ट्रियाबाट भएको आयात २ अर्ब ६० करोड रुपैयाँ छ। नेपालले ९ हजार ६ सय ४० युनिट चीनबाट, २ हजार ५ सय ७ युनिट भारतबाट र ८ सय ६० युनिट ईभी अन्य देशबाट आयात गरेको छ।

'तातोपानी नाकातर्फको सडक अवस्था खराब छ भने रसुवागढी नाकामा भन्सार जाँचपास हुन धेरै समय लाग्छ,' सापकोटाले भने, 'चालु आर्थिक वर्षको सुरुवातदेखि कागजी प्रक्रिया झन् कडाइ गरेको छ।' नेपालमा अहिले विद्युतीय कार, जिप, भ्यान र माइक्रोबससहित करिब ६० वटा ईभी ब्रान्डहरू उपलब्ध रहेको उनले बताए। 'बजारमा यति धेरै ब्रान्ड भएकाले प्रतिस्पर्धा तीव्र छ भने छनोटको फराकिलो दायराका कारण ग्राहक पनि अन्योलमा परिरहेका छन्,' सापकोटाले भने। बाँकी पृष्ठ ८

लाइसेन्स सेवा कतै ठप्पै, कतै आंशिक

विमल खतिवडा (काठमाडौं)

फाइल तस्बिर : कान्तिपुर

यातायात व्यवस्था विभागले नयाँ अनलाइन प्रणाली सुरु गरेसँगै देशभर सवारी चालक अनुमतिपत्र (लाइसेन्स) सम्बन्धी सेवा धेरैजसो कार्यालयमा १९ दिनदेखि ठप्प भएको छ। सेवाग्राहीले न नयाँ लाइसेन्स लिन पाएका छन् न नवीकरण गर्न नै। कतै कतै भने छापिसकेका लाइसेन्स वितरण गर्नेलगायत आंशिक सेवा सञ्चालनमा छन्।

पुरानो मितिका लाइसेन्स छापिसक्नुलाई सरकारले आफ्नो उपलब्धि भनेर प्रचार गरे पनि झन्डै तीन सातादेखि लाइसेन्स सेवा ठप्प हुँदासमेत बेखबर बनेको छ। देशभर ४२ वटा यातायात व्यवस्था र सेवा कार्यालय छन्। धेरैजसो कार्यालयमा लाइसेन्ससम्बन्धी सेवा ठप्पप्रायः छ। कतै कतै आंशिक रूपमा मात्र नयाँ प्रणालीबाट सेवा सुचारु छ।

अनलाइनबाटै सेवा सुरु गरिएको सार्वजनिक सूचना जारी गरी विभागले सेवाग्राहीलाई जानकारी दिए पनि त्यो अनुसार काम नहुँदा सेवाग्राही कार्यालयमै धाउन बाध्य छन्। तर उनीहरू काम नभएपछि निराश भएर फर्किने गरेका छन्।

सबैभन्दा बढी सेवाग्राहीको चाप हुने यातायात व्यवस्था कार्यालय एकान्तकुनामा छापिएका लाइसेन्स मात्र वितरण भइरहेको छ। '१ साउनदेखि लाइसेन्स नवीकरण र वितरण ठप्प छ,' यातायात व्यवस्था कार्यालय एकान्तकुनाका प्रमुख केशवकुमार जीएमले भने, 'विभागले अनलाइन सेवा सञ्चालन अन्तिम चरणमा पुऱ्याएँ भन्छ, तर प्रणाली चल्दैन, अनलाइन सेवा सुरु गर्नेबारे आधिकारिक जानकारी पनि आएको छैन।'

एकान्तकुनामा पहिला दैनिक नवीकरण गर्न साढे दुई सयदेखि ३ सय र नयाँ लाइसेन्स लिनका लागि ट्रायल दिने ४ सयदेखि ५ सयसम्म हुन्थे। 'अहिले यो दुवै सेवा ठप्प छ,' उनले भने, 'लाइसेन्स वितरणबाहेक अरू सबै सेवा ठप्प छ, नवीकरण र ट्रायलका लागि आउनेहरूलाई त्यसै फर्काउनुपरेको छ।' आफूले सेवाग्राहीको गाली खाँदै बस्नुपरेको गुनासो पनि उनले गरे।

सेवाग्राहीको बढी भीड हुने अर्को यातायात व्यवस्था कार्यालय चावहिलमा पनि उस्तै हाल छ। त्यहाँ पनि नवीकरण र ट्रायलको काम हुन सकेको छैन। छापिएर आएका लाइसेन्स वितरण मात्र भइरहेको

> **पुरानो मितिका लाइसेन्स छापिसक्नुलाई सरकारले आफ्नो उपलब्धि भनेर प्रचार गरे पनि झन्डै तीन सातादेखि लाइसेन्स सेवा ठप्प हुँदासमेत बेखबर**

कार्यालयका सूचना अधिकारी मेघनाथ गौतमले बताए। 'पुरानो प्रणालीबाट नयाँमा जाँदै छौं, यसले गर्दा प्रणाली पूर्ण भइसकेको छैन, विभिन्न चरणमा समस्या आइरहेका छन्,' उनले भने, 'सेवाग्राहीले अघिल्लो दिन नवीकरणका लागि अनलाइनबाट भुक्तानी गरेको रकम भोलिपल्ट नदेखाउने समस्या देखिएको छ, स्वास्थ्य परीक्षण पनि अनलाइनबाट गर्ने कुरामा समस्या भएको छ।'

नयाँ प्रणाली सुरु भएदेखि ट्रायल र नवीकरणको काम गर्न नसकिएको उनले बताए। 'अहिले छापिएका लाइसेन्स वितरण र विदेश जानेको हकमा लाइन्सेस भेरिफिकेसनका काम मात्र भइरहेको छ,' उनले भने। उनका अनुसार अघिपछि नवीकरणमा दैनिक साढे दुई सय जना, ट्रायलमा ७ सय र लिखित परीक्षामा ३/४ सय जना हुने गर्थे। सबै गरी दैनिक २ हजार ५ सय हाराहारी सेवाग्राही हुन्थे। कार्यालयमा आउन नपर्ने गरी अनलाइनबाटै फर्म भरेर नवीकरण र ट्रायल दिन मिल्ने प्रणालीको विकास गरिएको भनिए पनि सञ्चालनमा नआउँदा समस्या भएको उनको भनाइ छ।

पहिला-पहिला ट्रायल पास र नवीकरण गरेको वर्षौं बित्दा पनि लाइसेन्स नपाएको गुनासो बढेपछि सरकारले दुई चरणमा गरेर पुराना मितिका लाइसेन्स छापेर सम्बन्धित यातायात व्यवस्था कार्यालयमा पठाइसकेको छ। पहिलो चरण १२ वैशाख ०८३ सम्म र दोस्रो चरण असार मसान्तसम्म गरी २७ लाख ४७ हजार २ सय ५३ लाइसेन्स छापेर सम्बन्धित कार्यालयमा पठाइएको हो। यातायात व्यवस्था विभाग र सुरक्षण मुद्रण केन्द्रबीच भएको समझदारीअनुसार केन्द्रले सबै लाइसेन्स छापेर बुझाएको हो।

यातायात व्यवस्था कार्यालय इटहरीका सूचना अधिकारी सुभाष कार्की भन्छन्, 'नयाँ प्रणालीमा केही समस्या छ, बन्द नै भएको भने होइन। नयाँ प्रणाली भएकाले ट्रायलको काम भएको छैन, नवीकरणको काम मात्र भएको छ। मेडिकलको काममा बेलाबेलामा समस्या आइरहेको छ।'

जुन गतिमा प्रणाली चलेर काम हुनुपर्ने हो, त्यो हुन नसकेको उनको भनाइ छ। 'जसोतसो प्रणाली चलेको छ, पहिला पुरानो प्रणाली हुँदा नयाँ, नवीकरण र क्याटवरी थपका लागि दैनिक ५ सयदेखि ६ सय सेवाग्राही आउने गर्थे,' उनले भने, 'नयाँ प्रणालीमा फर्म भर्ने बेलामा समस्या देखाउने गरेको गुनासो छ, प्रणाली राम्रोसँग नचल्दा समस्या भएको छ।'

पहिला देशभरबाट दैनिक ४ देखि ५ हजारसम्मले नयाँ लाइसेन्सका लागि आवेदन दिने गर्थे। अहिले प्रणाली नयाँ भएको र फर्म भरे पनि त्यसअनुसार काम नहुने गरेको गुनासो सेवाग्राहीको छ।

आंशिक रूपमा मात्र नयाँ प्रणाली चलेको यातायात व्यवस्था कार्यालय लहानका सूचना अधिकारी विनीतकुमार झाले बताए। 'हामीले नै अनलाइनबारे थाहा पाउन सकेका छैनौं, कुनै किसिमको तालिम दिइएको छैन,' उनले भने, 'नवीकरण गर्दा र नयाँ लाइसेन्सका लागि मेडिकल कहाँबाट गर्ने थाहा नभएर पनि समस्या थियो, मंगलबारदेखि मेडिकलको काम टुंगो लागेको छ।' बाँकी पृष्ठ ८

सीईओलाई अर्थमन्त्रीको प्रश्न : ब्याजदर इतिहासमै कम हुँदा पनि किन कर्जा बढेन ?

बैंकिङ प्रणालीले उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउन आवश्यक संरचनागत सुधारबारे अर्थमन्त्रीले मागे सुझाव

कान्तिपुर संवाददाता (काठमाडौं)

तस्बिर : अर्थ मन्त्रालय

बैंक तथा वित्तीय संस्थामा ब्याजदर इतिहासकै न्यून अवस्थामा रहे पनि किन कर्जा प्रवाह हुन नसकेको भन्दै अर्थमन्त्री स्वर्णिम वाग्लेले वाणिज्य बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सीईओ) हरूलाई प्रश्न गरेका छन्। मंगलबार सीईओहरूलाई अर्थ मन्त्रालयमा डाकेर अर्थमन्त्री वाग्लेले नेपालको अर्थतन्त्रको मनोविज्ञान वास्तवमा कस्तो छ, व्यवसायी किन लगानी विस्तार गर्न हिच्किचाइरहेका छन्, ऋणको ब्याजदर ऐतिहासिक रूपमै न्यून हुँदा पनि कर्जाको माग किन बढ्न सकेको छैन लगायत प्रश्न गरेका छन्।

बैठकमा अर्थमन्त्री वाग्लेले बैंकिङ प्रणालीमा रहेको अधिक तरलतालाई उत्पादन र लगानीमा रूपान्तरण हुन नसकेकाले यसको समाधान मौद्रिक नीतिमा छ, वित्तीय नीतिमा छ वा कि निजी क्षेत्रको आत्मविश्वासमा भनेर प्रश्न गरेका थिए। 'बैंकिङ प्रणालीले उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउन के-कस्ता संरचनागत सुधार आवश्यक छन् ? मौद्रिक नीति, नियमन र सुपरिवेक्षणमा अब कुन नयाँ दृष्टिकोण अपनाउनुपर्छ ?,' अर्थमन्त्री वाग्लेले बैंकरहरूलाई भने, 'अर्थ मन्त्रालय, राष्ट्र बैंक र बैंकिङ क्षेत्रबीचको समन्वयलाई अझ प्रभावकारी कसरी बनाउन सकिन्छ ?'

नेपालको अर्थतन्त्रलाई पुनः गति दिने साझा अभियानका क्रममा गत साता निजी उद्योगीहरूसँगको संवादपछि मंगलबार वित्तीय प्रणालीको नेतृत्व गरिरहेका सीईओहरूसँग छलफल गरेको उनले बताए। 'किनकि उत्पादन, लगानी, बचत, वित्तीय विश्वास र आर्थिक गतिविधिको केन्द्रमा बैंकिङ प्रणाली नै छ,' अर्थमन्त्री वाग्लेले भने, 'वाणिज्य बैंकहरू अर्थतन्त्रका सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण संगम हुन्। अर्थतन्त्रको वास्तविक मनोविज्ञान, बजारको आत्मविश्वास, लगानीकर्ताको सोच र भविष्यप्रतिको अपेक्षा सबैभन्दा स्पष्ट रूपमा तपाईंहरूले नै महसुस गर्नुहुन्छ।'

बजेटमार्फत सरकारले नेपालको आर्थिक रूपान्तरणका लागि एउटा स्पष्ट दिशा तय गरेको र अब ध्यान कार्यान्वयनमा रहेको उनले बताए। 'हामी सबैको साझा लक्ष्य एउटै छ– नेपालको अर्थतन्त्रलाई पुनः गतिशील बनाउने, लगानी बढाउने, उत्पादन विस्तार गर्ने, रोजगारी सिर्जना गर्ने र निजी क्षेत्रको आत्मविश्वास पुनःस्थापित गर्ने,' अर्थमन्त्री वाग्लेले भने, 'सरकारका तर्फबाट हामी नियामकीय, कानुनी र संस्थागत सुधारको प्रक्रिया अगाडि बढाइरहेका छौं। तर एउटा प्रश्न हामीले आफैंलाई सोध्नुपर्छ– के यी सुधारहरू पर्याप्त छन् ? अझ के गर्नुपर्छ ?'

सरकार र बैंकिङ क्षेत्रबीचको सम्बन्ध नियामक र नियमित निकायको मात्र नभई साझा राष्ट्रिय जिम्मेवारीको सम्बन्ध भएको बताए। आर्थिक वृद्धि, लगानी विस्तार, रोजगारी सिर्जना र वित्तीय स्थायित्व हाम्रो साझा उद्देश्य भएकाले बजेटले तय गरेका नीति कार्यान्वयनको स्पष्ट रोडम्यापमा रूपान्तरण गर्ने सरकारको प्रतिबद्धता रहेको अर्थमन्त्रीले बताए। बाँकी पृष्ठ ८

FUJI LIFT FOR SALE

Capacity – 6 People
Running – 7th Floor
BARELY USED
Contact: +977-9708919575, +977-9840003537

INVITATION FOR BIDS

1. **Himalayan Distillery Limited (HDL)**, Jawalakhel, Lalitpur, invites sealed bids from registered and eligible Nepalese contractors for the procurement of works as specified in the table below:

Title of the Contract	Scope of Works	Cost of Bidding Document
Construction of Experience Center Building at Dhap, Solududhkunda-8, Solukhumbu	Civil, Electrical, HVAC, Plumbing and Allied works	NPR 5,000.00

The bid submission will follow the 'Two Envelope System' (Technical and Financial) for the construction of the Experience Center Building at Solukhumbu.

2. Bidders must meet the eligibility and qualification criteria as outlined in the bidding document. Eligible bidders may obtain further information and inspect the bidding document at the Administration Department of Himalayan Distillery Limited, Jawalakhel, Lalitpur.
3. A complete set of bidding documents may be purchased by eligible bidders from the Administration Department of Himalayan Distillery Limited, Jawalakhel, Lalitpur, upon submission of a written application along with a duly attested copy of the valid company/firm registration certificate, VAT and PAN registration certificates, tax clearance certificate for FY 2081/82, and payment of a non-refundable fee as specified in the table above for the contract.
4. Interested bidders must have at least 10 (ten) years of experience in the related field, including experience as a prime contractor in the construction of two buildings, each with an area of minimum 3,500 sq. ft., with at least one project in the similar geographical region, within the last five years.
5. The bidder must provide evidence of an average annual turnover of NPR 200 million from similar works of best three years within last five years.
6. Sealed bids must be submitted to the office of Himalayan Distillery Limited, Jawalakhel, Lalitpur, on or before 17:00 hours on the 15th day from the first publication of this notice. Documents received after this deadline will be rejected.
7. Bidders are advised to visit the site and assess the actual conditions before submitting their bids.
8. Bids will be opened on the 17th day from the first publication of this notice, at the contact office of Himalayan Distillery Limited, Jawalakhel, Lalitpur. The bidders can contact HDL's office if they wish to attend the opening of the bid. However, it is not mandatory for the bidder's representative to be present during the bid opening.
9. If the last date for purchasing the bid documents, submitting the bid, and opening the bids falls on a government/office holiday, it will be extended to the next working day. In such cases, the bid validity will be recognized from the original bid submission deadline.
10. Interested bidders must submit all the documents outlined in the bid document; failure to do so may result in the rejection of the bid.

Himalayan Distillery Ltd.
Jawalakhel, Lalitpur, Phone No.: 01 - 5422269/ 5427465
Email: info@himalayandistillery.com
URL: www.himalayandistillery.com

Note: *The company reserves all rights to accept or reject any or all applications fully or partially without assigning any reason whatsoever at its sole discretion.*

५ सयभन्दा बढी सहकारीका...

'धेरैजसो बचत फिर्ता नपाएका उजुरी छन्। बाँकी ब्याज तथा हर्जना बढी लिएको, ऋण तिरिसक्दा पनि जग्गा फुकुवा नभएकोलगायत प्रकृतिका छन्,' भट्टराईले भने, 'आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्राप्त ८ सय ९४ र यस वर्ष हालसम्म थप ५ वटा उजुरी प्राप्त भएका छन्।'

प्राप्त उजुरीमध्ये करिब ५० प्रतिशतउपर कारबाही प्रक्रिया (अभिलेख माग गर्ने, छलफल गराउने, विवरण तथा पुष्टि गर्ने प्रमाण पेस गर्न लगाउनेलगायत) को काम सुरु भएको उनले बताए। '३३ वटा सहकारीलाई कारबाहीका लागि अन्य निकायमा लेखी पठाएको र १७ वटा सहकारीका सञ्चालक, समिति, संलग्न कर्मचारीलगायतको चलअचल सम्पत्ति रोक्का तथा वैदेशिक यात्रामा प्रतिबन्ध गर्ने निर्णय गरिएको छ,' भट्टराईले भने, '९ वटा सहकारी संस्थाका सञ्चालक, सहकारीका सञ्चालक समिति, कर्मचारीलगायतको चलअचल सम्पत्ति र वैदेशिक यात्रा रोक्का गरिसकिएको छ। बाँकी ४५ सहकारी संस्थाको विवरण यकिन गर्न सम्बद्ध निकायबाट माग गरिएको छ।'

१६ सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्न प्राधिकरणले १७ वैशाख २०८३ मै मन्त्रालयमा सिफारिस गरेको थियो। ३ असार २०८३ मा मन्त्रालयबाट सहकारी अध्यादेशको दफा १०४ को उपदफा (१ ख) बमोजिम प्रक्रिया पूरा गर्न भनी फिर्ता पठाइएको थियो। उक्त दफामा संस्थाको सञ्चालक, सहकारीका समिति, संलग्न कर्मचारीलगायतको चल, अचल सम्पत्ति रोक्का वैदेशिक यात्रामा रोक्का गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। त्यसपछि कानुनअनुसार ९ सहकारीका सञ्चालक, सहकारीका समिति, संलग्न कर्मचारीलगायतको चल, अचल सम्पत्ति रोक्का र वैदेशिक यात्रामा रोक्का गरेर समस्याग्रस्त घोषणाका लागि सिफारिस गरिएको भट्टराईले जनाए।

विभिन्न तहका सरकारले समस्याग्रस्त घोषणा गरेकोभन्दा निकै गुणा धेरै सहकारी संकटमा रहेको र उनीहरूबाट बचतकर्ताको पैसा फिर्ता गर्न नसकिएको पूर्वन्यायाधीश गौरीबहादुर कार्कीको भनाइ छ। कार्की 'बचत तथा ऋण कारोबार गर्ने समस्याग्रस्त सहकारी संस्थाहरूको छानबिन गर्न गठित जाँचबुझ आयोग २०७०' का अध्यक्ष पनि हुन्।

आयोगले २०७१ मा प्रतिवेदन बुझाएको थियो। प्रतिवेदनले त्यतिबेलै १ सय ३० वटा सहकारी संस्था समस्याग्रस्त रहेको देखाएको थियो। ती संस्थामा सर्वसाधारणको ९ अर्ब १ करोड साँवा र त्यसको ब्याज गरी कुल ११ अर्ब ४१ करोड १४ लाख रुपैयाँ उठ्न बाँकी रहेको औंल्याइएको थियो।

'घोषित संस्था मात्र समस्यामा छन् भन्ने होइन, त्योभन्दा धेरै संस्थाले बचतकर्ताको पैसा कुम्ल्याएर भागेका छन्। सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधान कुनै पनि सरकारको प्राथमिकतामा नपरेकाले यो समस्या दिनहुँ जेलिँदै गएको छ,' कार्कीले भने, 'कि सरकारले समस्याग्रस्त घोषणा भएकाभन्दा थप सहकारीमा समस्या छैन भन्नुपर्‍यो, होइन भने सडकमा आएका पीडितको कुरा सुनिदिनुपर्‍यो।'

कार्कीको अध्यक्षतामा गठित आयोगको प्रतिवेदनले सहकारी क्षेत्रको समस्या औंल्याएको थियो। सरकारीमा सर्वसाधारणको अर्बौं रकम हिनामिना गर्ने, फरार हुने क्रम अझै पनि नरोकिएको कार्कीले बताए। 'हाल पनि निरन्तरजस्तो सहकारी संस्थाबाट मान्छे ठगिइरहेका छन्,' उनले भने, 'जीबी राई नेतृत्वलगायत कतिपय सहकारी संस्था ठगी गर्ने उद्देश्यले नै स्थापना भएका पनि देखियो। प्रभावकारी नियमन तथा सुपरिवेक्षणको अभावमा उनीहरूले मनपरी रूपमा सर्वसाधारणको बचत हिनाहिना गरिरहेका छन्।'

सर्वसाधारणको सम्पत्ति कुम्ल्याएर सहकारी संस्था भाग्ने क्रम अझै रोकिएको छैन। फितलो नियमन र संस्थागत सुशासनको अभावमा सहकारी संस्था समस्याग्रस्त हुने र भाग्ने क्रम नरोकिएको हो। ती संस्थामा सर्वसाधारणको कति रकम डुबेको छ भन्ने यकिन तथ्यांक नभए पनि अर्बौं रुपैयाँ फसेको हुन सक्ने अनुमान छ। फरार सहकारीमध्ये बहुसंख्यक बचत तथा ऋण छन्। तीमध्ये केही बहुउद्देश्यीय सहकारी पनि छन्। बहुउद्देश्यीय भए पनि ती संस्थाले बचत तथा ऋणकै कारोबार गर्दै आएको पीडितको गुनासो छ। नागरिकको बचत फिर्ता दिन नसकेका कति संस्था समस्यामा छन् भन्नेबारे आधिकारिक रूपमा यकिन तथ्यांक नभए पनि अनौपचारिक रूपमा बुझ्दा ३ सय हाराहारीमा रहेको राष्ट्रिय सहकारी महासंघका कार्यवाहक अध्यक्ष रमेशप्रसाद पोखरेल बताउँछन्। यसबाहेक केही संस्था समस्याउन्मुख रहेको पनि उनको भनाइ छ।

'यी संस्था पहिचान गरेर उनीहरूकै मानव संसाधन र पैसामार्फत क्रमशः पैसा फिर्ता गर्दै जानुपर्छ,' पोखरेलले भने, 'अहिले संघीय सरकार र केही प्रदेशले पनि सहकारी संस्था समस्याग्रस्त घोषणा गरेर पैसा फिर्ता दिन थाले पनि त्यो विधि दिगो र प्रभावकारी हुन नसक्ने हाम्रो धारणा छ।' सरकार वा समितिले समस्याग्रस्त सहकारी संस्थाको कार्यालयमै बसेर त्यहींको साधनस्रोत प्रयोग गरेर बचत फिर्ता गर्दा प्रभावकारी हुने उनको दाबी छ।

राष्ट्रिय सहकारी प्राधिकरणका पूर्वविज्ञ सदस्य रमेश चौलागाईले पनि कति संख्यामा संकटग्रस्त सहकारी छन् भन्नेबारे तथ्यांक नभएको स्विकारे। 'अहिलेसम्म समस्याग्रस्त सहकारी भन्नाले संघीय सरकारले घोषणा गरेका २३, बागमतीले गरेका ५ र कोशीले गरेको तीन वटा मात्र हुन्,' उनले भने, 'संकटमा रहेका तर समस्याग्रस्त घोषणा नभएका संकटग्रस्त सहकारी संस्था धेरै रहेको सुन्नमा आएको छ।'

'सदस्यहरूको पैसा संकलन गरेको तर फिर्ता दिन नसकेका सहकारी करिब २ सय हाराहारीमा रहेको सुन्नमा आएको छ,' राष्ट्रिय सहकारी महासंघका पूर्वअध्यक्ष मीनराज कँडेलले भने, 'तीमध्ये धेरै समस्याग्रस्त घोषणा भएका छैनन्।' समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिले समस्याग्रस्त घोषणा भएका सहकारी संस्थाका बचतकर्ताको मात्र पैसा फिर्ता गरिरहेको कँडेलले बताए। 'समस्याग्रस्त घोषणा नभएका तर समस्यामा रहेका सहकारी संस्थाका बचतकर्ताको पैसा फिर्ताका लागि अहिले सरकारसँग कुनै संयन्त्र देखिएको छैन,' उनले थपे।

आफूहरूलाई २९ वटा सहकारी संस्थाबारे अनुसन्धान गर्न कार्यादेश भए पनि समितिले ४० वटा संस्थाको अनुसन्धान गरेर प्रतिवेदन बुझाएको सहकारी बचत अपचलन छानबिन विशेष समितिका सभापति एवं एमाले नेता सूर्य थापाले जनाए। 'जसमा सरकारले समस्याग्रस्त घोषणा गरेकाभन्दा बाहेक धेरै सहकारीले नागरिकको पैसा कुम्ल्याएर भागेका छन्। यो संख्या बढ्दो छ। ती बचतकर्ताको पैसा फिर्ताबारे केही व्यवस्था गरिएको छैन,' थापाले भने, 'समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिमा सहकारी सञ्चालक, ऋणी, बचतकर्तालगायतको सबै विवरणसहित सम्पत्ति रोक्काको अधिकार पनि हुन्छ। समितिले नै ऋण असुली र बचत फिर्ताको काम पनि गर्ने हो। समितिले अहिले बचत फिर्ताको काम पनि सुरु गरेको छ। तर जुन विधिबाट पैसा फिर्ता गरिरहेको छ। सो विधिबाट सबैको बचतकर्ताको पैसा फिर्ता सम्भव देखिन्न।'

जसरी बैंक समस्याग्रस्त हुँदा राष्ट्र बैंकले व्यवस्थापन जिम्मा लिएर ऋण असुली र बचत फिर्ताको काम गर्छ, सहकारीमा पनि त्यही विधिमार्फत पैसा फिर्ताको काम गर्नुपर्ने समितिले सुझाएको थापाको भनाइ छ। 'त्यसरी जाँदा समस्या समाधान गर्न सकिने भए गर्ने नभए सहकारी खारेजी प्रक्रिया सुरु गर्नुपर्छ,' उनले भने, 'चक्रीय कोष खडा गरेर ऋण उठाउने र बचतकर्ताको पैसा फिर्ता गर्ने भनिएको छ। तर, संस्थाबाट ऋण उठाउने काम प्रभावकारी रूपमा हुन सकेको छैन। बचत फिर्ताको होहल्ला मात्र गरिएको छ। अघिल्लो कार्यसमितिले गरेको काम अघि मात्र बढाइएको छ।'

समस्याग्रस्त घोषणा भएका सहकारीका बचतकर्ताको पैसा फिर्ता सुरु भइसकेको र समस्याग्रस्त उन्मुख सहकारीको हकमा कसरी व्यवस्थापन गर्ने भन्नेबारे अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाएर काम भइरहेको भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासनमन्त्री प्रतिभा रावलले बताइन्।

'समस्याग्रस्त घोषणा नभएका तर बचतकर्ताको पैसा फिर्ता दिन नसकेका सहकारीको अनुसन्धान, उजुरी संकलन, मूल्यांकनलगायत काम सहकारी प्राधिकरणबाट भइरहेको छ। तर प्राधिकरणलाई पैसा फिर्ता गर्ने कार्यादेश छैन,' मन्त्री रावलले भनिन्, 'ती संस्थाका बचतकर्ताको पैसा फिर्ताको काम पनि समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिलाई थप्ने कि भन्नेबारे पनि छलफल भइरहेको छ।'

सहकारी ठगी नेपालमा कति भयावह छ भन्ने यसमा संलग्न आरोपीहरू पक्राउ परेको तथ्यांकबाट पनि खुलस्त हुन्छ। करिब एक दशकमा ६ सय ६९ जनालाई प्रहरीले पक्राउ गरेको छ। १ हजार ५ सय ४० जना फरार छन्। २४ हजार २ सय २४ जना पीडित सर्वसाधारणले दिएका २ सय ५८ उजुरीका आधारमा प्रहरीले ६ सय ६९ जनालाई पक्राउ गरेको हो।

यहीबीचमा १ हजार ५ सय ४० भने फरार छन्। यी उजुरीमा प्रहरी अनुसन्धान गरी प्रतिवेदन बुझाएपछि १ सयभन्दा बढी मुद्दा दर्ता भएका छन्। यी मुद्दामा १ हजार ३ सयभन्दा बढीलाई अभियुक्त बनाइएको छ। अदालत पुगेका मुद्दामा २ अर्बभन्दा बढी बिगो कायम गरिएको छ। सहकारी ठगीमा तीन दर्जन बढी मुद्दामा सजाय तोकिएको छ भने ६० मुद्दा अहिले विचाराधीन र थप केही मुद्दा पुनरावेदनका लागि सरकारी वकिलको कार्यालयमा रहेको बताइएको छ।

सहकारी क्षेत्रमा समस्या आउँदै छ, त्यसलाई समाधान गर्नुपर्छ भन्नेमा नेपालका सबै सरकार सचेत छन्। सहकारी क्षेत्रको व्यवस्थापन र समस्या समाधानका लागि २०२४ सालदेखि नै सरकारले पटक-पटक सुझाव समिति गठन गरी प्रतिवेदन मागेको छ। हरेक समितिले प्रतिवेदन बुझाएका पनि छन्। तर, न सहकारीको समस्या समाधान भएको छ, न पीडितले पैसा फिर्ता पाएका छन्।

यी विविध घटनाक्रमले सहकारी क्षेत्रप्रति नै नागरिकको विश्वास गुम्दै गएको छ। समग्र अर्थतन्त्रको आधार पनि खलबलिएको छ। २०२४ सालयता गत वर्षसम्म सहकारी क्षेत्र सुधारका लागि १४ वटा सुझाव समिति बनेका छन्। तिनका केही प्रतिवेदन सामान्य रूपमा कार्यान्वयन गरेजस्तो देखिएको पनि छ। तर, समस्या ज्युँका त्युँ छ।

४० सहकारीबाट मात्रै ८८ अर्ब हिनामिना

एमाले नेता सूर्य थापाको संयोजकत्वमा गठित सहकारी बचत रकम दुरुपयोगसम्बन्धी विशेष संसदीय छानबिन समितिका अनुसार मुख्य सहरमा सञ्चालित ४० सहकारीबाट मात्र सर्वसाधारणको ८७ अर्ब ८९ करोड अपचलन भएको छ। २२ वटा समस्याग्रस्त र सार्वजनिक रूपमा प्रश्न उठेका १८ गरी ४० सहकारीमा ७१ अर्ब ३० करोडको बचत रकमसहित ८७ अर्ब ८९ करोड दायित्व देखिन्छ। तर, ऋण उठाउनुपर्ने ब्याज, अन्यत्र गरिएको लगानी र गैरबैंकिङ सम्पत्तिको उठ्ने आधार भने कमजोर देखिएको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

समस्याग्रस्त २२ सहकारीमध्ये १३ ले कानुनविपरीत २१ अर्ब ३७ करोड ८९ लाख ९६ हजार ४२७ रुपैयाँ ऋण प्रवाह गरेका छन्। सार्वजनिक प्रश्न उठेका १८ सहकारीले ३२ अर्ब ४० करोड ६१ लाख १९ हजार रुपैयाँ ऋण प्रवाह गरेका छन्। यीमध्ये ६ वटा सहकारीले गोर्खा मिडिया नेटवर्कसँग सम्बन्धित व्यक्ति र संस्थालाई ६ अर्ब ८५ करोड २४ लाख १४ हजार रुपैयाँ ऋण दिएका छन्। १८ र १३ गरी ३१ सहकारीले ५३ अर्ब ७८ करोड ५१ लाख १६ हजार १ सय ९६ रुपैयाँ ऋण प्रवाह गरेको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

यसबाहेक समस्याग्रस्त आठ सहकारीले २ अर्ब ७३ करोड ३ लाख ६० हजार रुपैयाँ लगानी गरेका छन्। सार्वजनिक प्रश्न उठेका १८ सहकारीबाट १५ करोड ९३ लाख ९८ हजार रुपैयाँ लगानी भएको छ।

संसदीय विशेष समितिले पोखराको सूर्यदर्शन, बुटवलको सुप्रिम, चितवनको साहारा, वीरगन्जको सानो पाइला र काठमाडौंको स्वर्णलक्ष्मी गरी पाँच वटा सहकारीको ६५ करोड ५४ लाख बचत गोर्खा मिडिया नेटवर्कमा अपचलन भएको निष्कर्ष निकालेको छ। तर यी कुनै पनि सहकारी आजसम्म समस्याग्रस्त सहकारीको सूचीमा छैनन्।

समितिले गोर्खा मिडिया अध्यक्ष गितेन्द्रबाबु (जीबी) राई, तत्कालीन प्रबन्ध निर्देशक रवि लामिछाने तथा सञ्चालकहरू छविलाल जोशी र कुमार रस्तेलमाथि कारबाहीको सिफारिस गरेको थियो। पूर्वगृहमन्त्री तथा रास्वपा सभापतिसमेत रहेका लामिछानेसहित गोर्खा मिडियाका चारै जना सञ्चालकमाथि ठगी, किर्ते, सम्पत्ति शुद्धीकरण र संगठित अपराधमा अनुसन्धानमा मुद्दा चलाइएको छ। ६५ करोड ठगीमा नाम किटान भएका गोर्खा मिडियाका चार सञ्चालकमध्ये अध्यक्ष राई फरार छन् भने लामिछाने, जोशी, रस्तेललगायतको मुद्दा विचाराधीन छ।

समस्याग्रस्त सहकारीको मात्र बचत फिर्ता सुरु

समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिले समस्याग्रस्त सहकारी संस्थाका बचतकर्ताको पैसा फिर्ताको काम गत जेठ पहिलो सातादेखि सुरु गरेको छ। समितिले विभिन्न संस्थाका ११ हजार बचतकर्तालाई २१ करोड नगद फिर्ता र ५० करोड बचत मिलान गरी कुल ७१ करोड बचत फिर्ता तथा मिलान गर्ने काम सकेको भएको छ।

'पाँच लाख वा त्यसभन्दा कम रकम बचत भएका बचतकर्तामध्ये १० हजार वा सोभन्दा कम रकम रहेका बचतकर्ताको हकमा (शिवशिखर बहुउद्देश्यीय सहकारीका करिब १ हजार ५ सय बचतकर्ताबाहेक) अन्य सबै सहकारीका बचतकर्ताको रुजु हुन आएको बचत रकम प्रायः फिर्ता गरिसकेको छ,' समितिले भनेको छ, 'ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला तथा तोकिएका प्राणघातक रोगबाट पीडित बचतकर्तालाई औषधोपचार खर्चमा केही राहत होस् भनेर त्रैमासिक रूपमा परेका निवेदनका आधारमा जनही २५ हजारसम्म फिर्ता गर्ने काम सुरु भएको छ।'

मंगलबार ४ अर्ब ७ करोडको कारोबार

१९ साउन २०८३ को नेप्से परिसूचक

कम्पनीको नाम	अघिल्लो दिनको मूल्य	अन्तिम मूल्य	कारोबार संख्या	फरक
यूनिलिभर नेपाल लिमिटेड	४८५९०	४७२००	१०	-१३९०
बोटलर्स नेपाल (बालाजु) लिमिटेड	१४७००	१४२६४	१०	-४३६
राष्ट्रिय बिमा कम्पनी लिमिटेड	१४५९०	१४४५०	३०	-१४०
बोटलर्स नेपाल (तराई) लिमिटेड	११००१	११३३१	२६	३३०
आत्मनिर्भर लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	५६२८	५५७८	८६२	-५०
साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन	५१६०	५१५०	२२१	-१०
विशाल बजार कम्पनी लिमिटेड	४२३५	४१८०	१७२	-५५
रिलायन्स स्पिनिङ मिल्स लिमिटेड	२७८०	२७०५	४५७०८	-७५
उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	२७७४	२७६८	५८५	-६
सीईडीबी होल्डिङ लिमिटेड	२२२५	२२१५	६१००	-१०
स्वस्तिक लघुवित्त संस्था लि.	२०४५	२०११	२४०	-३४
सपोर्ट माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था	१८४५	१८३९	८५१	-६
गुँरास लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१७८०	१७१६	२८३	१६
सागर डिष्टिलरी लिमिटेड	१७८०	१७५३	११६७१	-२७
सिटिजन्स इन्भेस्टमेन्ट ट्रस्ट	१७२०	१७१५	२१३८	-५
महिला लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१६१५	१६८०	४५७	६५
स्वाभिमान लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१५४४	१५०६	२२१	-३८
एभरेष्ट कलर लिमिटेड	१५०६	१७३१	१६९००	२२६
नेस्डो समृद्धि लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१४९०	१४७५	५०५	-१५
सिर्जनशील लघुवित्त वित्तीय सस्था लि.	१४९०	१४४६	१८८	-४४
एनआरएन इन्फ्रास्ट्रक्चर एण्ड डेभलपमेन्ट लि.	१४१७	१३९६	४४१८६	-२१
विन नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१३५५	१३४०	४७७	-१५
एसवाई प्यानल नेपाल लिमिटेड	१३४२	१३२०	२१४१५	-२२
माहुली लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१३१७	१२९२	२०१४	-२५
सीवाईसी नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था	१३००	१३००	१३५३	०
जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१२७४	१२६२	२१९०	-१२
युनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था	१२५०	१२५०	६७६	०
गणपती लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१२३०	१२१५	२७३	-१५
सिमिल बैंक डेबेन्चर २०८८	११९७	११७२	३	-२५
क्रेस्ट माइक्रो लाईफ इन्स्योरेन्स कम्पनी लि.	११९५	१२००	१५७४९	५
धौलागिरी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	११९०	१२०९	७७२	१९
हिमालयन डिस्टिलरी लिमिटेड	११७१	११६७	१२४०३	-४
उन्नती सहकार्य लघुवित्त वित्तीय संस्था	११६०	११५०	२२३	-१०
मानुषी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	११५८	११५८	२९६	०
गार्डियन माइक्रो लाइफ इन्स्योरेन्स	११४५	११३२	७७६	-१३
श्रीनगर एग्रीटेक इन्डष्ट्रिज् लिमिटेड	११४४	११०१	५३६२२	-४३
झापा इनर्जी लिमिटेड	११३९	११२५	४७३६	-२४
मिथिला लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	११३९	११४४	६५६	५
कर्पोरेट डेभलपमेन्ट बैंक लि.	१११५	१०७१	४१७०५	-४५
नेशनल लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१११३	१११०	१४२५	-३
आशा लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	११०८	१०८९	२६९०	-१९
मुक्तिनाथ कृषि कम्पनी लिमिटेड	११०५	१०८०	३४९३	-२५
ग्रिन डेभलपमेन्ट बैंक लि.	११००	१०९१	१३१५७	-१०
ग्लोबल आईएमई लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	११००	१०९५	२९९७	-५
ग्लोबल आईएमई बैंक डेबेन्चर	११००	११००	१११८७४	०
साइन रेसुड़ा डेबेन्चर	१०९२	१०७६	१५०	-१६
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड डेबेन्चर २०९१	१०६०	१०६०	२५	०
सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	१०६०	१०२३	५०२१	-३७
गरिमा डेबेन्चर	१०५०	१०६१	१८५३८५	११
अभियान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	१०२१	१०११	४१८५	-१०
सालपा विकास बैंक लिमिटेड	१०००	१०१०	३८२७७	१०
सूर्यकुण्ड हाइड्रो इलेक्ट्रिक लिमिटेड	९९३	९८५	६०१२	-८
जनउत्थान सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था	९९०	९८९	९५७	-१
फोर्डवार्ड माइक्रोफाइनान्स लघुवित्त वित्तीय	९६५	९४३	६४५९	-२२
सप्तकोशी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	९६०	८३१	२३८६२	-१२९
नेपाल रिइन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड	९५६	९३०	२६३६१	-२६
स्नो रिभर्स लिमिटेड	९४४	९३०	१३२१२	-१४
कुथेली बुखरी स्मल हाइड्रोपावर लि.	९४०	९५०	१२५०२	१०
आरम्भ चौतारी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	९४०	९३९	८३१	-१
ओम मेघाश्री फमास्युटिकल्स लिमिटेड	९३६	९२८	१३६०	-८
छिमेकी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	९३४	९३५	१०९९८	१
नेपाल माइक्रो इन्स्योरेन्स कम्पनी लि.	९३०	९२९	५५१७	-१
सुपर खुडी हाइड्रोपावर लिमिटेड	९१४	९०४	१७७०७	-१०
रिज लाइन इनर्जी लिमिटेड	९१०	९०५	८०१७	-५
इम्फिनिटी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८९८	८९०	१५८३	-८
हिमालयन लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८९४	८८४	१०५२	-१०
लक्ष्मी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८९३	८९०	९२०	(३
कालिञ्चोक हाइड्रोपावर लिमिटेड	८६०	८३४	१३३०९	-२६
नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड	८६०	८६५	१६४४१	५
पियोर इनर्जी लिमिटेड	८५०	८५०	४९०८	-१
एपोलो हाइड्रोपावर लिमिटेड	८३८	८२९	१०४०४	-९
डिप्रोक्स लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८३५	८३३	८९२८	-२
मातृभूमि लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८३४	८२०	१३२	-१४
सोपान फर्मास्यूटिकल्स लिमिटेड	८२३	८०८	३२४८५	-१५
इमर्जिङ नेपाल लिमिटेड	८१३	८१०	२१०	-३
स्वरोजगार लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	८०९	८००	२६६८	-९
मन्डु हाइड्रोपावर लिमिटेड	८०१	८०७	३७७६	६
नारायणी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	७९५	८१३	२६५११	१८
सर्वोत्तम सिमेन्ट लिमिटेड	७९५	७८५	१११५७	-१०
लाइफ इन्स्योरेन्स कर्पोरेसन नेपाल लि.	७९०	७८३	१८८३	-८
चन्द्रागिरी हिल्स लिमिटेड	७८९	७८२	२९३७	-७
तारागाउँ रिजेन्सी होटेल लिमिटेड	७८६	७८९	६२३	३
मञ्जुश्री फाइनान्स लिमिटेड	७८५	७७४	४५६४५	-११
कालिका लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	७७८	७७०	९१४७	-८
कालिञ्चोक दर्शन लिमिटेड	७७५	७८६	७९६	११
फर्स्ट माईक्रो फाईनान्स लघुवित्त वित्तीय संस्था	७७३	७६९	४४३२	-४
सम्पदा लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	७६०	७७०	९८८५	१०
नेपाल लाईफ इन्स्योरेन्स कम्पनी लि.	७६०	७५३	९८४५	-७
साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था	७५९	७५३	४०४८	-६
ग्रामिन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	७५२	७४३	२३०२	-९

कुल कारोबार मूल्य : ४,०७०,८५३,६१०।९४ कारोबार संख्या : ५२,२७२
सेयर संख्या : १०,७६१,३९६ नेप्से : २,६६३।१८ (-२१।१५)

लाइसेन्स सेवा...

नयाँ प्रणालीबाट नवीकरण भइरहे पनि स्वास्थ्य परीक्षण कसरी गराउने भन्ने समस्याका रूपमा रहेको यातायात व्यवस्था कार्यालय डडेलधुराका सूचना अधिकारी कमलप्रसाद ओझाले बताए। 'नागरिक एपबाट डेटा आइरहेको छैन,' उनले भने, 'नयाँ प्रणालीमार्फत फर्म भरेर लाइसेन्सको ट्रायल दिने काम भएको छैन।' यातायत व्यवस्था कार्यालय दाङमा भने समस्या नरहेको कार्यालयका वरिष्ठ अधिकृत ताराप्रसाद शर्माले बताए। 'नयाँ प्रणाली सुरु गर्नुअघि नै फर्म भरेका सेवाग्राहीका लागि के गर्ने भनेर अझै अन्योल छ,' उनले भने, 'तर नयाँ प्रणालीमा अहिलेसम्म कुनै समस्या छैन। नवीकरण र नयाँ लाइसेन्सका लागि ट्रायल लिने काम भइरहेको छ।'

अहिले सबै कार्यालयमा नयाँ प्रणाली लागू भएकाले केही समस्या आएको हुन सक्ने यातायात व्यवस्था विभागका निर्देशक एवं सूचना अधिकारी केशव खतिवडाले बताए। 'केही कार्यालयमा आन्तरिक तयारी नभएर समस्या भएको हुन सक्छ,' उनले भने, 'नयाँ प्रणाली भएकाले केही समय समस्या आउन सक्छ।' अहिले फर्म भर्न विभागको वेबसाइटमा गएर कुन प्रदेश हो, त्यो प्रदेशमा क्लिक गरेर फर्म भर्ने प्रक्रिया अघि बढाउन सकिने उनले सुनाए। 'नागरिक एपसँग जोडेका छौं, त्यसैले लाइसेन्सका लागि राष्ट्रिय परिचयपत्र अनिवार्य गरेका छौं,' उनले भने, 'फर्म भर्दा राष्ट्रिय परिचयपत्रबाट विवरण तानिन्छ, यो नभए लाइसेन्स जारी हुने प्रक्रिया रोकिन्छ।'

सुरुमा फर्म भर्ने, बायोमेट्रिक गर्ने र कार्यालयसँग सूचीकृत भएका चिकित्सकबाट स्वास्थ्य परीक्षण गराएर प्रणालीमा राखेपछि लिखित परीक्षा पास भएर ट्रायल दिने र ट्रायल पास भएपछि त्यसको राजस्व अनलाइनबाटै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था गरिएको उनको भनाइ छ। 'प्रणाली चले पनि सेवाग्राही र कार्यालयहरू यसमा फेमिलर भइनसक्दा समस्या आइरहेको छ,' उनले भने, 'लाइसेन्स नवीकरणको काम रोकिएको छैन, अनलाइनबाटै भइरहेको छ।'

सबै प्रदेशमा नयाँ प्रणाली लागू गरिएकाले समस्या आउने र डेपलपरहरूबाट समाधानको प्रयास भइरहेको निर्देशक खतिवडाले बताए। लाइसेन्स सेवा देशभर ठप्प छ, किन ? भन्ने प्रश्नमा पूर्वाधार विकास मन्त्रालयका सचिव गोपाल सिग्देल भन्छन्, 'नयाँ प्रणाली सुरु गर्दा दुई/चार दिन समस्या भएको थियो, स्वास्थ्य परीक्षणको कुराले पनि समस्या थियो, अहिले बागमती प्रदेशबाहेक सबै प्रदेशमा स्वास्थ्य परीक्षण अनलाइनबाटै सुरु भएको छ, अब समस्या हुँदैन।'

चीनसँगका नाका...

आपूर्ति व्यवस्थापनका चुनौतीका बावजुद ईभीका लागि उपभोक्ताको माग बलियो रहेको डिलरहरू बताउँछन्।

यद्यपि, नयाँ कर नीतिपछि पहिले ४० लाखदेखि ५० लाख रुपैयाँ मूल्यका सवारीसाधन खोज्ने ग्राहकहरू अब ४० लाख रुपैयाँभन्दा कम मूल्यका सवारीतर्फ मोडिएका छन्। ५० लाख रुपैयाँभन्दा माथिका प्रिमियम ईभीको माग कमजोर भएको छ भने कम मूल्यको सेगमेन्टमा प्रतिस्पर्धा तीव्र रूपमा बढेको छ। पूर्वाधार विकास मन्त्रालयद्वारा जारी राष्ट्रिय यातायात नीति २०८३ अनुसार गत आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा नेपालमा ६३ हजार २ सय ८० युनिट ईभी दर्ता भएका छन्। ईभीले वर्षभरि देशमा आयात गरिएका कुल यात्रुवाहक सवारीको ७० प्रतिशतभन्दा बढी हिस्सा ओगटेको नीतिमा उल्लेख छ। नेपालले गत आर्थिक वर्षमा ३० अर्ब ३५ करोड रुपैयाँ बराबरका २ लाख २७ हजार ८ सय ३४ युनिट अन-एसेम्बल मोटरसाइकल र २ अर्ब ७२ करोड रुपैयाँ बराबरका २२ हजार ८ सय २० युनिट एसेम्बल मोटरसाइकल आयात गरेको विभागको तथ्यांक छ। विद्युतीय दुईपांग्रे सवारीले पनि बिस्तारै बजार लिइरहेका छन्। गत वर्ष २ अर्ब ९९ करोड रुपैयाँ बराबरको २७ हजार १ सय ८३ थान पुगेको छ।

सीईओलाई...

'हामी सबैको साझा एजेन्डा एउटै हो- विश्वास निर्माण गर्ने, लगानी विस्तार गर्ने, उत्पादन बढाउने र नेपाललाई उच्च वृद्धि तथा उच्च उत्पादकत्वको नयाँ चरणमा प्रवेश गराउने,' अर्थमन्त्री वाग्लेले भने। बैठकमा सबै सीईओले छुट्टाछुट्टै धारणा राखेका थिए। धेरैले बजारमा माग बढ्ने वातावरण बनाएर बैंकहरूमा रहेको कर्जा प्रवाह गर्ने अवस्था सिर्जना गर्नुपर्ने माग गरेको बैंकर्स संघका अध्यक्ष सन्तोष कोइरालाले बताए। 'निजी क्षेत्रको मनोबल बढाउने, लगानीमैत्री वातावरण बनाउने, ऋण असुली गरेकै भरमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका पदाधिकारीले मुद्दा खेप्नुपर्ने अवस्था नआउनेलगायत विषयमा छलफल भएको छ,' उनले भने, 'हाम्रा माग पूरा गर्ने, कर्जा प्रवाह हुने वातावरण बनाउने प्रतिबद्धता अर्थमन्त्रीले गर्नुभएको छ।'

PROCUREMENT NOTICE

नेपालको विरोधलाई बेवास्ता, लिपुलेक पास हुँदै भारत–चीन व्यापार

द्विपक्षीय व्यापार सुरु भएको पहिलो दिन शनिबार ४ सहयोगीलाई लिएर १६ भारतीय व्यापारी लिपुलेक हुँदै तिब्बतको ताक्लाकोट पुगे

राजेश मिश्र (काठमाडौं)

नेपालको विरोधको बेवास्ता गर्दै भारत र चीनले नेपाली भूमि लिपुलेक पास भएर द्विपक्षीय व्यापार सुरु गरेका छन् । लिपुलेक पास नेपालको पश्चिमी सीमा लिम्पियाधुराबाट ५६ किलोमिटरभित्र पर्छ ।

भारत र चीनले शनिबार (१ अगस्त) बाट लिपुलेक पास हुँदै द्विपक्षीय व्यापार सुरु गरेका हुन् । पहिलो दिन ४ जना सहयोगीलाई लिएर १६ जना भारतीय व्यापारी उक्त नाका भएर तिब्बतको ताक्लाकोट पुगेका हुन् । चिनियाँ सुरक्षाकर्मीले सुरक्षा जाँच गरेर तिब्बत प्रवेशको अनुमति दिएको हो । यसै वर्ष भारतले लिपुलेक भएर तीर्थयात्रीलाई कैलाश मानसरोवर यात्रामा पनि पठाएको थियो ।

पिथौरागढ प्रशासनले १ सय ३४ जना व्यापारीलाई तिब्बतबाट व्यापारका लागि अनुमति दिएको छ । तर, चीनले २० जनालाई मात्रै पहिलो पटक प्रवेश दिएको हो । भारतीय सञ्चारमाध्यमले लिपुलेक पास भएर ६ वर्षपछि चीनसँग व्यापार सुरु भएको जनाएको छ । कोभिड महामारीका कारण सन् २०१९ बाट व्यापार बन्द थियो ।

१ जुनबाटै नाका खोल्ने तयारी थियो । तर पूर्वाधार तयारीका कारणले ढिला गरी दुई देशले व्यापार सुरु गरेका हुन् । अनुमतिपत्र (पास) प्रदान गर्ने अधिकारी, मुद्रा विनिमयका लागि बैंक, भन्सारको व्यवस्थापनदेखि व्यापारीको बास, ट्रान्जिट क्याम्प, बैंकिङ सेवा, सञ्चार, सुरक्षा र व्यापारीहरूका लागि चिकित्सा सुविधाहरूको व्यवस्थापछि व्यापार खुलाइएको हो ।

धार्चुलाका जिल्ला व्यापार अधिकृत (उपजिल्ला अधिकारी) आशिष जोशीले दुई देशबीच सीमा व्यापार प्रारम्भ भएको प्रतिक्रिया दिए । कान्तिपुरसँगको टेलिफोन कुराकानीमा उनले पहिलो खेपमा चीनले २० जनालाई मात्रै प्रवेशको अनुमति दिएको बताए । 'पहिलो खेपमा गएका व्यापारीहरूले आवश्यक सामानको खरिदारी र त्यसको ढुवानीलगायतका कार्य पूरा गरेपछि चिनियाँ अधिकारीहरूसँगको छलफलपछि दोस्रो लटको यकिन हुनेछ,' उनले भने, 'दुवैतिर सडक पूर्वाधार तयारी भइसकेकाले यस पटकबाट ढुवानीमा सहजता हुनेछ ।' उनले दोस्रो लटमा व्यापारीहरू कहिले जाने विषय अझै यकिन नरहेको बताए ।

तिब्बततर्फ जाँदै गरेका भारतीय व्यापारीलाई लिपुलेक पासमा सुरक्षा जाँच गर्दै चिनियाँ सुरक्षाकर्मी । **तस्बिर** : भोकलटीभी डट इन

पिथौरागढका स्थानीय पत्रकार प्रेम पुनेठाले पहिलो पटक सवारीसाधनको प्रयोग गरेर व्यापारिक सामानको ढुवानी हुने बताए । सीमाको दुवैतिर बाटो बनिसकेकाले यस पटक व्यापारीलाई सहजता हुने उनले उल्लेख गरे ।

सुरक्षा तथा प्रशासनिक नियमका कारण सीमामा करिब ४/५ सय मिटर क्षेत्रमा याक, खच्चड, घोडाको प्रयोग गरेर सामान ढुवानी हुनेछन् । बाँकी क्षेत्रमा सवारीसाधनबाटै ढुवानी हुने उनले बताए । विशेषगरी भारतबाटै व्यापारीहरू तिब्बत जाने गरेको पुनेठाले जानकारी दिए ।

सुरक्षा तथा प्रशासनिक नियमका कारण व्यापारीले सीमाको करिब ५ सय मिटरसम्म याक, खच्चड, घोडाको प्रयोग गरेर सामान ढुवानी गर्नेछन् । बाँकी क्षेत्रमा सवारीसाधनबाटै ढुवानी हुने उनले बताए । सीमा व्यापार सम्झौताअनुसार भारतले चीनबाट ऊन, पस्मिना, नुन, रेशम, मक्खन, याकको कपाल, छालालगायतका वस्तुको आयात तथा कपडा, कम्बल, मसला, आँटा, सुक्खा मेवा, तरकारी, तामाका उत्पादन, कृषि उपकरण, स्टेसनरी, जुत्ता, वनस्पति तेल निर्यात गर्न पाउने पिथौरागढ प्रशासनको प्रेस नोटमा उल्लेख छ ।

आफ्नो भूमि प्रयोग गरेर सीमा व्यापार तथा तीर्थ यात्रा सुरु गर्न लागिएको भन्दै नेपालले पटक-पटक विरोध जनाइसकेको छ । भारत र चीनले यो वर्ष लिपुलेक हुँदा मानसरोवार यात्रा सुरु गर्ने सहमति सार्वजनिक भएपछि २० वैशाखमा परराष्ट्र मन्त्रालयले विरोध जनाएको थियो । नेपाली भूमि हुँदै गर्ने भनिएको कैलाश मानसरोवर यात्राका सम्बन्धमा सरकारले अडान र सरोकार दुवै छिमेकीलाई कूटनीतिक माध्यमबाट पुनः अवगत गराइएको परराष्ट्रले भनेको थियो । कालापानी, लिपुलेक र लिम्पियाधुरा नेपालको अभिन्न भूमिमा भएकाले विनाजानकारी नेपाली भूमिको प्रयोग अस्वीकार्य हुने त्यतिबेला दुवै मुलुकलाई पठाइएको कूटनीतिक नोटमा उल्लेख थियो । सन् १८१६ को सुगौली सन्धिदेखि नै महाकाली नदीपूर्वको उक्त भूभाग नेपालको रहेको समेत नोटमा उल्लेख थियो । परराष्ट्र मन्त्रालयका एक अधिकारीले नेपालको पूर्ववत् अडान यथावत् रहेको बताएका छन् । भारत-चीनले लिपुलेक हुँदै द्विपक्षीय व्यापार सुरु गरेको विषयमा भने मन्त्रालयले औपचारिक प्रतिक्रिया सार्वजनिक गरेको छैन ।

यसअघि सन् २०१५ मा भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी चीन भ्रमणमा जाँदा 'लिपुलेक पास हुँदै व्यापार गर्ने' सहमति भएको थियो । उक्त सहमतिप्रति तत्कालीन सुशील कोइराला नेतृत्वको सरकारले तत्कालै विरोध जनाउँदै दुवै मुलुकलाई कूटनीतिक नोटसमेत पठाएको थियो । त्यसयता नेपालले पटक-पटक विरोध जनाउँदै आएको छ । उक्त क्षेत्रमा भारतले सडक निर्माण गर्दा पनि नेपालले विरोध जनाइसकेको छ ।

नेपालको विरोध, कूटनीतिक नोटलाई बेवास्ता गर्दै लिम्पियाधुरासहित पूर्वका कालापानी र लिपुलेक क्षेत्रलाई समेटेर भारतले २०१९ मा नयाँ नक्सा जारी गरेपछि दुई देशबीचको सीमा विवाद उत्कर्षमा पुगेको थियो । त्यतिबेला भारतको नयाँ नक्साप्रति नेपालले कूटनीतिक नोट नै पठाएर आपत्ति जनाएको थियो । भारतले कूटनीतिक वार्ताका माध्यमबाट विवादलाई समाधान गर्नुपर्ने नेपालको आग्रहलाई बेवास्ता गरेपछि नेपालले जेठ २०७७ मा संविधान संशोधन गरेर लिम्पियाधुरासम्मको भूभागलाई समेटेर नयाँ नक्सा जारी गर्‍यो ।

सन् २०२० मा पूर्वी लद्दाखको गलवान उपत्यकामा दुई देशका सेनाबीच भएका झडपपछि भारत र चीनबीचको सम्बन्ध चिसियो । तर, केही वर्षयता दुवै मुलुक सम्बन्ध सुधार्न प्रयत्नशील छन् । त्यही क्रममा लिपुलेक पास हुँदै व्यापार तथा धार्मिक यात्रा सुरुसमेत गरिएको छ ।

गत वर्ष भदौमा भएको चिनियाँ विदेशमन्त्री वाङ यीको भारत भ्रमणका क्रममा लिपुलेकसहितका नाकाबाट सीमा व्यापार थाल्ने सहमति भएको थियो । सोही सहमतिअनुसार लिपुलेकसहित हिमाचल प्रदेशको शिप्की-ला तथा सिक्किमको नाथु-ला नाकाबाट व्यापार सुरु गरिएको हो ।

उद्योगी मुन्दडाको घरमा छापा मार्ने एसपी कटवाललाई स्पष्टीकरण

पर्वत पोर्तेल (विराटनगर)

कवित कटवाल, एसपी

विराटनगरका व्यवसायी एवं उद्योगी प्रकाश मुन्दडाको घरमा छापा मारेको विषयमा कोशी प्रदेश प्रहरी कार्यालयले मोरङका एसपी कवित कटवालसँग स्पष्टीकरण सोधेको छ । खानतलासीको कानुनी प्रक्रियामा प्रश्न उठेपछि एसपी कटवालसँग नौबुँदामा लिखित स्पष्टीकरण सोधिएको हो ।

एसपी कटवालसँग प्रहरी परिचालनको आधार, सूचनाको विश्वसनीयता, खानतलासीको कानुनी प्रक्रिया, आदेश स्वीकृति र अपरेसनको औचित्यमाथि विस्तृत जवाफ मागिएको कोशी प्रदेश प्रहरी कार्यालयका प्रवक्ता एसएसपी योगेन्द्रसिंह थापाले जानकारी दिए । 'घटनाको वास्तविकताबारे जसले एक्सन लियो, उसैसँग सोधेका हौं,' उनले भने, 'घटनाको यथार्थ त एक्सनकर्तालाई नै थाहा हुन्छ ।'

स्पष्टीकरणपत्रमा खानतलासीका लागि आवश्यक कानुनी प्रक्रिया पूरा गरिएको थियो वा थिएन, खानतलासीबाट के उपलब्धि भयो, के-कस्ता वस्तु बरामद भए र केही फेला नपरेको हो भने यति ठूलो अपरेसन किन आवश्यक पर्‍यो भन्ने प्रश्न समावेश गरिएको प्रदेश प्रहरी कार्यालयले जनाएको छ ।

उद्योगीको घरमा छापा मारिएको घटनाले उद्योगी-व्यवसायी तथा सर्वसाधारणमा त्रास फैलाएको, प्रहरी संगठनको व्यावसायिक छविमा असर परेको विषयमा पनि एसपी कटवालको धारणा मागिएको छ । प्रहरी नियमावली, आन्तरिक कार्यविधि र व्यावसायिक आचारसंहिता पालना भएको पुष्टि गर्ने आधार तथा निर्णय प्रक्रियामा कटवालको व्यक्तिगत जिम्मेवारीसमेत खुलाउन भनिएको छ ।

देवेनरा ग्रुपका सञ्चालक तथा मोरङ उद्योग व्यापार संघका पूर्वअध्यक्ष मुन्दडाको निवासमा छापा मार्न दुई दर्जनभन्दा बढी प्रहरी लिएर सोमबार बिहान ४ बजे एसपी कटवाल गएका थिए । त्यतिबेला परिवारका धेरैजसो सदस्य निद्रामै थिए । अचानक प्रहरीको जत्था देखेर परिवार आतंकित बनेको थियो । करिब साढे ५ घण्टा खानतलासी गर्दा पनि प्रहरीले केही फेला पार्न नसकेको मुन्दडाले बताए ।

कटवालको नेतृत्वमा सञ्चालन गरिएको खानतलासीलाई 'मेगा अपरेसन' को नाम दिइएको थियो । त्यसमा जिल्ला प्रहरी कार्यालय मोरङका डीएसपी मकेन्द्रकुमार मिश्र, वडा प्रहरी कार्यालय विराटनगरका डीएसपी सन्तोष श्रेष्ठ, प्रहरी चौकी रानीका डीएसपी लोकेन्द्रसिंह गुरु, इन्स्पेक्टर प्रवीण घिमिरे तथा जिल्ला, वडा र रानी प्रहरीका प्रहरी परिचालित थिए ।

सुरक्षा स्रोतका अनुसार मुन्दडाको घरमा हतियार, ठूलो परिमाणमा सुनचाँदी र नगद रहेको भन्ने सूचना प्राप्त भएपछि एसपी कटवालले प्रदेश प्रहरी कार्यालयका डीआईजी शेखर खनाललाई जानकारी गराएका थिए । डीआईजीले सूचना पुनः प्रमाणीकरण गर्न, हतार नगर्न र आवश्यक परे सीमित संख्यामा सादा पोसाकका प्रहरी परिचालन गर्न सुझाव दिएका थिए । तर सुझाव बेवास्ता गर्दै आसपासको क्षेत्र नै घेरा हालेर खानतलासी गरिएको सुरक्षा स्रोतको भनाइ छ । एसपी कटवालले भने जिल्लामा भएका घटनाबारे माथिल्लो निकायले नियमित रूपमा जानकारी माग्ने भएकाले आफूले जवाफ दिइसकेको बताए । स्पष्टीकरणबारे उनले कान्तिपुरसँग भने, 'यो स्वाभाविक प्रक्रिया हो ।'

व्यावसायिक घराना देवेनरा ग्रुपको निवास तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानमा नेपाल प्रहरीले करिब पाँच घण्टासम्म सञ्चालन गरेको खानतलासीप्रति निजी क्षेत्रले गम्भीर आपत्ति जनाएको छ ।

साख गुमाउँदै गुप्तचर...

राअविका अर्का उपअनुसन्धान निर्देशक सुनसरीका घटनालाई लिएर प्रमुख जिल्ला अधिकारीसहित सुरक्षाका सबै टोली परिवर्तन हुँदा राअविको नेतृत्व जस्ताको तस्तै रहनुलाई अनौठो मान्छन् । 'परिस्थिति यस्तो बनिसक्यो कि राज्य सञ्चालन गर्ने तहमा भएकाहरूले राअवि पनि छ है भन्ने नै भुलिसके कि भन्ने लाग्छ,' उनले भने, 'नभए यस घटनामा नेपाल प्रहरी, सशस्त्र मात्र होइन, गुप्तचरी निकाय पनि पूर्णतः चुकेको हो ।' खासमा प्रधानमन्त्री शाहले राअविलाई बलियो बनाउने भनेरै १ जेठमा कार्यविभाजन नियमावली संशोधन गर्दै प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मातहत लगेका थिए ।

राअविका एक अधिकारीका अनुसार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयका तत्कालीन सचिव गोविन्दबहादुर कार्की (हालका मुख्य सचिव) लाई राअविले नियमित रिपोर्टिङ गर्दै आएको थियो । त्यही बेला गुप्तचरको कामकारबाहीबारे बुझेका कार्कीले यसलाई प्रधानमन्त्री कार्यालयअन्तर्गत लगेर सूचना संकलनका लागि बलियो निकाय बनाउनुपर्नेमा लबिइङ गरेका थिए । जेन-जी आन्दोलनअघि तत्कालीन प्रधानमन्त्री ओलीले समेत राअविलाई बलियो बनाउने भन्दै प्रधानमन्त्री कार्यालयअन्तर्गत लगेका थिए । तर त्यस बेला प्रधानमन्त्रीले आफूमा शक्ति केन्द्रित गरेको भन्दै आलोचना भएको थियो ।

पछि सुशीला कार्की नेतृत्वको चुनावी सरकारले राअविलाई गृह मन्त्रालयअन्तर्गत नै लगेको थियो । तर कार्कीले नै बनाएको सुशासन मार्गचित्र, २०८२ मा राअविलाई पटकपटक मन्त्रालय परिवर्तन गर्ने परिपाटी अन्त्य गरेर प्रधानमन्त्री कार्यालय मातहत राखेर संस्थागत र नीतिगत स्थायित्व दिनुपर्ने भनिएको थियो । रास्वपा वरिष्ठ नेता शाहको नेतृत्वमा सरकार बनेपछि राअवि प्रधानमन्त्री कार्यालयमा फेरि फर्कियो तर प्रधानमन्त्रीको विश्वास जित्न सकेन ।

विगतमा यसलाई प्रति-गुप्तचरी (बाह्य जासुसी) को समेत जिम्मेवारी दिने गरी प्रधानमन्त्री कार्यालयमा लगिएका बेला संगठनलाई थप बलियो बनाउन राजनीतिक नेतृत्वले भूमिका खेल्ने अपेक्षा राअविका अधिकारीहरूले गरेका थिए । तर प्रतिनिधिसभामा झन्डै दुईतिहाइ सिट जितेर बनेको शक्तिशाली सरकारका बेला प्रधानमन्त्री कार्यालय मातहत गएको राअवि झन् उपेक्षित बन्नुपरेको छ । 'यसपालि राअविको बजेट नै स्वाट्टै घटेको छ, सूचना संकलनमा खर्च हुने रकममा ५० प्रतिशत कटौती भएको छ,' राअविका एक अधिकारी भन्छन्, 'सूचनाका लागि लगानी चाहिन्छ, त्यसका लागि पहिल्यै बजेट अभाव थियो । अहिले झन् घट्दा हाम्रा कर्मचारीले कसरी सूचना संकलन गर्छन् ?' यसपालि गृह प्रशासनको समग्र बजेट नै घट्दा अर्थमन्त्री स्वर्णिम वाग्लेले प्रस्तुत गरेको बजेट वक्तव्यमा रक्षा मन्त्रालयतर्फ बढेको देखिन्छ ।

नेपाल प्रहरीको गुप्तचरी निकायका रूपमा चिनिने विशेष ब्युरोमा लामो समय काम गरेका पूर्वप्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक (पूर्वएआईजी) टेकप्रसाद राई सुनसरीमा दुई समुदायको लामो समयदेखि तनाव देखिँदै आएकाले गुप्तचरी निकायको सधैं विशेष निगरानीमा हुनुपर्ने बताउँछन् । 'त्यहाँ सक्रिय कतिपय संस्थाको गतिविधि नजिकबाट नियाल्नुपर्ने थियो तर त्यसमा हाम्रा गुप्तचरी निकाय बेखबर रहेको देखिन्छ,' उनले कान्तिपुरसँग भने, 'राअवि मात्र होइन, नेपाल प्रहरीको गुप्तचरी निकाय विशेष ब्युरोको पनि त्यसमा कमजोरी रह्यो ।' सुनसरीको कप्तानगन्ज चोकमा झन्डा राख्ने, एकअर्कालाई होच्याउने खालका अभिव्यक्ति दिनेजस्ता गतिविधि लामो समयदेखि भइरहेको जनाउँदै उनले भने, 'जुन झन्डाका कारण विवाद भयो, त्यसलाई निकाल्ने निर्णय हुँदा पनि पहल लिएको देखिँदैन, त्यसमा गम्भीर कमजोरी देखिन्छ ।'

केन्द्रीय गुप्तचर विभागका रूपमा मंसिर २००८ मा स्थापना भएको राअवि विभिन्न समयमा नाम फेरिँदै अहिलेको अवस्थामा आइपुगेको छ । राअविले सन् १९७० को दशकमा मुस्ताङ क्षेत्रमा सक्रिय खम्पा लडाकुका गतिविधिबारे सूचना संकलनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको थियो । खम्पाका गतिविधि नियन्त्रणका लागि सञ्चालन गरिएको अभियानमा राअविको भूमिकालाई प्रशंसा गर्ने गरिन्छ । 'पोखराबाट रेडक्रसले बाँड्ने खाद्यान्नका नाममा हतियार गइरहेको छ भन्ने सूचना राअविका अधिकारीहरूले नै सुरक्षा फौजलाई दिएका थिए,' नेपाली दृष्टिकोणमा खम्पा विद्रोह पुस्तकका लेखकसमेत रहेका राजेन्द्र कुँवर सम्झन्छन् ।

राअविकै सूचनाका आधारमा २७ साउन २०३२ मा नेपालस्थित एक दूतावासका अधिकारी मन्त्रिपरिषद्को माइन्युटसहित पक्राउ परेका थिए । यसमा तत्कालीन विद्युत् सहायकमन्त्री ध्यानबहादुर राईका निजी सचिव विजय चापागाईंसमेत मुछिएका थिए । २०५२ पछि माओवादी सशस्त्र संघर्ष उत्कर्षमा पुगेका बेला बेलायती खुफिया एजेन्सी एमआई-६ को सहयोगमा राअविले 'अपरेसन मुस्ताङ' चलाएको थियो । कुनै बेला राअविलाई बाह्य जासुसी गर्ने जिम्मेवारीसमेत दिइएको थियो । तर, २०४६ को परिवर्तनपछि यसलाई आन्तरिक गुप्तचरीको काममा मात्र सीमित गरियो । २०५० पछि यसलाई राजनीतिक दलले कार्यकर्ता भर्ती केन्द्र बनाएको विभागकै अधिकारीहरू बताउँछन् । तत्कालीन गृहमन्त्रीहरू गोविन्दराज जोशी, खुमबहादुर खड्का, वामदेव गौतमलगायतले राअविलाई आफ्ना मान्छेलाई नियुक्ति दिलाउने ठाउँ बनाएको अधिकृतहरूको गुनासो छ । त्यसपछि राअविलाई केही राजनीतिक दल र समूहगत नेताहरूको सूचना संकलन र पत्रपत्रिकामा आउने समाचार टिपोटका आधारमा गरिने विश्लेषणमा सीमित गराइएको आरोप लाग्ने गर्छ ।

राअविका पूर्वअतिरिक्त मुख्य अनुसन्धान निर्देशक श्रीपुरुष ढकाल छलफलमा सीआईए, रअ, मोसादका कुरा गरिए पनि ती निकायलाई सम्बन्धित देशको राजनीतिक नेतृत्वले दिएको प्राथमिकताबारे कुरा नहुने गरेको बताउँछन् । 'राअविले कतिपय अवस्थामा सूचना दिइरहेको हुन्छ तर लिनुपर्ने पक्षले गम्भीरतापूर्वक नलिएपछि बिस्तारै क्षमता कमजोर हुँदै जान्छ,' उनले कान्तिपुरसँग भने, 'त्यसैले राअविलाई बलियो बनाउने हो भने सबैभन्दा पहिले राजनीतिक नेतृत्वकै इच्छाशक्ति हुनुपर्छ, त्यसपछि लगानी र क्षमता वृद्धि गर्दै जानुपर्छ । नेतृत्वले यसको सूचनालाई गम्भीरतापूर्वक लिन थालेपछि अहिले उठिरहेका प्रश्नहरू आफैं हराउँदै जानेछन् ।'

ग्यास अभाव : व्यवस्थापकीय...

एलपी ग्यास उद्योग संघका अध्यक्ष कृष्णभक्त श्रेष्ठले एक महिनासम्म पुग्ने ग्यास भए तत्काल लाइनमा नबस्न आग्रह गरे । विक्रेताले उपलब्ध भएको ग्यास उपभोक्ताहरूलाई प्राथमिकतामा राखेर पारदर्शी र व्यवस्थित ढंगले वितरण गर्नुपर्ने उनको भनाइ छ । उपभोक्तालाई ग्यास अभाव हुँदैन भनेर विश्वास दिलाउन नसक्दा यस्ता समस्या सिर्जना भएको श्रेष्ठले बताए । 'एउटा सिलिन्डर खाली हुँदा अर्को साता पाउने भए उपभोक्ता ढुक्क हुन्थे । यसरी भण्डारण गर्दैनथे,' उनले भने । निगमका अनुसार नेपालमा औसत मासिक ४७ हजार टन ग्यास खपत हुन्छ । तर अभाव हुँदा ग्यासको माग दोब्बर हुने श्रेष्ठ बताउँछन् । त्यसकारण तत्काल माग पूरा गर्न कठिनाइ हुने उनको भनाइ छ । 'आयात त निरन्तर छ । वितरण पनि उस्तै छ । तर उपभोक्ताले पहिले आधा सिलिन्डर भन्दै नभरी बसे । त्यसरी पर्खिरहँदा अहिलेको अवस्था सिर्जना भयो,' उनले भने ।

उपभोक्ता अधिकार अनुसन्धान मञ्चका अध्यक्ष माधव तिमिल्सिना सहज रूपमा दिन नसक्ने अनि उपभोक्ताले अनावश्यक सञ्चिति गर्दा ग्यास अभाव भएको भन्न नमिल्ने बताउँछन् । 'सरकारले पूर्वतयारी गर्दैन, अनि उपभोक्ताले बढी ग्यास सिलिन्डर राख्यो, बढी भर्न थाले भन्न मिल्दैन,' उनले भने । वर्षौंदेखि पटकपटक ग्यास अभाव हुने र उपभोक्ता लाइनमा बस्नुपर्ने अवस्था आउँदा पनि नियामक निकायले दीर्घकालीन समाधान नखोजेको तिमिल्सिनाको भनाइ छ ।

निगमले टेकु कार्यालयबाट ग्यास वितरण थाल्नुसमेत अव्यावहारिक रहेको उनले बताए । 'डिलर, विक्रेता वा पसलहरूमा ग्यास पठाएका छैनन्, टेकुबाट ग्यास बिक्रीवितरण गरिरहेको छ, यो त भएन नि,' तिमिल्सिनाले भने, 'ग्यास लिन उपत्यकाभरका मानिस टेकु पुग्नुपरेको छ । उपभोक्ताको लागत त झन् बढायो नि ।' यसबीच, ग्यास अभाव हुनुको कारण र समाधान लागि सरकारका मुख्यसचिव गोविन्दबहादुर कार्कीले सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग, उद्योगी तथा ग्यास वितरण व्यवसायीसँग मंगलबार छलफल गरेका छन् । पश्चिम एसियाको द्वन्द्वपछि ग्यास आपूर्ति सहज गर्न सरकारले आधा सिलिन्डर दिने गरेकामा पुनः भरी सिलिन्डर वितरण सुरु गर्दा बजारमा एकाएक माग बढेको व्यवसायीले बताएका छन् ।

मंगलबार बसेको प्रतिनिधिसभाको उद्योग तथा वाणिज्य र श्रम तथा उपभोक्ता हित समितिका सभापति रहवर अन्सारीले ग्यासको अभाव बारम्बार देखिएकाले घरायसी उपभोक्ता र होटल तथा औद्योगिक क्षेत्रमा प्रयोग गरिने ग्यास छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने बताए । 'करिब सात लाख सिलिन्डर ग्यास व्यापारिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि प्रयोग हुने गरेको छ,' उनले भने, 'सबै उपभोक्ताले प्रतिसिलिन्डर ग्यासमा ९३८ सहुलियत पाउँदै आएका छन् । यो सहुलियत औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रयोजन गर्नेका लागि पनि उपलब्ध हुँदै आएको छ । यो व्यवस्था अन्त्य गरी घरायसी र औद्योगिक प्रयोजनका लागि छुट्टाछुट्टै ग्यासको व्यवस्था गर्न जरुरी छ ।' सभापति अन्सारीले हरेक ग्यास सिलिन्डरको आवश्यकता निर्धारण (म्यापिङ) गरेर वैज्ञानिक ढंगले तथ्यांक/विवरण राख्नुपर्ने बताए ।

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयका अनुसार गत आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा ५२ करोड पाँच लाख २५ हजार १९२ किलो एलपी ग्यास आयात भएको छ । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ५५ करोड ४६ लाख १२ हजार ६९८ किलो आयात भएको थियो । विगतमा मासिक सरदरमा ४७ हजार टन ग्यासले माग धेग्ने जनाउँदै अहिले मासिक सरदरमा ५० हजार टनभन्दा बढी आयात गरेर आपूर्तिलाई सहज बनाउने प्रयास गरिएको निगमका निमित्त प्रबन्ध निर्देशक दीपक बरालले बताए । आधा सिलिन्डर बजारमा पठाउँदा लागत खर्च बढ्ने र उपभोक्ताले प्रयोग गर्दा छिटो सकिने भएकाले पनि भरी सिलिन्डर बजार पठाउन उद्योगीहरूले लबिइङ गर्दै आए । तर बोटलिङ प्लान्टमा भण्डारण नगरी एकै पटक भरि सिलिन्डर बिक्री गर्ने निर्णय गर्दा यो अवस्था सिर्जना भएको उपभोक्ताकर्मी बताउँछन् ।

काठमाडौंका उद्योगीहरूले गोदाम र निगमले केही ग्यासका लागि टेकु कार्यालय तोकेर उपभोक्तालाई दुःख दिने काम मात्र गरेको ग्यास विक्रेता महासंघका अध्यक्ष ज्ञानेश्वर अर्याल बताउँछन् । 'ढुवानी भाडा बचाउने नाममा ग्यास अभावका बेला उद्योगीहरूले गोदामबाटै बिक्री गर्न थाले,' उनले भने । अध्यक्ष अर्याल पनि आधा सिलिन्डर हुँदा उपभोक्ताले कम खपत गरेकाले भरी सिलिन्डरमा जाँदा अभाव सिर्जना भएको बताउँछन् । 'आधा सिलिन्डर हुँदा खपत कम भयो, माग कम भयो अनि आयात पनि घट्यो, खाली सिलिन्डर हुँदा पनि उपभोक्ताले आधा सिलिन्डर भरेनन्,' उनले भने, 'भरी सिलिन्डर आएपछि एकैचोटि बजारमा चाहिनेभन्दा बढी सिलिन्डर आए । एकैचोटि माग बढेकाले पुर्‍याउन सकिएन ।' त्यसकारण एउटा मात्र सिलिन्डर हुनेले ग्यास नपाउने स्थिति बनेको उनको भनाइ छ ।

ग्यास अभाव हुनुको अर्को कारण उपभोक्ताले आवश्यकताभन्दा बढी सिलिन्डर राख्नु र यस्तो बेला सबै भर्न खोज्नुसमेत रहेको उद्योगी एवं विक्रेताहरू बताउँछन् । तर मुलुकमा पटकपटक ग्यास अभाव हुने भएकाले उपभोक्तालाई 'एक्स्ट्रा' सिलिन्डर राख्न बाध्य बनाउने समेत सरकार र उद्योगीहरू नै रहेकाले अहिले दोषारोपण गर्न नमिल्ने उपभोक्ताकर्मी तिमल्सिना बताउँछन् ।

बजारमा अहिले १ करोड ७५ लाखभन्दा बढी सिलिन्डर रहेको तर एक करोड मात्र सिलिन्डर भए पुग्ने उद्योगी एवं विक्रेता बताउँछन् । सामान्य परिवार वा एक/दुई महिनामा एउटा सिलिन्डर ग्यास खपत हुने अवस्थामा दुई वटा सिलिन्डर मात्रै राख्दा हुने उद्योगी श्रेष्ठ बताउँछन् । 'पहिलाको जस्तो ग्यास आयात नहुने अवस्था छैन, त्यसैले एउटा परिवारले दुईवटा मात्रै सिलिन्डर राखे पुग्छ,' उनले भने । सरकारले नियमन नगर्दा ग्यास उद्योगीहरूले आवश्यकताभन्दा बढी सिलिन्डर बजारमा पठाएको महासंघका अध्यक्ष अर्याल बताउँछन् । 'अब सरकारले उद्योगबाट नयाँ सिलिन्डर बजारमा पठाउन रोक लगाउनुपर्छ, अनावश्यक सिलिन्डर नराख्न आग्रह गर्नुपर्छ,' उनले भने ।

BLUE ENERGY

BLUE ENERGY LTD.

Notice Inviting Tender (ICB)

Notice No. BEL/PKG - 5TL: 220 kV D/C STHPP-New Markichowk Substation

Publish Date: 05.08.2026.

Blue Energy Ltd. (BEL) has been entrusted to develop Super Trishuli Hydro Power Project (100 MW) on river Trishuli in Nepal on BOOT basis by Govt. of Nepal. Through this invitation, BEL invites competitive bids from reputed Manufactures/Contractors for the works of 17.5 km double circuit 220 kV Transmission Line from the switchyard of Super Trishuli HPP (100 MW) to New Markichowk 220 kV Substation.

BEL/PKG-5TL-: Manufacture, Supply, Installation, Testing and Commissioning of 220 kV Double Circuit Transmission Line from Super Trishuli Hydropower Project to New Markichowk 220kV Substation.

Tender documents can be obtained via email upon request to **umesh@blueenergy.com.np.** The documents will be available from 06.08.2026 to 21.08.2026. The deadline for submitting the completed tender is 18.09.2026. For detailed NIT, please visit our **website: https://blueenergy.com.np.**

Mr. Umesh Upadhyay

Blue Energy Ltd.

5th Floor Alliance Tower, Charkhal Road, Dillibazaar Kathmandu, Nepal

Mobile No : +977 9808167689, WhatsApp: +91 9871003374

Landline No. +977 01 4545927

UNFPA

UNFPA, the United Nations Population Fund, is looking for the qualified candidates for the following position:

Job Title	: **Finance Assistant [1 Position]**
Level	: **GS-5/Fixed Term Appointment (FTA)**
Duty Station	: **Kathmandu, Nepal**
Contract Duration:	: **1 Year Initially with the possibility of extension**
Vacancy Deadline:	: **24 August 2026 by 11:59 PM NPT**

How to apply: UNFPA has established an electronic application management system. This allows applicants to create a candidate profile, which can be updated regularly and submitted for more than one vacancy. A full job description of the position can be accessed at https://nepal.unfpa.org/vacancies and only online applications using this link will be accepted.

UNFPA Work Environment: UNFPA provides a work environment that reflects the values of gender equality, diversity, integrity and healthy work-life balance. We are committed to ensuring gender parity in the organization and therefore encourage women to apply. Individuals from the LGBTQIA+ community, minority ethnic groups, indigenous populations, persons with disabilities, and other underrepresented groups are highly encouraged to apply. Reasonable accommodation may be provided to applicants with disabilities upon request, to support their participation in the recruitment process. UNFPA promotes equal opportunities in terms of appointment, training, compensation and selection for all regardless of personal characteristics and dimensions of diversity. Diversity, Equity and Inclusion is at the heart of UNFPA's workforce - Visit https://www.unfpa.org/diversity-equity-inclusion to learn more.

Disclaimer: Selection and appointment may be subject to background and reference checks, medical clearance, visa issuance and other administrative requirements.

UNFPA does not charge any application, processing, training, interviewing, testing or other fee in connection with the application or recruitment process and does not concern itself with information on applicants' bank accounts.

Applicants for positions in the international Professional and higher categories, who hold permanent resident status in a country other than their country of nationality, may be required to renounce such status upon their appointment.

छनोट नभए पनि नेपालले वुमन्स एसिया कप खेल्ने !

यूएईलाई आयोजक राष्ट्र तोकिएको छ भने प्रतियोगिता २८ अगस्टदेखि १३ सेप्टेम्बरसम्म आयोजना हुने तालिका

विनोद पाण्डे (काठमाडौं)

छनोट हुन नसके पनि नेपाली महिला राष्ट्रिय क्रिकेट टोलीले वुमन्स एसिया कप खेल्ने भएको छ। क्रिकेट पोर्टल क्रिकइन्फोले जनाएअनुसार एसियाली क्रिकेट परिषद् (एसीसी) ले भारत, पाकिस्तान, डिफेन्डिङ च्याम्पियन श्रीलंका, बंगलादेश, थाइल्यान्ड, यूएई, मलेसिया र नेपाललाई समेट्दै वुमन्स एसिया कप आयोजना गर्न लागेको हो।

यूएईलाई आयोजक राष्ट्र तोकिएको छ भने प्रतियोगिता अगस्ट २८ देखि सेप्टेम्बर १३ सम्म आयोजना हुनेछ। एसियाली क्रिकेटको सर्वोच्च संस्थाबाट अन्तिम स्वीकृति आउन बाँकी रहेको क्रिकइन्फोमा जनाइएको छ। पाकिस्तान क्रिकेट बोर्डका प्रमुख मोहसिन नाक्भी एसीसीका पनि अध्यक्ष हुन्।

प्रतियोगिताको लोगोसहित एसीसीले २२ जुलाईमा वुमन्स एसिया कपमा सहभागी हुने राष्ट्रलाई पत्राचार पनि गरिसकेको क्रिकइन्फोले जनाएको छ, जसमा टिमहरू २७ अगस्टसम्म यूएई पुगिसक्नुपर्ने जनाइएको छ। १७ सेप्टेम्बरदेखि भने जापानको आइची/नागोयामा एसियाली खेलकुदमा महिला क्रिकेट पनि समावेश गरिएको हुनाले टोलीहरू दुबईबाट सिधै त्यहाँ पुग्ने सम्भावना छ।

तर एसीसीले वुमन्स एसिया कपबारे आधिकारिक रूपमा केही जनाइसकेको छैन। नेपाल क्रिकेट संघ (क्यान) का सचिव पारस खड्काले पनि यसबारे आधिकारिक जानकारी केही पनि प्राप्त नभएको बताएका छन्। 'अहिलेसम्मको स्थितिमा वुमन्स एसिया कपबारे हामीलाई केही थाहा छैन, नेपाल खेल्ने भनेको छ, तर हाम्रो जानकारीमा केही आएको छैन,' सचिव खड्काले भने।

नेपाली महिला राष्ट्रिय टोलीकी कप्तान इन्दु बर्माले पनि नेपालले वुमन्स एसिया कप खेल्न लागेको बारे आफूलाई केही जानकारी नभएको बताइन्। क्रिकइन्फोले जनाएअनुसार प्रतियोगिता सुरु हुन अब २३ दिन बाँकी छ। तर इन्दुका अनुसार प्रतियोगिताको तयारी पनि केही गरिएको छैन।

ट्वान्टी-२० संरचनामा वुमन्स एसिया कप हुन लागेको यो छैटौं अवसर हो। नेपालले यसअघि सन् २०१२, २०१६ र २०२४ मा गरी तीन पटक यस प्रतियोगिता खेलिसकेको छ। २०२४ मा श्रीलंकामा भएको पछिल्लो संस्करणमा नेपालले यूएईलाई ६ विकेटले पराजित गरेको थियो, जुन नेपालले एसिया कपमा हात पारेको एकमात्र जित हो।

भारत, पाकिस्तान, श्रीलंका र बंगलादेशबाहेक एसोसिएट देशका लागि एसीसीले छनोट प्रतियोगिताका रूपमा एसीसी वुमन्स प्रिमियर कप आयोजना गर्ने गर्दछ। २०२२ सम्म फाइनल पुगेका दुई देशले एसिया कपमा प्रवेश पाउँथ्यो। सन् २०२४ मा सेमिफाइनल पुगेको टोलीलाई पनि समावेश गरेपछि नेपालले पछिल्लो पटक दुई वर्ष अगाडि वुमन्स एसिया कप खेलेको थियो।

तर जुनमा मलेसियामा सम्पन्न एसीसी वुमन्स प्रिमियर कपमा नेपाल क्वाटरफाइनलमै पराजित भएको थियो। थाइल्यान्डले नेपाललाई ५६ रनले पराजित गर्दै सेमिफाइनल पुग्नबाट रोकेको थियो। नेपालले समूह चरणको पहिलो दुई खेलमा चीनलाई ८ विकेट र भुटानलाई ५१ रनले पराजित गरेको थियो। समूह चरणको अन्तिम खेलमा हङकङसँग नेपाल ६९ रनले पराजित भएको थियो। १ सय १० रनको लक्ष्य पाएको नेपाल क्वालालम्पुरस्थित कोलेज टुएन्कु जाफर ओभलमा केवल १३.३ ओभर खेल्दै ४० रनमा अलआउट भएको थियो। महिला ट्वान्टी-२० अन्तर्राष्ट्रियमा नेपालको यो सबैभन्दा न्युन स्कोर हो। सन् २०१९ मा पोखरामा सम्पन्न दक्षिण एसियाली खेलकुदमा बंगलादेशसँग र २०२३ मा मलेसियासँग बाङ्गीमा गरी दुवै पटक नेपाल ५० रनमा अलआउट भएको थियो, जुन नेपालको महिला ट्वान्टी-२० अन्तर्राष्ट्रियमा न्युन स्कोर थियो।

मलेसियामा एसीसी वुमन्स प्रिमियर कपमा थाइल्यान्डसहित हङकङ, यूएई, इन्डोनेसिया सेमिफाइनलमा पुगेको थियो। एसीसीले पनि सो समयमा समाजिक सञ्जालबाट यी चार टोली नै सेमिफाइनल पुगेको जनाएको थियो। तर क्रिकइन्फोमा जनाइएको समाचारमा इन्डोनेसिया छैन। इन्डोनेसियाले क्षेत्रीय प्रतियोगितामा यसअघि एसिया प्यासिफिक क्षेत्रबाट खेल्दै आएको थियो।

मलेसियामा भएको प्रिमियर कपमा हङकङको विकेट लिएपछि नेपाली खेलाडीद्वय रुविना क्षेत्री र सीता रानामगर। फाइल तस्बिर

महिला टोलीको प्रशिक्षक अर्को महिना

क्यान सचिव खड्काले अर्को महिनासम्म महिला क्रिकेट टोलीका लागि प्रशिक्षक टुंगो लगाइसक्ने जनाएका छन्। क्यानको २१ असारमा काठमाडौंमा बसेको बैठकले भारतीय प्रशिक्षक हर्शल पाठकलाई बर्खास्त गर्ने निर्णय गरेको थियो। उनी डेढ वर्षअघि नेपाली महिला क्रिकेट टोलीको पहिलो आधिकारिक विदेशी प्रशिक्षकको रूपमा काठमाडौं आएका थिए।

तर नेपाली महिला टोलीको नतिजामुखी प्रदर्शनमा कुनै सुधार आएन। क्यान बैठकले उनलाई 'उत्कृष्ट खेल प्रदर्शन गर्न नसकेको र कार्यसम्पादन सन्तोषजनक नदेखिएको' भनी पदमुक्त गरेको हो। उनलाई नेपाली राष्ट्रिय टोली र यू-१९ टोली दुवै हेर्नगरी ल्याइएको थियो। तर उनलाई हटाएपछि क्यानले अघिल्लो महिना यू-१९ प्रिमियर कप खेल्न गएको टोलीको प्रशिक्षकको जिम्मेवारी महेश रिजाललाई दिएको थियो।

'यू-१९ विश्वकपका लागि तयारी गर्नुपर्ने नै छ, त्यसैले हामी नयाँ प्रशिक्षक लिँदै छौं। पहिला पनि हामीले एउटै प्रशिक्षकले यू-१९ र राष्ट्रिय टोलीको दुवैको भूमिका निभाउनुपर्ने तोकेका थियौं, अहिलेलाई यू-१९ विश्वकपका लागि नेपाली प्रशिक्षकसँग समन्वय गरी हेर्ने तथा पछि राष्ट्रिय महिला टोली पनि हेर्ने गरी नयाँ प्रशिक्षक लिनेछौं। एक महिनाभित्र हामी नयाँ प्रशिक्षक लिइसक्छौं,' खड्काले कान्तिपुरसँग भने।

नेपालले जनवरीमा बंगलादेशसँग मिलेर आईसीसी यू-१९ महिला विश्वकप आयोजना गर्दै छ। नेपालले आयोजना गर्न लागेको यो सबैभन्दा ठूलो क्रिकेट प्रतियोगिता हो। आयोजकको हिसाबमा नेपालको यू-१९ टोलीलाई सोझै विश्वकपमा प्रवेश दिइँदै छ। नेपालले सन् २०२५ को जनवरीमा मलेसियामा पूजा महतोको कप्तानीमा एक पटक यू-१९ महिला विश्वकप खेलेको छ।

एन्फा तदर्थ समिति गठनको माग

काठमाडौं (कास)- अखिल नेपाल फुटबल संघ (एन्फा) को निलम्बनको विषयमा गम्भीर चिन्ता व्यक्त गर्दै फुटबलर्स मिसन टुगेदर (एफएमटी) ले यो गतिरोध अन्त्य गर्न तदर्थ समिति गठन गर्न माग गरेको छ।

एफएमटीका अध्यक्ष भिक्टर राणाले फिफाका अध्यक्ष जियानी इन्फान्टिनोलाई पत्र पठाउँदै उक्त अनुरोध गरेको हो। २०१८ मा नेपालका पूर्व अन्तर्राष्ट्रिय फुटबल खेलाडी, रेफ्री, प्रशिक्षक र पदाधिकारीलाई समेट्दै गठन भएको एफएमटीले एन्फा निलम्बनको विषयमा गम्भीर चिन्ता व्यक्त गर्दै विश्व फुटबल महासंघलाई पत्र पठाइएको संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत मधुसुदन उपाध्यायले बताए।

'यो प्रतिबन्ध र यसका दूरगामी परिणामप्रति हामी अत्यन्तै चिन्तित छौं, यस निर्णयले सम्पूर्ण राष्ट्रलाई स्तब्ध बनाएको छ भने खेलाडी, प्रशिक्षक, रेफ्री र पदाधिकारीलाई समान रूपमा असर पुऱ्याएको छ। यस निलम्बनले नेपालमा फुटबलको विकासलाई मात्र रोकेको छैन, अक्षम एन्फा नेतृत्वलाई समर्थन गरेजस्तो देखिएकाले फिफाको छविमा पनि दाग लगाएको छ,' एफएमटीले फिफालाई पठाएको पत्रमा भनिएको छ, 'वर्तमान एन्फा टोलीको कार्यकाल समाप्त भइसकेको छ। उनीहरूको कार्यसम्पादन अत्यन्तै कमजोर छ र नेपालमा फुटबलको सुधारका लागि उनीहरूले कुनै सार्थक कदम चाल्न सकेका छैनन्। उनीहरू यस संस्थालाई अगाडि बढाउन असक्षम छन् र उनीहरूको नेतृत्व निरन्तर रहनुले संकट थप गहिरो बनाउने छ।'

पत्रमा निकासको बाटो देखाउँदै भनिएको छ, 'यस गतिरोधबाट बाहिर निस्कने एकमात्र उपाय भनेको सुरुमा जिल्लास्तर र त्यसपछि राष्ट्रियस्तरमा निर्वाचन गराई नयाँ जनादेश प्राप्त गर्नु हो। यो लोकतान्त्रिक प्रक्रियाले नेपाली फुटबल प्रशासनमा विश्वसनीयता, जवाफदेहिता र विश्वास पुनःस्थापित गर्नेछ। त्यसैले, यी निर्वाचनहरू सम्पन्न गराउने जिम्मेवारीसहितको तदर्थ समिति गठन गरी यो गतिरोध अन्त्य गर्न हामी तपाईंको सहयोगको माग गर्दछौं। फुटबलर्स मिसन टुगेदर विवादित पक्षहरूबीच मध्यस्थता गर्न र तपाईंले चाहेमा निष्पक्ष तथा पारदर्शी निर्वाचन गराउन तदर्थ समितिको नेतृत्व गर्न तयार छ।'

एन्फा विवाद चरम उत्कर्षमा पुगिरहेको समयमा फिफाले तेस्रो पक्षको हस्तक्षेप भएको भन्दै २५ जुनमा नेपाली फुटबलको सर्वोच्च निकाय एन्फालाई निलम्बन गरेको थियो।

रामबहादुरलाई वाइल्ड कार्ड

कान्तिपुर संवाददाता (काठमाडौं)

ह्विलचेयर टेनिस खेलाडी रामबहादुर तामाङले पाँचौं पारा एसियाली खेलकुदका लागि वाइल्ड कार्ड पाएका छन्। विपर्टाइट इन्भाइटेसन प्रणालीमार्फत पारा एसियाली खेलकुदका लागि रामबहादुर छनोट भएको नेपाल ह्विलचेयर टेनिस संघका अध्यक्ष विकास थापाले जनाएका छन्।

पारा एसियाली खेलकुदको ह्विलचेयर टेनिसमा नेपालको पहिलो सहभागिता हुने लागेको हो। पारा एसियाली खेलकुद जापानको आइची नागोयामा १८ अक्टोबरदेखि हुनेछ।

४५ देशका करिब ३५ सय पारा खेलाडीले विभिन्न १८ खेलमा प्रतिस्पर्धा गर्नेछन्। चार वर्षअघि हाङचाउ पारा एसियाली खेलकुदमा नेपालकी पलेशा गोवर्धनले पारा तेक्वान्दोमा कांस्य पदक जितेकी थिइन्। पारा एसियाडमा नेपालले जितेको त्यो इतिहासकै पहिलो पदक हो।

अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड पुगेका कारण रामबहादुरको वाइल्ड कार्ड पाएको अध्यक्ष थापाले जानकारी गराए। तीन पटक च्याम्पियनका राष्ट्रिय च्याम्पियन उनले एक महिना भारतको बेंगलुरुमा प्रशिक्षण गरेका थिए।

०७७ सालमा पारा टेनिस संघ स्थापना भएको छ। २०८० देखि पारा टेनिसका राष्ट्रिय प्रतियोगिता हुँदै आएको छ। अध्यक्ष थापाका अनुसार अहिले पारा टेनिसमा ५ महिला र ९ पुरुष खेलाडी प्रशिक्षण गर्छन्। ट्रेनिङ सातदोबाटोस्थित नेपाल टेनिस कोर्टमा हुने गरेको छ।

सिन्धुपाल्चोक मेलम्चीका रामबहादुर दुर्घटनापछि उनको सहारा ह्विलचेयर बनेको छ। उनलाई स्पाइनल कर्ड इन्ज्युरी रहेको छ।

नेपाल पारालिम्पिक कमिटीका प्रवक्तासमेत रहेका थापाले यसपालि १० खेलमा ३० खेलाडीलाई एसियाडमा सहभागी गराइने जानकारी गराए। पारा एसियाका लागि ३५ लाखमात्र छुट्याएकाले सबै खेलाडीको सहभागिता नै अन्योल रहेको उनले बताए।

अहिलेसम्म पारा तेक्वान्दोबाट पलेशा गोवर्धन र रेनु तामाङ, टेनिसका रामबहादुर तामाङको सहभागिता निश्चित भइसकेको र अन्य खेलाडीको इन्टरनेसनल पारालिम्पिक कमिटी (आइपीएस)बाट स्वीकृति आउन बाँकी रहेको प्रवक्ता थापाले जानकारी गराए।

कमजोर बन्दै इन्फान्टिनो

पेरिस (एएफपी)- विश्व फुटबल महासंघ (फिफा) का अध्यक्ष जियानी इन्फान्टिनोमाथि चौतर्फी दबाब बढ्दै गएको छ। विश्वकपसँगै आफ्ना प्रमुख प्रतियोगिताको सेयर बिक्री गर्ने विवादास्पद योजना असफल भएपछि फिफाभित्रै उनको विरोधमात्र भएको छैन, निकटतम उम्मेदवार पनि अगाडि आउन सुरु गरेका छन्।

आर्सनलका पूर्व व्यवस्थापक आर्सेन वेंगरलाई इन्फान्टिनोले २०१९ मा फिफाको ग्लोबल फुटबल डेभलपमेन्टमा नियुक्त गरेका थिए। उनै वेंगरले मंगलबार एक विज्ञप्तिमा भनेका छन्, 'परियोजना फिर्ता लिने निर्णय पूर्ण रूपमा आवश्यक थियो र यसमा कुनै प्रश्न नै थिएन।' उनै वेंगरले ४-४ वर्षमा हुँदै आएको विश्वकपलाई २-२ वर्षमा आयोजना गर्नुपर्ने इन्फान्टिनोको योजनालाई समर्थन गर्दै आएका थिए।

तर अहिले उनले फिफामा 'इमानदारिता र पारदर्शिता' खोजिरहेका छन्। 'फिफामा भर्खरका घटनामा मेरो तर्फबाट केही स्पष्टता हुन जरुरी छ। यो रणनीतिक योजनामा मेरो आवद्धता छैन, सञ्चारमाध्यममा आएपछि मैले पनि यसबारेमा पहिलो पटक थाहा पाएको थिएँ,' वेंगरले आफ्नो विज्ञप्तिमा भनेका छन्, 'यो रोकिनु जरुरी थियो, किनभने म दृढतापूर्वक विश्वास गर्दछु कि हाम्रो खेललाई प्रतिबद्धता, पारदर्शिता र इमान्दारिताका साथ कार्य गर्ने फिफा स्वतन्त्र हुन आवश्यक छ।'

विशेष गरी महिला र पुरुष विश्वकपको आयोजनाको जिम्मा निजी कम्पनीलाई दिएर फिफाले आफ्ना २ सय ११ सदस्य प्रत्येक देशलाई सन् २०२७ को सुरुमा एकमुष्ट २ करोड डलर प्रदान गर्ने प्रस्ताव इन्फान्टिनोले ल्याएका थिए। सन् २०२७ देखि २०३० को अवधिका लागि यस्तो अनुदान बढाउन लागेको थियो। यस योजनाअनुसार निजी लगानीकर्तालाई पनि त्यस कम्पनीको सेयर किन्न अनुमति दिइने थियो।

विवादास्पद योजना असफल भएपछि इन्फान्टिनोलाई दिँदै आएको समर्थन वेल्ससहित फिनल्यान्ड, स्विडेन र सर्बियाले आधिकारी रूपमै फिर्ता लिइसकेका छन्। उत्तर, मध्य अमेरिका र क्यारेबियन फुटबल महासंघ (कन्काकाफ) का अध्यक्ष भिक्टोर मोन्टाग्लिएनीलाई इन्फान्टिनोको सम्भावित विकल्पको रूपमा अगाडि सार्न सुरु गरिएको छ। मोरक्कोको राबाटमा मार्चमा हुने ७७ औं कंग्रेसबाट फिफाको नयाँ अध्यक्ष चुनिने कार्यक्रम छ। इन्फान्टिनो २०१६ देखि फिफाको अध्यक्षमा छन्।

एरिका र दीपेन्द्र वर्ष खेलाडी

काठमाडौं (कास)- कराताकी एरिका गुरुङ र क्रिकेट दीपेन्द्रसिंह ऐरी वर्ष खेलाडी भएका छन्। हाम्रो खेलकुद डटकमले मंगलबार आफ्नो ११ औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा एरिका र दीपेन्द्रलाई वर्षको उत्कृष्ट खेलाडी घोषित गर्दै सम्मानित गरेको हो।

सन् २०२२ को सेप्टेम्बरमा पहिलो पटक अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिता खेलेकी एरिकाले करिब चार वर्षको अवधिमै नेपाली कराटेलाई उचाइमा पुऱ्याएकी छन्। एरिकाले खेलेका १८ अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताबाट २१ पदक जितेकी छन्। उनले १३ स्वर्ण, ६ रजत र २ कांस्य पदक नेपाललाई दिलाएकी छन्।

उनीसँग १९ औं एसियाड, २० औं सिनियर एसियन कराते च्याम्पियनसिप, प्रिमियर लिग, डब्लूकेएफ कराते वान सिरिजजस्ता महत्त्वपूर्ण अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा पदक जितेकी थिइन्।

त्यस्तै ट्वान्टी-२० टोलीका कप्तान दीपेन्द्र ब्याटिङ, बलिङ र फिल्डिङ क्रिकेटका तीनै विधामा उस्तै प्रभाव छाड्न सक्ने दुर्लभ खेलाडी हुन्। आईसीसी टी-२० विश्वकपमा पनि नेपालका सबैभन्दा प्रभावशाली खेलाडी बनेका थिए। लगातार दुई अर्धशतक बनाएका उनले पछिल्ला टी-२० अन्तर्राष्ट्रियका १५ खेलमा १३३ को स्ट्राइक रेट र ३९.७० को औसतमा ३ सय ९७ रन बनाएका छन्। त्यसमा तीन अर्धशतक समावेश छ। बलिङतर्फ १० विकेट लिएर उनले आफ्नो अलराउन्ड प्रदर्शन दिएका थिए।

एकदिवसीय अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेटमा पनि दीपेन्द्र प्रदर्शन प्रभावशाली रह्यो। पछिल्ला १५ खेलमा ४१ भन्दा बढीको औसतमा ६१९ रन बनाएका छन्। एक शतक र ५ अर्धशतक बनाएका दीपेन्द्रले १६ विकेट पनि लिएका छन्। दुवैलाई जनही २५ हजारसहित सम्मानित गरिएको हो।

केप भार्डेका प्रशिक्षक मोरक्कन क्लबमा

एएफपी (मोरक्को)

सानो टापुको राष्ट्र केप भार्डेलाई फिफा विश्वकपको नकआउट चरणमा पुऱ्याउने प्रशिक्षक बुबिस्टालाई मोरक्कोको क्लब आरएस बर्केनको मुख्य प्रशिक्षक नियुक्त गरेको छ।

क्लबले मंगलबार जनाएअनुसार ५६ वर्षे प्रशिक्षक बुबिस्टा (पेड्रो लेइटाओ ब्रिटो) ले अमेरिका, मेक्सिको र क्यानडामा भएको विश्वकपको डेब्यु संस्करणमै केप भार्डेलाई अन्तिम ३२ मा पुऱ्याएका थिए।

समूह चरणमा विश्वकप च्याम्पियन स्पेन र पूर्व च्याम्पियन उरुग्वेलाई

रोकेको केप भार्डे नकआउट चरणमा अर्जेन्टिनासँग अतिरिक्त समयमा पराजित भएको थियो।

केप भार्डे राष्ट्रिय टोलीमा बुबिस्टाले प्राप्त गरेको अनुभव र सफलता क्लबमा प्रतिबिम्बित हुने आरएस बर्केनको अपेक्षा छ।

बुबिस्टाले क्लबका प्रशिक्षक मौइन चाबानीले हालै ट्युनिसिया राष्ट्रिय टोलीको जिम्मेवारी सम्हालेपछि बुबिस्टाले उनको स्थान लिएका हुन्। केप भार्डे फुटबल महासंघले भने बुबिस्टालाई राष्ट्रिय टोलीमा कायम राख्ने कि नराख्ने भन्ने घोषणा गरेको छैन।

बर्केन गत सिजन मोरक्कोको शीर्ष डिभिजनमा उपविजेता बनेको थियो। टोली काफ च्याम्पियन्स लिगको सेमिफाइनलसम्म पुगेको थियो।

जुनियर क्रिकेट लिग हुने

काठमाडौं (कास)- एन्जल्स हार्ट नेसनल स्कुलको आयोजनामा जुनियर क्रिकेट लिग (जेसीएल) सिजन २ आइतबारदेखि हुने भएको छ।

प्रतियोगितामा २४ टिमको सहभागिता रहने आयोजक एन्जल्स हार्टका प्रधानाध्यापक टकबहादुर थापाले मंगलबार पत्रकार सम्मेलनमा जानकारी गराए।

एन्जल्स स्पोर्ट्स एकेडेमी एन्ड रिक्रिएसन सेन्टरको व्यवस्थापन तथा नेपाल प्रिमियर लिग (एनपीएल) टिम काठमाडौं गोर्खाजको सहयोगमा हुन लागेको प्रतियोगिताको विजेताले ३० हजार र उपविजेताले २० हजार पुरस्कार पाउने आयोजक एन्जल्स हार्टका खेलकुद विभाग प्रमुख सुमन तिमिल्सिनाले जानकारी दिए। सर्वोत्कृष्ट खेलाडी, उत्कृष्ट ब्याटर, उत्कृष्ट बलर, उदीयमान खेलाडी र अनुशासित टिमलाई पनि पुरस्कृत गरिने छ।

सोही अवसरमा नेपाल ओलम्पिक कमिटीका सचिव रामकृष्ण श्रेष्ठ, काठमाडौं गोर्खाजका क्रिकेट डाइरेक्टर शरद भेषावकर र एन्जल्स हार्टका अध्यक्ष लिलबहादुर पुनले सहभागी हुने टोलीका कप्तानको उपस्थितिमा ट्रफी सार्वजनिक गरेका थिए।

प्रिन्सिपल थापाले जुनियर क्रिकेट लिग केवल एउटा प्रतियोगिता मात्र नभई विद्यालयस्तरबाट राष्ट्रिय खेलाडी उत्पादन गर्ने सशक्त माध्यम भएको बताए। उनले प्रतियोगिता सञ्चालन गर्न करिब ६ लाख १० हजार रुपैयाँ खर्च हुने बताए।

२८ साउनसम्म चल्ने टी-१० इन्डोर क्रिकेटका खेल एन्जल्स स्पोर्ट्स कम्प्लेक्समा खेलाइने छ।

कान्तिपुर पब्लिकेशन्स् लिमिटेडद्वारा प्रकाशित तथा मुद्रित, कार्यालय : सेन्ट्रल बिजनेस पार्क, थापाथली, पो.ब.नं. ८५५९, काठमाडौं, नेपाल, फोन नं. ५१३५०००, फ्याक्स: ९७७-१-५१३५००१, email : kanti@kmg.com.np, द.नं. ३१/०४९-५०, अध्यक्ष : कैलाश सिरोहिया, प्रधानसम्पादक : गोकर्ण अवस्थी